

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2013

Bc. Jana Hnojská

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra hudební výchovy

**Rozvoj řečových a pěveckých dovedností v MŠ
na základě hudební pohádky**

**Development of speaking and singing skills of children based
on musical fairy-tale in a kindergarden**

Vedoucí diplomové práce: PaedDr. Alena Tichá, Ph.D

Oponent: Mgr. Milena Kmentová

Autor diplomové práce: Bc. Jana Hnojská

Studijní obor: Pedagogika předškolního věku

Forma studia: Kombinovaná

Diplomová práce dokončena: červen 2013, Praha

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Rozvoj řečových a pěveckých dovedností v MŠ na základě hudební pohádky“ vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne..... Podpis.....

Děkuji PaedDr. Aleně Tiché, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady, které přispěly ke
konečné podobě práce.

Abstrakt

Cílem DP je ověření možností metodické práce v MŠ, v níž na základě hudební pohádky budou vzájemně propojeny všechny oblasti předškolního vzdělávání. V centru pozornosti bude rozvoj řečových a pěveckých dovedností u dětí.

Teoretická část práce bude obsahovat vysvětlení základních hudebně psychologických pojmů v souvislosti s jednotlivými etapami vývoje dítěte předškolního věku. Důraz bude kladen na rozvoj motorických, sluchových, hudebních, pěveckých a mluvních dovedností. Vedle hudebních a hudebně pohybových činností budou využity i dramatické žánry. Bude navržen projekt - hudební pohádka, v němž se uplatní jednotlivá hlediska současného předškolního vzdělávání. Tato hlediska budou vymezena a stručně charakterizována.

V druhé části bude uveden projekt, který si klade za cíl ověřit, do jaké míry lze pomocí hudebních pohádek rozvíjet řečové a pěvecké dovednosti. Vše bude koncipováno na základě celostního přístupu v rámci RVP.

Klíčová slova

Projekt, hudební pohádka, řečové dovednosti, pěvecké dovednosti

Abstract

The target of diploma work is to verify possibilities of methodical work in a kindergarten which will connect all aspects of pre-school education together based on a musical fairy-tale. The development of speaking and singing skills will be in a center of an attention of the work.

Theoretical part of the work will contain explanation of basic musical- psychological expressions in connection with each stages of children evolution in a pre-school education. A Special emphasis will lay on a development of motorical, listening, musical, singing and speaking skills. Beside musical and musical-motion activities, dramatical genres will be used. There will be planned a project (musical fairy tale) in which all points of contemporary pre-school education will be used. All these points will be defined and shortly characterized.

In the second part will be introduced project that will have a target to verify how much it is possible to influence speaking and singing skills by musical fairy-tales. Everything will be conceptualized on a base of holistic approach in the RVP frame.

Key words

Project, Musical fairy tale, talking (speaking) skills, singing skills, RVP - frameworking educational programme

OBSAH:

ÚVOD.....	9
------------------	----------

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Hudebnost.....	11
2. Základní hudební schopnosti podmiňující čistotu zpěvu	11
3. Charakteristika dítěte předškolního věku	13
3.1 Rozvoj motorických dovedností	14
3.2 Rozvoj sluchových dovedností	14
4. Hudební vývoj dítěte.....	17
4.1 Období prenatální a kojenecké	18
4.2 Období batolete	18
4.3 Období předškolního věku	19
4.4 Vývoj hlasového rozsahu u předškolních dětí	19
5. Hudební a řečová výchova v RVP PV	20
6. Hudební činnosti v mateřské škole	23
6.1 Hudebně pohybové činnosti	23
6.2 Pěvecké činnosti	24
6.2.1 Základní pěvecké dovednosti a návyky	25
6.2.2 Metodika práce s písní	27
6.3 Instrumentální činnosti	29
6.4 Poslechové činnosti.....	29
7. Vývoj dětské řeči.....	30
7.1 Podmínky správného vývoje řeči	30

7.1.1 Vnitřní činitelé vývoje řeči	30
7.1.2 Vnější činitelé vývoje řeči	31
7.2 Jazykové roviny v ontogenezi dětské řeči	31
7.2.1 Morfologicko-syntaktická rovina (Gramatická)	31
7.2.2 Lexikálně-sémantická rovina (Lexikální)	32
7.2.3 Foneticko-fonologická rovina (Zvuková)	32
7.2.4 Pragmatická rovina	32
7.3 Vývoj řeči a komunikace	33
 8. Poruchy řeči.....	35
8.1 Opožděný vývoj řeči	35
8.2 Symptomy opožděného vývoje řeči.....	36
 II. PRAKTICKÁ ČÁST	
 9. Výzkumné šetření	38
9.1 Předmět a cíle výzkumného šetření	38
9.2 Hypotézy	38
9.3 Metody výzkumu	39
9.4 Organizace a průběh výzkumného šetření	39
9.4.1 Charakteristika třídy	41
9.4.2 Charakteristika skupiny dětí s opožděným vývojem řeči	41
 10. Nultá fáze výzkumu	48
10.1 Konkrétní činnosti vedoucí k vyhodnocení testu.....	48
10.2 Vyhodnocení testu	48
10.2.1 Vyhodnocení řečových dovedností před výzkumným šetřením.....	50
10.2.2 Vyhodnocení sluchového vnímání před výzkumným šetřením.....	53
10.2.3 Vyhodnocení sociálních dovedností před výzkumným šetřením	56
10.2.4 Vyhodnocení hudeb.a pěvec. dovedností před výzkumným šetřením.....	59

11. Projekt a jeho čtyři fáze	62
11.1 Vyhodnocení posunu dětí po 1. fázi projektu	67
11.2 Vyhodnocení posunu dětí po 2. fázi projektu	76
11.3 Vyhodnocení posunu dětí po 3. fázi projektu	85
11.4 Vyhodnocení posunu dětí po 4. fázi projektu	94
 12. Vyhodnocení po uskutečněném výzkumu.....	102
 13. Verifikace hypotéz	110
 14. Závěry pro praxi	111
 Závěr	112
Seznam literatury	113
Seznam tabulek a grafů	114
Seznam příloh.....	119
Přílohy	121

Úvod

Hudba a zpěv přináší dětem radost, pozitivní emoce i uvolnění vnitřního napětí. Trénuje jejich paměť a řeč, rozvíjí fantazii a cit pro krásno. Díky zpěvu rozvíjejí děti svoji představivost a získávají cit pro rytmus. Zpěv je pro ně nejpodstatnější hudební aktivitou, která je dokáže zklidnit, ale i zaměstnat. Zlepšuje kvalitu jejich řeči. Zpíváním se děti naučí i správně pracovat s dechem.

Zpívání vnáší do života dětí radost a optimismus. Zpěvem písní se rozšiřuje jejich slovní zásoba. Zpěv je dětem velice blízký již od narození, stejně jako pohádkový svět. Pohádky jsou pro děti velmi důležité a patří do jejich života. Jejich prostřednictvím děti formují samy sebe. Pohádka poskytuje dětem poznávání hodnot – kladů a záporů, dobra a zla, mravní výchovu, identifikační vzory. Dítě se při nich promítá do toho, komu se chce podobat. Pohádka motivuje dětskou pozornost, vtáhne děti do děje, probouzí jejich fantazii a přispívá k růstu dětské osobnosti. Děti emotivně prožívají příběh. To je podstatou aktivního učení, jež dítě vnímá zcela přirozeně. Pohádka dává dětem mnoho možností jak rozvinout vlastní schopnosti, dovednosti, poskytnout jim mnohá ponaučení a tím je podpořit v jejich osobnostním růstu. Je rovněž prostředkem relaxace, uspokojuje zvědavost dětí, obohacuje slovní zásobu a utváří vlastní názory a postoje. Pohádka nenásilně vtahuje děti do děje, jehož prostřednictvím podněcuje jejich představivost a rozvíjí jejich řeč. A pokud se nám podaří propojit pohádku s hudbou a zpěvem, můžeme hovořit o pohádce hudební.

Jako téma diplomové práce jsem zvolila téma „Rozvoj řečových a pěveckých dovedností v MŠ na základě hudební pohádky“. Toto téma jsem zvolila záměrně, jelikož považuji hudbu za jeden z hlavních prostředků rozvoje dítěte. Prostřednictvím hudební pohádky lze propojit všechny oblasti předškolního vzdělávání. Hudební pohádku lze rovněž využít k projektování v MŠ a uplatnit v ní hudební, výtvarné, pohybové, řečové a jiné dovednosti.

Hudební pohádkou rozvíjíme hudebnost dětí, rytmičké cítění, pěvecké dovednosti i řeč dětí. Diplomovou práci jsem chtěla ověřit, nakolik je možné podpořit a zdokonalit prostřednictvím hudební pohádky řečové dovednosti dětí, jelikož v posledních letech se úroveň řeči dětí markantně zhoršila. Snažila jsem se o zdokonalování základních mluvních dovedností prostřednictvím písniček v hudební pohádce. Při práci jsem

využila metod a forem z RVP PV z oblasti jazyk a řeč. Podle mého názoru by měl být každý z rodičů odpovědný za správnou výchovu řeči dětí a vést je k dokonalému ovládnutí jazyka.

Má práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. V první z nich – teoretické, se snažím o vysvětlení základních hudebně psychologických pojmů v souvislosti s jednotlivými etapami vývoje dítěte předškolního věku. Důraz kladu na rozvoj motorických, sluchových, hudebních, pěveckých a mluvních dovedností. Vedle hudebních a hudebně pohybových dovedností zmiňuji i dramatické žánry.

Obsahem praktické části je vypracovaný projekt, jehož prostřednictvím jsem zjišťovala vliv hudby na rozvoj řečových a pěveckých dovedností u dětí. Vše probíhalo na základě celostního přístupu v rámci RVP. Projekt jsem ověřila v praxi, průběžně jsem prováděla evaluaci.

Součástí mé diplomové práce je fotodokumentace z realizovaného projektu a článek, který vypovídá o našem výsledném produktu – vystoupení na veřejnosti.

Výběr tématu na diplomovou práci byl pro mě vcelku jednoduchý. Využila jsem postupu, kdy jsem spojila příjemné s užitečným. Vycházela jsem z toho, že mám od dětství velice ráda hudbu, zpěv i pohádky. Vyrůstala jsem v hudební rodině, proto mám k hudbě velice kladný vztah. Písničky mě provázely od malinka, stejně tak jsem se snažila vypěstovat lásku k hudbě i u svých dcer. Spojení hudby, zpěvu a pohádky je pro mě opravdová „hudební pohádka“.

V současné době se ale mluvní projev dětí razantně zhoršuje. Přibývá těch, které mají nejrozumnější řečové vady. Proto je velice důležité věnovat velkou pozornost dětské řeči, jazykovým dovednostem a hledat nejrozumnější prostředky, kterými dosáhneme lepší výslovnosti, kvalitnějšího mluvního projevu a srozumitelnějšího vyjadřování.

Pěvecké dovednosti jsou stále častěji odsouvány do pozadí. S dětmi se zpívá daleko méně, než tomu bylo v dřívějších dobách. V rodinách se zpěv dětí příliš nepodporuje. Při rozvoji pěveckých dovedností schází dětem trpělivé a důsledné vedení. Děti postrádají vhodnou motivaci, pěvecký vzor a tím se zpěvu odcizují. Je důležité posilovat v dětech zájem o tvůrčí hudební činnosti. Je nezbytné rozvíjet u dětí hudební schopnosti a v praxi je vzájemně prolínat.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Hudebnost

Téměř u většiny dětí nalezneme předpoklady k získání určitého vztahu k hudbě a osvojení dovedností, které jim umožní vykonávat hudební činnost. Vztah k hudbě spojený s určitou úrovní hudebních schopností se nazývá hudebnost.

M. Franěk v Hudební psychologii (5, s. 143) pohlíží na hudebnost z hlediska dědičnosti. Výzkumy, které se zabývaly dědičností hudebnosti, byly prováděny již ve 2. polovině 19. století v souvislosti se zájmem o dědičnost inteligence. Bylo zaznamenáno, že v případě vynikajících hudebních schopností rodičů mělo rovněž jejich dítě nadprůměrné hudební schopnosti. V opačném případě, kdy rodiče byli nehudební, mělo dítě velmi málo rozvinutou hudebnost.

Hudebnost je třeba posuzovat komplexně. Jak z hlediska emocionálních a imaginativních, tak i senzomotorických, intelektových a sociálně psychologických komponentů, jež se podílejí na jejím vývoji.

2. Základní hudební schopnosti podmiňující čistotu zpěvu

Hudební schopnosti jsou předpokladem k úspěšnému vykonávání hudebních činností. Jde o psychickou strukturu, a tak na jejich existenci můžeme poukazovat pouze zprostředkovaně – z úrovně hudebních činností. Existuje řada klasifikací hudebních schopností, která je uvedena v publikaci Didaktika Hudební výchovy pro 2. Stupeň ZŠ Praha: SPN 1979. (Seahore, Michel, Sedlák)

Nejblíže hudební praxi je Sedláková klasifikace hudebních schopností.

Pracovně lze při klasifikaci hudebních schopností vymezit tři oblasti:

1. Hudební sluch a jeho komponenty
2. Hudební cítění (tj. rytmické cítění, tonální a harmonické cítění)
3. Hudebně intelektové činnosti (tj. hudební paměť a představivost, hudební myšlení a hudebně tvořivé schopnosti).

K provádění elementárních hudebních činností v mateřské škole, zejména zpěvu jednoduchých písní, je třeba rozvíjet tyto hudební schopnosti: hudební sluch, hudební představivost spolu s hudební pamětí, rytmické a tonální cítění.

Hudební sluch

Hudební sluch umožňuje vnímat a analyzovat hudební podněty. Dále pomáhá dítěti v sluchové orientaci v tónovém prostoru. Základní složkou hudebního sluchu jsou sluchově percepční schopnosti, jejichž základem je rozlišování jednotlivých vlastností tónů a jejich vzájemných vztahů. (tembrových, výškových, dynamických, časových ap)

U malých dětí je třeba povzbuzovat sluchovou pozornost. Pomocí her učíme rozlišovat základní kvality tónu: sílu, délku, barvu a výšku. Tato metodická posloupnost (od jednoduchého úkolu k náročnějšímu), je důležitá z hlediska motivace dítěte a povzbuzování jeho hudebního sebevědomí a chuti aktivně spolupracovat.

Začínáme rozlišováním kontrastních příkladů v porovnávání síly (silně, slabě), délky (dlouze, krátce).

„Teprve až se děti naučí soustředěně vnímat a plnit zadané úkoly, zadáváme rozlišování barvy a výšky. Schopností vnímat barvu tónu je vybaven každý, zdravý jedinec již od narození (např. pozná hlas matky). Vnímání hudební výšky je však třeba cíleně cvičit. Zpočátku rozlišování výšky napomáhá barva (ptáček – vysoko, medvěd – hluboko). Při rozlišování tónu ve střední hlasové poloze však již barva nepomáhá a dítě musí rozlišovat pouze na základě výšky tónu. Protože se výška tónu vymezuje vokálně, musí vždy dítě třeba i nepřesně tón zazpívat a tak si hlasivkami „osahat“ pocit vysoký a nízký tón. Pokud ještě připojíme zrakový vjem a pohyb ruky, představa výšky se zpřesní. Dítě se postupně naučí rozlišovat vysoký a nízký tón, stoupající a klesající melodii avšak problémy často přetrvávají při poznávání opakovaných tónů. Pokud jsou tyto opakované tóny podloženy různými vokály, dítě plete jejich odlišné zabarvení. Tón zpívaný na vokál „í“, vnímají jako vyšší a tentýž tón zpívaný na vokál „á“, vnímají jako nižší. Proto je vhodné, když děti ukazují oběma rukama. Vyšší tón jednou a nižší tón druhou rukou, při opakovaném tónu zůstává ruka ve stejné výšce.“ (Přednáška Pedf UK Praha, 11.1.2012, Tichá A.)

Hudební představivost bývá definována, jako schopnost operovat s hudebními představami. Ty se vytvářejí na základě hudebních impulsů a jejich opakováním. Hudební představivost (vnitřní sluch) úzce souvisí s hudební pamětí. Hudební představivost je tak chápána jako funkce hudební paměti, při níž se uchované struktury (hudební představy) vybavují a uplatňují v hudební aktivitě. Dítě se tak učí prožívat hudbu ve svém vědomí. Vytváří si představy rytmické, dynamické, tempové, ale také výškové, tonální atp. Úroveň hudební představivosti lze diagnostikovat například tím, že uvedeme názvy dvou písní a melodii jedné z nich zahrajeme. Pokud dítě pozná, o jakou písničku jde, má rozvinutou hudební představivost a hudební paměť.

Rytmické cítění (neboli smysl pro rytmus), je schopnost aktivně vnímat a reprodukovat časově pohybový průběh hudby rytmicko-metrické a tempové vztahy. Motivujeme děti, aby reagovaly spontánně pohybem na slyšenou hudbu, tím dochází k rychlejšímu rozvoji jemné a hrubé motoriky. Postupně pak zpřesňujeme vnímání jednotlivých složek rytmického cítění tj. pulzaci, metra a rytmu. Rozvíjení smyslu pro rytmus napomáhá rozvoji řeči i zpěvu. Tyto pohybové reakce na hudbu urychlují rozvoj jemné i hrubé motoriky.

Tonální cítění je podmínkou čisté intonace (čistého zpěvu). Jeho základem je opora v tónice, k níž se vztahují všechny tóny v melodii. U malých dětí procvičujeme písně, v jejichž melodii se často vyskytuje první, třetí, nebo pátý stupeň, tj. tóny tonického kvintakordu. Úroveň tonálního cítění lze zjistit např. pomocí hry, kdy ve známé melodii hrajeme chybný tón. Dítě na něj zvednutím ruky upozorní. Též můžeme zahrát neukončenou melodii a dítě dozpívá poslední tón.

3. Charakteristika dítěte předškolního věku

Období předškolního věku charakterizuje děti ve věku od 3 do 6 let. Toto období bývá často označováno obdobím hry a rozkvětu dětí. Probíhají pozoruhodné změny v tělesných a pohybových dovednostech, v poznávacích procesech, v citovém i společenském vývoji. Dochází ke změnám ve vývoji osobnosti dítěte. Období

předškolního věku je označováno jako věk iniciativy, dítě má potřebu samo objevovat svět a jeho hlavní potřebou je aktivita. Velice typická je pro tento věk otázka: „Proč?“ Děti si velice rády, cíleně a systematicky hrají, což jim napomáhá v jejich zdravém vývoji. Při hře používají řeč. Děti se také vyjadřují kresbou a malbou. Děti v předškolním věku mají zvýšenou potřebu socializace a celkového osamostatnění.

3.1 Rozvoj motorických dovedností

J. Klenková a H. Kolbábková (10) vysvětlují, že pohybové schopnosti dítěte a řeč se vzájemně ovlivňují. Pokud se děti správně pohybově vyvíjí, jsou obratné a zručné, nemají s vývojem řeči problém. Opožděný vývoj řeči nastává, pokud se u dětí objeví postižení pohybového ústrojí, nebo je dítě opožděné v motorickém vývoji. Těžkopádné, nemotorné děti mají s výslovností větší problémy, než děti, jejichž pohybové schopnosti jsou alespoň průměrné. H. Dvořáková (4) konstatuje, že pohybem se rozvíjí celé tělo a vnitřní orgány dětí. Je tedy důležité rozvíjet pohybové schopnosti celého těla i obratnost mluvidel.

Hrubá motorika zahrnuje pohyblivost celého těla. Zdokonalování provádíme při chůzi, lezení, poskocích či běhu (lokomoční pohybové činnosti). Jemná motorika ruky a prstů je rovněž důležitá pro rozvíjení celkové motoriky. Důvodem je připravenost dětí na psaní, ale i pro úzkou souvislost funkce ruky a řeči. Pokud má dítě obratnou ruku a prsty, mívá zpravidla obratná i mluvidla. Je-li však obratnost ruky a prstů snížena, mohou se projevit potíže ve vývoji řeči.

3.2 Rozvoj sluchových dovedností

Sluch je nesmírně důležitý pro vytváření a rozvoj řeči. Pokud má dítě problém se sluchem, nemůže se jeho řeč vyvíjet přirozeným způsobem. Každá sluchová vada negativně ovlivňuje vývoj řeči.

„Sluch je jedním z prostředků komunikace, výraznou měrou ovlivňuje rozvoj řeči a tím i myšlení. Při sledování sluchového vnímání se zaměřujeme zejména na úroveň fonemického uvědomování, na schopnosti, jako je naslouchání, rozlišení figury a

pozadí, sluchová diferenciacie, sluchová analýza a syntéza, sluchová paměť a vnímání rytmu.“ J. Bednářová, V. Smardová, (2. s. 31)

- **Naslouchání**

J. Bednářová, V. Smardová (2) vysvětlují, že schopnost naslouchat úzce souvisí s vývojem řeči, koncentrací pozornosti i odlišením figury a pozadí. Tvrdí, že před nástupem do školy je důležité, aby dítě dokázalo pozorně vyslechnout pohádku, příběh, vyprávění. Nasloucháním mohou děti lokalizovat zvuk, odkud přichází, nebo poznávat předměty podle zvuku (cinkání klíčů, mačkání papírů, hlasy zvířat). Rovněž mohou určovat délky tónů hrané na bzučák, kdy určí počet dlouhých a krátkých tónů – pomocí „Morseovky“. Další možností je poznávat písně podle melodie (používáme dobře známé písně). Pokud mají děti oslabenou tuto schopnost naslouchání, volíme vždy činnosti a hry, vzbuzující spontánní zájem dítěte o zvukové podněty a řečové obsahy. Tím lze posílit jejich vnitřní motivaci k reedukaci.

- **Rozlišení figury a pozadí**

J. Bednářová, V. Smardová (2) vysvětlují, že se v podstatě jedná o zaměření pozornosti a vyčlenění zvuků z pozadí. Některé vybrané zvuky z okolí vnímají děti přednostně, ostatní vytěsňují a jsou pro ně nepodstatné. Při rozhovoru se soustředí na hlas druhé osoby a přestávají vnímat zvuky kolem sebe. Hlas druhého člověka je pro ně figurou, hluk aut pozadím. Pokud má některé z dětí oslabené vnímání figury a pozadí, projevuje se to obtížemi při soustředění na mluvené slovo a snadno se vyruší jakýmkoliv zvukovými podněty.

- **Sluchové rozlišování - diferenciacie**

Ve své metodice Školní zralosti J. Bednářová, V. Smardová (2) uvádí, že sluchové rozlišování je důležité pro vývoj řeči a výslovnost. Dítě se musí naučit odlišit jednotlivé hlásky – sykavky, měkké a tvrdé souhlásky, znělé a neznělé souhlásky a krátké a dlouhé samohlásky. Rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek úzce souvisí s vnímáním rytmu. Pokud je sluchová diferenciacie nevyzrálá, nastávají obtíže s výslovností, záměnami sykavek, měkkých a tvrdých slabik (di x dy, ti x ty, ni x ny).

Při oslabené schopnosti sluchového rozlišování, lze využít při práci s dětmi předškolního věku nejrůznějších činností. Můžeme zařazovat např. rozlišování slabik, jsou-li stejné nebo ne (mo-ma, lo-mo, ho-ho), rozlišování slov, jsou-li nesmyslná (tost-tous, pork - pokr) i slova, která mají smysl (les-pes, vedl-jedl). Rovněž se můžeme zaměřovat na tvoření vět, které se liší jednou hláskou (váza-váha, nohy-rohy).

- **Sluchová analýza a syntéza**

Sluchová analýza a syntéza spolu úzce souvisejí, v praxi je nelze od sebe oddělit. Sluchová analýza se zabývá rozkladem slov na hlásky. Oproti tomu sluchová syntéza hlásky do slov skládá. Nevyzrálá sluchová analýza a syntéza se může projevovat potížemi určit rýmující se dvojice slov, vyčlenit slabiky ve slově a vyhledat první slabiku ve slově. Její oslabenost se kromě méně obratné motoriky mluvidel může podílet na potížích s výslovností delších slov (vynechávky, záměny hlásek, slabik) nebo jejich pořadí (kobliha x kolbiha). Při nácviku sluchové analýzy a syntézy je nutné postupovat od nejsnadnějšího ke složitějšímu. Vycházíme z vět, které jsou prostředkem dorozumívání.

- **Sluchová paměť**

Sluchová paměť nám pomáhá ukládat a vybavovat si určité informace. Je důležitým předpokladem pro zvládání úkolů bez opory zraku. U dětí procvičujeme krátkodobou paměť, kdy dítě opakuje slyšené hned. Paměť dlouhodobou procvičujeme tím, že se až po delším čase zeptáme na obsah toho, co jsme vyprávěli. Sluchová paměť však úzce souvisí i s hudbou. Můžeme hovořit o paměti hudební. Procvičujeme ji s dětmi například pomocí zapamatování si melodie, kdy přehrajeme tři tóny, poté řadu zopakujeme a jeden tón změníme.

M. Franěk (5. s. 138) ve své knize hovoří o její důležitosti. „*Hudební paměť je klíčovým prvkem hudební schopnosti. Bez paměti by nemohl přirozeně existovat prožitek hudby.*“

Paměť zastává v oblasti hudby nezastupitelnou funkci. Je závislá na mnoha dispozicích – sluchových, vizuálních i časových

- **Vnímání rytmu**

Vnímání rytmu souvisí se sluchovou percepcí, s vnímáním vlastního pohybu a s rozvojem motoriky. Děti např. určují nejprve celkový počet tónů a poté kolik bylo krátkých a kolik dlouhých. Pokud je vnímání rytmu oslabené, projevuje se tento nedostatek v pravolevé orientaci, v rozlišování délek samohlásek, v rozkladu slov a vět. Rovněž má dítě velké potíže se zvládnutím rozpočítadel a vytleskáním slabik ve slově

3.3 Rozvoj řečových dovedností

V předškolním věku se řeč vyvíjí velmi rychle. Ve třech letech již dítě opakuje slova, postupně rozšiřuje slovní zásobu a v šesti letech, při nástupu do školy, je schopno souvisle mluvit v jednoduchých i rozvitých větách. Pro rozšiřování slovní zásoby využíváme říkanek, písniček a jednoduchých pohádek, které jsou děti schopné po nějakém čase opakovat a převyprávět. Děti mají v předškolním věku velkou fantazii. Oživují neživé věci, dávají jim lidské vlastnosti. Je důležité u dětí procvičovat pohyblivost rtů, čelisti a jazyka. Mluvní projev dětí doplňuje mimika.

V řečové výchově je důležitá přirozená spontánní komunikace a pozitivní citové vztahy. Každé z dětí v mateřské škole by mělo cítit zájem a náklonnost učitelky a vždy by mu měla být poskytnuta zpětná vazba. Nikdy bychom neměli dítě zbytečně omezovat.

4. Hudební vývoj dítěte

Podle V. Drábka (3, s. 55) je „*Hudební vývoj součástí ontogeneze, již rozumíme biologické a psychické zrání organismu, vývoj jedince od početí do smrti. Jde o proces evolučních změn, které neprobíhají úplně plynule, nýbrž v kvalitativních skocích, určitých stádiích.*“

4.1 Období prenatalní a kojenecké (od početí do 1 roku po narození)

V. Drábek (3) uvádí, že Prenatální období je obdobím nitroděložního vývoje, v jehož průběhu dochází k spontánním pohybům embrya a plodu. Hudba má vliv na dítě již v těhotenství. Matka, která si zpívá, vyzařuje pohodu, klid a spokojenost. První senzomotorické reakce na hudbu se začínají projevovat už v 8. týdnu těhotenství, kdy má miminko již funkční mozek a vyvinuté kosti a kůži. Skrz kostru, která rezonuje, dítě zachycuje zvuky a reaguje na ně.

Po narození můžeme zpěv používat k uklidnění mimika a k navození pocitu bezpečí. Ve druhém týdnu života se vytváří sluchová dominanta. Díky ní sebou dítě při hlasitých zvucích trhne. V tomto období je důležitý osobní kontakt dítěte s matkou, jeho citová a senzorická stimulace. K prohloubení citové vazby s dítětem je vhodný právě matčin zpěv. Skrze něj děti přijímají hudbu, ale také řeč.

„Sluch novorozence reaguje několik dní po narození na různé akustické podněty. Přitom bylo prokázáno, že lidský plod vnímá hudbu již v prenatalním období, asi od sedmého měsíce života. Citlivost sluchu se dále zvyšuje, takže mezi druhým a pátým měsícem rozeznává kojenec bezpečně mluvní hlas i zpěv své matky.“ V. Drábek (3, s. 57)

4.2 Období batolete (1-3 roky)

Dle V. Drábka (3) nastává rychlý rozvoj psychomotorických funkcí. Dítě začíná chodit a osvojuje si řeč. Důležitá je stimulace řeči, zpěvu a koordinace pohybu, nejlépe hrou. K hudebním projevům v tomto věku patří také nápodoba často slýchaných písní a snaha o koordinaci tělesných pohybů s hudbou.

Přibližně v roce a půl reaguje dítě často na rytmickou hudbu pohyby rukou, nohou i celého těla. Pohyb je zpočátku spontánní, teprve po druhém roce se zpřesňuje. Hudebně nadané děti dovedou ve dvou letech čistě zpívat jednoduché písně, i když ještě nedovedou správně vyslovovat.

4.3 Období předškolního věku (3-6 let)

V tomto věku, kdy děti navštěvují mateřskou školu, se velmi rychle rozvíjí výškově diferenciatní schopnost sluchu, která vzrůstá do šesti let téměř dvojnásob. S tím je spojen vzestup kvality vokální reprodukce a upevňování tonálního cítění, které je možno podpořit hrou na hudební nástroje. Rovněž je s tím spjata prohloubení koordinace mezi sluchovým a hlasovým orgánem. Dále se rozvíjí synchronizace pohybu s rytmem hudby, paměť a intenzita jejího prožívání.

V. Drábek (3) vysvětluje, že se u dětí rychle rozvíjí řeč, a to nejen na úrovni slovní zásoby, ale i v oblasti gramatiky. Myšlení dětí je dle něj obrazně názorné a objevuje se smysl pro ladění barev, čistotu a pořádek. Tvrdí, že, dominující činností je pro děti hra a mají v tomto období silný zájem o pohádky.

„Pro děti v mateřské škole je hudba součástí kouzelného světa pohádek, říkadel a dovádivých her. S oblibou vyluzují zvuky na dětské nástroje, pokoušejí se o zpěv a samy si vymýšlejí jednoduché popěvky. Rostoucí smysl pro rytmus projevují pohybem, dovedou chodit v taktu, rytmizovat říkadla, rády naslouchají drobným skladbičkám.“

V. Drábek (3, s. 57)

4.4 Vývoj hlasového rozsahu u předškolních dětí

Hlasový rozsah dítěte je závislý na tom, jak dítě hlas používá. Při výskání, smíchu, nebo spontánní hře dítě užívá velkého hlasového rozsahu. Tento fyziologický rozsah hlasu se však nedá využít při zpěvu v písni. Níže uvádíme průměrné hlasové rozsahy zpěvního hlasu dětí, i když jsme si vědomi, že individuálně lze u dětí zjistit značné odchylky v rozsahu zpěvního hlasu.

Průměrný hlasový rozsah předškolních dětí

- Tříleté děti - zpívají v rozmezí tři tónů
- Čtyřleté děti – rozsah šestitónový, leží v prostoru jednořádkové oktávy
- Předškoláci – rozsah sedmi až osminového rozsahu

5. Hudební a výchova v RVP PV

Vzdělávací obsah je v RVP PV uspořádán do pěti vzdělávacích oblastí. Hudební i řečové činnosti prostupují všemi oblastmi.

- Biologická oblast – dítě a jeho tělo (dále jen DT)
- Psychologická oblast – dítě a jeho psychika (dále jen DP)
 - a) jazyk a řeč
 - b) poznávací schopnosti a funkce, myšlenkové operace, představivost a fantazie
 - c) sebepojetí, city, vůle
- Interpersonální oblast - dítě a ten druhý (dále jen DD)
- Sociálně kulturní oblast – dítě a společnost (dále jen DSp)
- Environmentální oblast – dítě a svět (dále jen DSv)

RVP PV (19) uvádí:

1. Dítě a jeho tělo

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti biologické je stimulovat a podporovat růst a neurosvalový vývoj dítěte, podporovat jeho fyzickou pohodu, zlepšovat jeho tělesnou zdatnost i pohybovou a zdravotní kulturu, podporovat rozvoj jeho pohybových i manipulačních dovedností, učit je sebeobslužným dovednostem a vést je k zdravým životním návykům a postojům.“

Pěvecké činnosti vedou děti k poznávání kladných hodnot v oblasti životních postojů a návyků. Prostřednictvím zpěvu se zaměřujeme na správné dýchání. Pěvecké činnosti v této oblasti souvisejí se správným držením těla. Při zpěvu věnujeme pozornost tvorbě hlasu a šetření hlasivek dětí. Do této oblasti rovněž spadá hlasová hygiena a prevence hlasových poruch. Z hlediska psychologického je zpěv vhodnou činností k relaxaci organismu.

Poslech hudby vede k fyzické pohodě a uvolnění těla. Díky poslechovým aktivitám rozvíjíme u dětí smyslové vnímání – sluch. Poslech hudby většinou propojujeme s pohybovou výchovou.

2. Dítě a jeho psychika

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti psychologické je podporovat duševní pohodu, psychickou zdatnost a odolnost dítěte, rozvoj jeho intelektu, řeči a jazyka, poznávacích procesů a funkcí, jeho citů i vůle, stejně tak i jeho sebepojetí a sebenahlížení, jeho kreativity a sebevyjádření, stimulovat osvojování a rozvoj jeho vzdělávacích dovedností a povzbuzovat je v dalším rozvoji, poznávání a učení.“

a) Jazyk a řeč

Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních – (výslovnost, vytváření pojmů, mluvního projevu a vyjadřování). V této oblasti jsou zařazené veškeré pěvecké aktivity, včetně jejich prvopočátků (práce se slovy) a říkadly. Jejich prostřednictvím rozvíjíme u dětí slovní zásobu, usměrňujeme správné tvoření hlásek a věnujeme pozornost artikulaci.

Prostřednictvím písniček zvětšujeme slovní zásobu dětí, vyprávěním o písničkách dáváme dětem prostor k rozvoji mluvního projevu. Zpěv je výborným pomocníkem při logopedických vadách – léčbě koktavosti, vede ke správnému vedení dechu a je prostředkem ke správnému dýchání. Tato podoblast souvisí především s poslechem instruktivních skladeb. Děti se díky poslechu učí formulovat své vlastní názory. Hudbou - podporujeme psychickou stránku, fantazii, tvořivost, představivost, paměť, vnímavost, vůli a city, empatii při hře v roli, rozvíjíme řečové schopnosti a jazykové a komunikační dovednosti.

b) Poznávací schopnosti a funkce, myšlenkové operace, představivost a fantazie

Veškeré pěvecké aktivity, práce s písní a popěvky souvisejí v této podoblasti s množstvím činností uváděných ve vzdělávací nabídce RVP PV. Obsah písní je dobrým motivačním činitelem a prostředkem k naplnění očekávaných výstupů. Hudební poslech je dominantní aktivitou této podoblasti. Veškeré poslechové aktivity vedou k rozvoji koncentrace a pozornosti dětí.

c) Sebepojetí, city, vůle

Hudební činnosti mají nezastupitelnou roli v rozvoji empatie a citu dětí, podporují estetické a tvůrčí aktivity. Veškeré hudební činnosti vyžadují u dětí určitý stupeň vytrvalosti a soustředění při nácviu písničky. Pohybem lze vyjádřit vlastní prožitky.

3. Dítě a ten druhý

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v interpersonální oblasti je podporovat utváření vztahů dítěte k jinému dítěti či dospělému, posilovat, kultivovat a obohacovat jejich vzájemnou komunikaci a zajišťovat pohodu těchto vztahů.“

Hudba a divadlo mají sociální prostor – činnosti podporují spolupráci k nácviu sociálních rolí, k vytrvalosti a dodržování pravidel. Jde o společné sdílení zážitků, hraní rolí a rozvíjí spolupráci při všech činnostech (zpěv, výtvarné činnosti, pohybové aktivity). Hudba je velmi vhodná k adaptaci jedince v dětském kolektivu. Písnička se stává prostředníkem v komunikaci a v navazování vztahů.

4. Dítě a společnost

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti sociálně - kulturní je uvést dítě do společenství ostatních lidí a do pravidel soužití s ostatními, uvést je do světa materiálních i duchovních hodnot, do světa kultury a umění, pomoci dítěti osvojit si potřebné dovednosti, návyky i postoje a umožnit mu aktivně se podílet na utváření společenské pohody ve svém sociálním prostředí.“

Tato oblast nám dává prostor k osvojení si lidových písní a pohádek, seznamování dětí s uměleckými díly, které jim dávají pocit bezpečí, jistoty a sounáležitosti. Pěvecké činnosti jsou prvními aktivitami, na jejichž základě vytváříme pozitivní vztah dětí k umění a kultuře.

5. Dítě a svět

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v environmentální oblasti je založit u dítěte elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí – počínaje nejbližším okolím a konče globálními problémy celosvětového dosahu – a vytvořit elementární základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte (člověka) k životnímu prostředí.“

Prostřednictvím hudebních činností a uměleckých děl se dítě seznamuje s kulturou svého národa, jazykem a hodnotami. Zpěv je přirozeným lidským projevem stejně jako řeč. V mateřské škole by měl být na prvním místě před všemi hudebními činnostmi.

6. Hudební činnosti v MŠ

ŠVP je realizován v hudebních činnostech prostřednictvím: hudebně pohybových činností, pěveckých činností, instrumentálních a poslechových činností.

6.1 Hudebně pohybové činnosti

V hudebně pohybových činnostech je ukrytý velký didaktický potenciál pro rozvoj dítěte. Hudebně pohybové činnosti jsou typickým a přirozeným projevem chápání hudby dětí v mateřské škole. V předškolním věku dítě zvládá koordinovat své pohyby, vyjádřit jednoduchým pohybem obsah písně, dokáže vnímat píseň i se situací, s citovým zážitkem (jako jeden celek), zpočátku spontánně tleská, poskakuje a pobrukuje. V hudebně pohybových činnostech je důležité respektovat věkové zvláštnosti.

Hudebně pohybová výchova je prostředkem zkvalitňování pohybových dovedností uvedených mezi dovednostmi nelokomočními, lokomočními a manipulačními. Obsahem pohybových složek je chůze, běh, lezení, poskoky, podřepy, cvalové poskoky.

Hudebně pohybové činnosti mají význam nejen pro rozvoj pohybu a pohybové koordinace ve spojení s hudbou nebo písní, ale i rozvoj rytmického cítění ve spojení s pohybem. Rovněž jsou důležité pro rozvoj fantazie a představivosti dětí, rozvoj schopnosti prostorové orientace (vpřed, vzad, vpravo, vlevo, v kruhu) a poznávání jednoduchých tanečních útvarů. (řada, kroužek, kruh). Hudebně pohybové činnosti mají rovněž velký význam pro upevnění pěveckých návyků, zlepšení výslovnosti a funkce hlasového ústrojí.

6.2 Pěvecké činnosti

„Zpěv je pro dítě mimořádně důležitým prostředkem nejen pro posílení citové vazby k matce, ale i faktorem upevňujícím jeho zdraví. Prohlubuje dýchání, posiluje dýchací svalstvo hrudní i břišní.“ K. Strnadová., J. Zezula, (22, s. 8)

Zpěv je nejpřirozenější a nejdůležitější činností v hudební výchově. Patří k hlavním hudebním aktivitám. Je přirozenou cestou k hudebnímu rozvoji dětí, k jejich zážitku z vlastního i kolektivního zpěvu. Zpěv je příležitostí k relaxaci i naplní zájmových aktivit. Jeho prostřednictvím se rozvíjí slovní zásoba, artikulace, prohlubuje se a koordinuje dech, zjemňuje vnímání těla. Vnímání melodie, rytmu, dynamiky, tempa rozvíjí porozumění hudební složce řeči, jejímu emočnímu sdělení. Pohyb a hra na hudební nástroje rozvíjejí prostorovou orientaci, jemnou i hrubou motoriku a paměť.

Při zpěvu nejde jen o hlasivky, hrtan, měkké patro, hlavové a hrudní dutiny, nýbrž o jejich koordinaci s dechovou a výslovnostní složkou. V mateřské škole je možno rozvíjet pěvecké dovednosti pouze kolektivně nebo v menších skupinách. Pěvecký výcvik tu probíhá ve spojení s nácvikem písní. S hlasovými, intonačními a sluchovými cvičeními. Nácvik písní je možno realizovat nápodobou (imitací) nebo prostřednictvím intonace (zpěvem z not).

„Zpěv se dětem v mateřské škole postupně stává přirozeným projevem stejně jako řeč. Jeho prostřednictvím se rozvíjí základní hudební schopnosti a kultivuje mluvní projev. Zpěv pozitivně ovlivňuje zdraví dítěte, zpevňuje svaly hlasového ústrojí, posiluje hrudní i břišní dýchací svalstvo a prohlubuje dýchání. Základem zpěvu v mateřské škole je lidová píseň. Cílem je získání lásky k hudbě. Při výběru písně začínáme tím

nejjednodušším, postupujeme od toho, co už dítě zná. Vhodná jsou říkadla a popěvky, které lze často spojit s pohybem. Obsah písní by měl být dětem blízký, nejraději mají písničky s tématem o zvířátkách a přírodě.

Zpěv se v mateřské škole uplatňuje při samostatných pěveckých činnostech, při pohybových hrách se zpěvem, při zpěvu s chůzí, či zpěvu a hře na tělo. Zpěvu předchází vnímání zvuků různých předmětů, vnímání hudebních zvuků i sluchové hry (cinkání, tikání, zvonění, pískání, chřestění).“ (Přednáška Pedf JU České Budějovice, Váchová A.)

Zpěv má hodně společného s řečí. Pomocí hlasového aparátu vydáváme při řeči či zpěvu zvuk. Pro zpěv je typické tvoření tónu pomocí tzv. hlavového rejstříku. U předškolních dětí, které zpívají, jsou vyvinuty oba dva typy rejstříky, jež jsou přirozeně propojeny. V tomto spojení převažuje hlavový rejstřík. Děti, které nemají dostatek podnětů k pěveckým činnostem užívají převážně hrudní rejstřík. Zpěvem neprocvičují vyšší hlasovou polohu, která je tvořena na základě hlavového rejstříku. Tyto děti používají mluvozpěv - modulovanou mluvu (přetěžují hrudní rejstřík). Oslabený hlavový rejstřík se pak nemůže při postupu melodie nahoru přirozeně zapojit, a tak děti nejsou schopny zpívat tóny ve vyšší hlasové poloze. I když mohou mít vytvořeny správné hudební představy, zpívají falešně, protože jejich hlas nedokáže představované tóny správně zazpívat. S těmito nezpěváky lze uplatnit metodiku uvedenou v knize: „Učíme děti zpívat“, od A. Tiché.

6.2.1 Základní pěvecké dovednosti a návyky

Každé dítě si přináší do mateřské školy určité návyky z domova. Ne vždy jsou však tyto návyky správné, protože děti často opakují nevhodné pěvecké vzory. Důležitou roli při vytváření pěveckých dovedností u dětí, sehrává hlasový příklad učitelky. Děti si osvojují písně na základě nápodoby.

Učitelka naslouchá pěveckému projevu dětí, ale zároveň si všímá i jejich postoje, pohybu a mimiky. Dítě pochopí svou chybu, pokud učitelka ukáže chybné a kontrastně k tomu správné provedení. Svým příkladem tak vede děti k vytváření správných návyků. Pomocí her a motivací vytváří podmínky pro rozvoj pěveckého projevu dítěte. Takto vedená hlasová výchova vychází z dispozic dítěte a respektuje jeho možnosti

Postoj při zpěvu

Stoj mírně rozkročný, váha těla spočívá rovnoměrně na obou chodidlech. Při zpěvu musí být tělo dětí vzpřímené, přirozené a uvolněné, zbavené křečovitosti. V opačném případě by dítě mělo bránici v nepřirozené poloze, což brání správnému dýchání. Žáda malých zpěváků musí být narovnaná a hlava v prodloužení páteře. Ramena musí být volně svěšena a během zpěvu se nepohybují. Spodní polovina těla je více méně statická, horní polovina je volná. Se správným držením těla úzce souvisí i dech.

Pěvecké dýchání

Při rozvoji pěveckého dýchání dětem nikdy nezdůrazňujeme, jak mají nádech nebo výdech provádět. Dech je přirozenou fyziologickou funkcí a vědomé zasahování dětem do tohoto procesu vede k chybným návykům. Učitel si musí být vědom, jak má dechová funkce správně probíhat. Dítěti však nesdílujeme výsledek, ale motivuje ho, aby samo prožilo pocit správné dechové funkce.

Tvoření tónů

Učíme děti nasazovat měkkým hlasovým začátkem (pohladíme kočičku, zpíváme měkoučce...). Dítě pozná správný hlasový začátek na základě kontrastu: učitel převede naražený tvrdý hlasový začátek a kontrastně k tomu měkký hlasový začátek v rezonanci.

Regulace zpěvní dynamiky

Nedovolíme dětem při zpěvu křičet. Učíme je zpívat polohlasem a svému hlasu naslouchat. Tím se zlepšuje nejen správné tvoření tónu, ale i čistá intonace.

Navození hlavového tónu.

Hlavový tón se váže na dynamiku píáno a hlasovou polohu nad f1. Navozujeme ho glissandem na vokál „u“ (houkání vlaku, meluzína, kukačka „ku,ku“). Hlavový tón souvisí s hlavovou resonancí, kterou probouzíme pomocí vokálu „i“. Volíme hry a slova, v nichž uplatňujeme vokál „i“ (krmení slepiček „na pipipi“, zpěv ptáčků „čim čarara čim“).

Zvětšování hlasového rozsahu

Rozsah hlasu je závislý na tón v jakých polohách byl procvičován. Pokud dítě zpívá a užívá hlavový tón, zvětšuje si tím hlasový rozsah. U nezpěváků rozvíjíme hlasový rozsah vzestupným a sestupným glissandem a později transpozicí hlasových cvičení a písní.

Artikulace

Malé děti jsou „pohodlné“, zejména v artikulaci konsonantů – tj. souhlásek. Mnoho z dětí předškolního věku ještě nedokáže některé souhlásky správně vyslovit (např. k, d, t, ř, r, l). Artikulace při zpěvu je podmíněna logopedickou nápravou řeči. Pěvecká artikulace vyžaduje správné otevírání úst, výslovnost koncových souhlásek, dělení slov na slabiky, výslovnost souhláskových skupin.

Čistá intonace

Základem je, aby dítě naslouchalo svému zpěvu a porovnávalo svou hudební představu s reprodukováným tónem (děje se podvědomě). Čistá intonace je podmíněna rozvojem tonálního citění tj. schopnosti emocionálně prožívat a vnímat tonalitu, tonální vztahy v melodii. Tonální citění je dáno prostředím, v němž dítě vyrůstá (např. evropské prostředí x Asie).

6.2.2 Metodika práce s písní

Píseň je kratší skladba pro jeden hlas bez doprovodu, nebo s doprovodem. Nejčastěji o jedné nebo více slokách. Stejně jako ostatní hudba je jistým druhem informace o našem světě. Skrze písničku získáváme dvě cenné informace najednou – hudební a básnickou. Děti se v mateřské škole seznamují s nejrůznějšími žánry písniček, ať už jsou to písničky vážné, veselé, groteskní, ukolébavky, taneční či pochodové. Písničky seznamují děti s tematikou květin, stromů, zvířat a rovněž zachycují moudrost minulých generací.

Jednotlivé fáze při nácviku písně:

- výběr vhodné písně (řídíme se pěveckými možnostmi dětí)

- volíme vhodnou tóninu (souvisí s rozsahem písně a se zpěvní polohou dětského kolektivu, v průběhu nácviku tóninu neměníme)
- podle rozsahu a obtížností písně volíme formu nácviku
- předem určíme hudební fráze, místa nádechů
- vybereme rytmicky či intonačně náročnější místo v písni
- rozhodneme se, zda naučíme děti jednu nebo více slok
- zjistíme význam neznámých slov
- zvolíme vhodnou motivaci

Metodický postup při nácviku písně:

- motivace, vzbuzení zájmu dětí o písničku (obrázkem, melodií, pohádkou, hádankou či maňáskem)
- seznámení dětí s písní (zazpívání písně bez doprovodu)
- zazpívání písně s hudebním doprovodem
- rozhovor o obsahu písničky
- vysvětlení neznámých slov v písničce
- nácvik obtížnějších míst v písničce
- vlastní nácvik písně (text i melodii nacvičujeme současně)
- dramatizace písničky
- opakování písničky během dne

Při nácviku se vyhýbáme jednotvárnosti, volíme různé formy práce.

Při nácviku písničky dbáme na:

- správné frázování písně – nádechy
- správná výslovnost
- vhodný přednes a výraz zpívané písničky
- rytmická přesnost
- spojení zpěvu s pohybem
- spojení zpěvu s hrou na tělo

Práci s písní můžeme oživit motivacemi:

- zpívání jako pejsek a kočička, zpívání (potichu – nahlas)
- chůze při písni
- střídání skupin při zpěvu (kluci – holky)
- změna rychlosti
- doprovod hrou na tělo (tleskání dlaněmi, prsty, před tělem, za tělem, do stehů)
- doprovod na elementární hudební nástroje

6.3 Instrumentální činnosti

„Dětská instrumentální hra je činností, která podporuje rozvoj hudebnosti dítěte formou jeho aktivní účasti na spoluvytváření elementární hudby. Vychází z touhy dítěte po uplatnění znějících předmětů při deklamaci říkadel, zpěvu písni a pohybu.“

K. Strnadová., J. Zezula (22, s. 16)

Snadno ovladatelné dětské nástroje využíváme při zvukomalbě, jako doprovodu při hudebně pohybových činnostech, při rozvoji rytmického cítění a při doprovodu písni (předehra, mezihra, dohra). Pokud vedeme děti k tvořivosti, nástroje Orffova instrumentáře jsou k tomu nejvhodnějším prostředkem. (např. Improvizace pentatonice)

6.4 Poslechové činnosti

Cílem poslechových činností je:

- udržení pozornosti, zklidnění, seznámení s lidovou, umělou i vážnou hudbou
- poznání druhů písni, upevnění citu a lásky k hudbě
- vnímání rytmu a tempa
- vnímání melodie, dynamiky
- rozvoj fantazie, představ, tvořivost

Před poslechem je důležitá motivace. Lze ji provádět pohádkou, hádankou či příběhem. Děti mohou při poslechu hudby reagovat pohybem nepřipraveně, jak je napadne, jak to cítí, každý podle svého a jinak. Říká se tomu hudebně pohybová

improvizace. Druhou možností je taková, že stojící dětem v kruhu jedno z dětí vymýšlí pohyb a ostatní po něm opakuji.

7. Vývoj dětské řeči

J. Bednářová, V. Smardová (2, s. 25) konstatují „*Řeč má pro vývoj dítěte a jeho fungování mimořádný význam. Umožňuje rozvoj myšlení, ovlivňuje kvalitu poznávání, učení. Neméně důležitý je i sociální aspekt řeči – řeč slouží k dorozumění, k utváření sociálních vztahů a má rovněž dopad na vnímání dítěte druhými a jeho postavení ve skupině.*“

Pro vývoj řeči je nezastupitelné sluchové a zrakové vnímání. První slova jsou spojena se zrakovými vjemy. Děti předškolního věku nejdříve slova spojují s předměty, následně si předměty dokážou představit prostřednictvím slova. Podle J. Bednářové, V. Smardové (2) má v raném věku ve vývoji řeči hlavní úlohu rodina. Pokud jsou výchovné styly nevhodné, mohou mít za následek pozvolnější vyzrání řeči. Stejně tak neúměrné nároky na řečový vývoj mohou vést k neurotickým projevům.

7.1 Podmínky správného vývoje řeči

Vývoj řeči ovlivňují vnitřní i vnější činitele. Vnitřní vyplývají ze schopností dítěte, vnější jsou ty, které na dítě působí (prostředí ve kterém žije).

7.1.1 Vnitřní činitele vývoje řeči

- celkový vývoj a zdravotní stav dítěte
- stav sluchu a zraku
- stav rozumových schopností
- typ vyšší nervové činnosti

7.1.2 Vnější činitele vývoje řeči

- celkový vliv prostředí, zejména pak množství a přiměřenost mluvních podnětů

- nedostatek mluvních podnětů
- příliš mnoho podnětů (dítě se unavuje, ztrácí pozornost a zájem o řeč)
- kvalita podnětů

7.2 Jazykové roviny v ontogenezi dětské řeči

Při vývoji dětské řeči se vzájemně prolínají gramatická, lexikální, zvuková i gramatická rovina verbálních projevů.

7.2.1 Morfologicko-syntaktická rovina (Gramatická)

Jak uvádí J. Bednářová a V. Šmardová (1), tato rovina v sobě zahrnuje užívání slovních druhů, tvarosloví a větosloví. Jde o rovinu verbálních projevů, která poukazuje na celkovou úroveň duševního vývoje dítěte. Její zkoumání však začíná až kolem 1. roku, kdy se dětská řeč vyvíjí. Slova vznikají opakováním slabik, jsou nesklonná a neohebná. Podstatná jména jsou většinou v prvním pádě, slovesa v infinitivu, případně ve třetí osobě nebo v rozkazovacím způsobu.

Projevy pomocí izolovaných slov trvají přibližně do 1,5 – 2 let života dítěte. Dále pak již dítě užívá i dvoj slovních vět. Jejich smysl vychází z konkrétní komunikační situace. Dle J. Bednářové a V. Šmardové (1, s. 29) se z hlediska morfologie v řeči dítěte s narůstajícím věkem mění zastoupení jednotlivých slovních druhů, nejdříve začíná používat podstatná jména, dále pak slovesa, přídavná jména, osobní zájmena. Mezi dvěma až dvěma a půl roky pozvolna začíná dítě časovat a skloňovat. Ve věku dvou a půl až tří let tvoří víceslovné věty. Po třetím roce užívá jednotné a množné číslo. Potíže dětem dělá stupňování přídavných jmen. U slovosledu, klade na první místo ve větě slovo, které má pro něho emocionálně klíčový význam. Do čtyř let je přirozeným jevem fyziologický dysgramatizmus – dítě se učí používat správné gramatické formy transferem – přenosem, který nebere v úvahu gramatické výjimky.

7.2.2 Lexikálně-sémantická rovina (Lexikální)

Jak uvádí J. Bednářová a V. Šmardová (1), v této rovině se jedná o pasivní a aktivní slovník, tj. o porozumění řeči a vyjadřování. Kolem deseti měsíců se u dítěte začíná rozvíjet pasivní slovní zásoba. Aktivní slovní zásoba se začíná rozvíjet zhruba v roce až v roce a půl. V prvním roce života začíná dítě používat svoje první slova. Ve vývoji řeči dítěte rozlišujeme první a druhý věk otázek – v období okolo 1,5 roku je to věk otázek „Co je to?“, případně „Kdo je to?“, v období okolo 3,5 roku věk otázek „Proč?“, případně „Kdy?“ Toto období je významné ve vývoji řeči dítěte, rozvíjí si svoji pasivní i aktivní slovní zásobu.

7.2.3 Foneticko-fonologická rovina (Zvuková)

„Jde o sluchové rozlišování hlásek a jejich výslovnost. Dítě ze zvuků, které ho obklopují postupně dokáže vyčleňovat hlásky mateřského jazyka.“ J. Bednářová, V. Šmardová, (1, s. 29).

Fonetická stránka ontogeneze řeči se řídí tzv. pravidlem nejmenší fyziologické námahy, tzn., že dítě vytváří nejdříve ty hlásky, které vyžadují nejmenší námahu, později hlásky fyziologicky náročnější – nejprve vytváří samohlásky, následně souhlásky a postupně se dostává až k hláskám hrdelním. Vývoj řeči ze zvukové stránky končí okolo pátého roku, nejpozději při vstupu dítěte do školy.

7.2.4 Pragmatická rovina

Dle J. Bednářové a V. Šmardové (1) se jedná o rovinu, kdy řeč užijeme v praxi. Již dvou až tříleté dítě dovede pochopit svoji roli komunikačního partnera a reagovat v ní podle konkrétní situace. Dávno před tím, než dítě pochopí obsah slova nebo věty, dokáže intuitivně pochopit celkovou situaci. Po třetím roce je u dětí patrná snaha komunikovat, navazovat a udržovat krátký rozhovor s dospělými ve svém okolí. Ve čtyřech letech stále častěji dokáže komunikovat přiměřeně dané situaci. V tomto období intelektualizace řeči, dochází k regulační funkci řeči, chování dítěte je možné regulovat řečí a dítě samotné používá řeč k regulaci dění ve svém okolí.

7.3 Vývoj řeči a komunikace

Vývoj řeči a komunikace je jedním z nejúžasnějších a nejdůležitějších momentů v rámci ontogeneze. Začíná novorozeneckým křikem, následně zvukové projevy slouží k uspokojování základních potřeb a postupně se řeč stává prostředkem komunikace.

Řečová dovednost je zcela závislá na výchovném působení. Je to dovednost, která je 1dobře fyziologicky zajištěna, ale je zcela závislá na učení a výchově.

Období, kdy si dítě osvojuje mateřský jazyk, je možné dělit na různá vývojová stadia, která sahají až do období prenatálního.

První rok života se označuje jako **předverbální fáze**, kdy je dítě závislé na tělesných pocitech a neřečových zvucích. Druhou fází je **období verbální**, kdy je řeč hlavním způsobem komunikace. Jazykový vývoj dítěte souvisí s obecným kognitivním, sociálním, percepčním a neurosvalovým vývojem dítěte.

Kojenec (0-12 měsíců)

Toto období probíhá v prvním roce života. Dítě si v něm osvojuje návyky a zručnosti, na jejichž základě se později vybuduje skutečná řeč. Aktivita, které bezprostředně nesouvisí s mluvením (žvatlání, polykání, sání) sehrávají důležitou roli. Představují jakýsi trénink mluvidel z hlediska vývoje řeči.

Jedním z prvních projevů člověka na světě je křik, kterým dítě ohlašuje svůj příchod na svět. Křik je nepodmíněný hlasový reflex. Zpočátku je krátký, nápadný monotónní zvuk. Během prvních týdnů života křik neznamena pouze to, že dítěti něco schází, či tak dává najevo své potřeby a emoce. Je to reflexní činnost, směřující k budoucímu používání hlasu.

Dle D. Kutákové (12) se koncem druhého měsíce charakter dětského křiku mění. Kromě kňourání, které začíná měkkým hlasovým začátkem se objevuje i pláč, začínající tvrdě, ostře. Období křiku přechází do **období broukání**. Na toto období plynule navazuje **období pudového žvatlání**. Jde o hru s mluvidly – dítě provádí obdobné pohyby jako při přijímání potravy a tyto pohyby doprovází hlasem.

V období mezi 6. – 8. měsícem začíná období napodobujícího žvatlání. Zapojuje se vědomá sluchová i zraková kontrola, dítě začíná napodobovat hlásky mateřského jazyka, všímá si pohybů mluvidel nejbližších osob.

Okolo 10. – 12 měsíce dítě začíná používat první slova. Nastupuje **stádium „rozumění řeči“**. Dítě ještě nechápe obsah slyšených slov, ale na základě slyšeného slova sleduje předmět nebo osobu a reaguje na určitou výzvu. J. Vyšejn (25) říká, že v tomto období bývá dítě obvykle schopno vyslovit několik jednoduchých slov.

Stádium vlastního vývoje řeči

Prvním, skutečně verbálním projevem dítěte jsou slova, která představují celou větu. Tzv. jednoslovné věty, kterými vyjadřuje pocity, přání, prosby a city. Proto se tomuto období říká **emocionálně volní**.

Batole (12-24 měsíců)

V tomto období dochází k rychlému vývoji řeči a jazyka. Období mezi rokem a půl a dvěma lety je **stádium asociačně-reproduktivní**, dítě užívá věty dvouslovné až tříslavné, stále aktivněji poznává svoje okolí. Na jednoduché otázky odpovídá ano, ne. Dle J. Vyšejna (25) tvoří aktivní slovník dítěte asi 50 slov.

„Ve dvou letech je již schopné mluvit v krátkých větách, avšak mnoho slov ještě komolí, ještě často používá onomatopoi (zvukomalebných výrazů), jako haf – pes, bū – kráva, mé – koza. Slovní zásoba vzrůstá; udává se asi 250 - 400 slov.“ J. Vyšejn (25, s. 19)

V období dvou a půl let až tří let hovoříme o **stádiu rozvoje komunikační řeči**, dítě mluví o sobě často ve třetí osobě. Ve třech letech bychom měli dítě opravovat, pokud nepoužívá správné gramatické tvary. Procvičujeme mechanickou paměť, učíme dítě říkanky, básničky a písničky.

Třetím rokem nastupuje **stádium logických pojmů**. J. Vyšejn (25) konstatuje, že aktivní slovník tříletého dítěte činní asi 800 slov. Mezi třetím a čtvrtým rokem by mělo dítě mluvit ve větách a souvětích. Postupně začleňuje do řeči slovní druhy, skloňuje a časuje. Upřednostňuje verbální formu komunikace a posiluje regulační funkce řeči.

Ve čtyřech letech dokáže dítě z paměti říkat básničky, slovní zásoba neustále roste. Dítě dokáže tvořit některé protiklady. Mluví v rozvinutých větách a souvětích. Ve čtyřech letech využíváme k rozvoji řeči pohádky.

V pěti letech by měl řečový projev dítěte obsahovat všechny slovní druhy. Pokud se týče výslovnosti, mohou ještě přetrvávat charakteristické nepřesnosti. Dítě má již bohatou slovní zásobu.

V předškolním věku dítě dokáže zopakovat dlouhou větu, pojmenovat předměty kolem sebe a vysvětlit, nač předměty používáme. Bez problému dokáže vyprávět kratší příběh. Řeč by měla být ve všech rovinách dobře vybudovaná. Dítě používá všechny slovní druhy, mluví gramaticky správně, dodržuje základní pravidla konverzace. Aktivní slovník šestiletého dítěte obsahuje asi 2 500 pojmů.

8. Poruchy řeči

Vývoj řeči dítěte začíná v prvním roce života. Do té doby kojenec nemluví. Jde o přirozený jev, kterému říkáme **fyziologická nemluvnost**. Pokud je dítě ve dvou a půl letech zdravé, slyší, není poškozena jeho motorika ani duševní vývoj a nadále nemluví, hovoříme o **prodloužené fyziologické nemluvnosti**. D. Kutálková (13, s. 131) konstatuje: „*Jestliže dítě nemluví ani po třetím roce nebo mluví podstatně méně, než je v tomto věku obvyklé, a stav se nijak výrazně nemění, jde už o opožděný vývoj řeči.*“

8.1 Opožděný vývoj řeči

Opožděný vývoj řeči (dále jen OVŘ), je poškození řeči a jazykových schopností na všech úrovních. Postihuje zvukovou skladbu hlásek a jejich řazení do slabik a slov. Dále postihuje rovněž stavbu vět a jejich gramatickou strukturu. Příčin opožděného vývoje řeči je velmi mnoho. Někdy je těžké určit, která z nich se rozhodující mírou podílí na narušeném vývoji řeči.

Příčiny opožděného vývoje řeči dle D. Kutálkové (13)

- **Sociální prostředí** – dítě stojí o kontakt, není vyslyšeno, přestává se snažit
- **Dědičnost** – podíl na OVŘ je z jedné třetiny, predilekce u chlapců
- **Citová deprivace** – dítě trpí nedostatkem citových vazeb

- **Nedostatek mluvního kontaktu** – dítě je odkázáno samo na sebe, rodiče na něj nemají čas
- **Nadbytek péče o řeč** – příliš pečlivá výchova, dítě řeč nepotřebuje, rodina řeší situaci obvykle zvýšenou péčí

M. Sovák (20, s. 89) viděl příčiny opožděného vývoje řeči ve faktorech biologických (dědičnost, opožděné vyžívání CNS, různá lehká prenatální a perinatální neložisková poškození CNS) a sociálních (patologie výchovného prostředí).

8.2 Symptomy opožděného vývoje řeči

M. Sovák ve své knize (20, s. 90, 91), klasifikuje a rozděluje symptomy OVŘ z hlediska průběhu vývoje řeči takto:

- **Opožděný vývoj řeči** – příčinou je dědičnost, tj. dědičný rodový znak (převážně u chlapců), opožděné vyžívání CNS, negativní výchovné vlivy. Opoždění vývoje řeči se může projevit ve všech jazykových rovinách, nebo jen v některé z nich. Zpočátku je nejvíce narušena obsahová stránka řeči, po jejím zlepšení jsou pak symptomy patrné více ve stránce formální.
- **Omezený vývoj řeči** – mluvení se vyvíjí pomalu a opožděně. Příčinou jsou mentální postižení, těžší poruchy sluchu, extrémní případy patologie sociálního prostředí. U těžkých poruch sluchu jsou také výrazně narušeny modulační faktory řeči, řeč je špatně srozumitelná, i když má dítě dostatečnou slovní zásobu. U dětí s mentální retardací záleží opoždění na stupni postižení intelektu. U těchto dětí je rovněž opožděná jemná a hrubá motorika.
- **Narušený vývoj řeči** – je tehdy, pokud byly postiženy začátky rozvíjené řeči. Příčinou jsou úrazy, nádorová onemocnění mozku, vážná duševní onemocnění, těžká psychická traumata. Za příznivých podmínek, po vyléčení, může být dosaženo ve vývoji řeči normálu. Za nepříznivých podmínek, kdy se nepodaří

odstranit příčinu, má další průběh vývoje symptomy i charakter omezeného vývoje řeči.

- **Scestný (odchylný) vývoj řeči** – řeč se vyvíjí nesprávně a odchylně od obvyklého způsobu mluvení, je způsobená vývojovými anomáliemi při těžkém rozštěpu patra nebo organickým poškozením mluvidel

II. PRAKTICKÁ ČÁST

9. Výzkumné šetření

9.1 Předmět a cíle výzkumného šetření

Předmětem výzkumného šetření bylo sledování dětí s opožděným vývojem řeči a ověřování, jak prostřednictvím hudebních pohádek lze podněcovat jejich zájem o verbální a pěvecký projev.

Cílem bylo:

- Vymezení sledovaných oblastí, jež podmiňují správný verbální a pěvecký projev.
- Vypracování vstupní diagnostiky podle předem stanovených kritérií a kasuistiky tří sledovaných dětí.
- Rozpracování čtyř hudebních pohádek do dlouhodobého projektu sledujícího všechny složky obsažené v RVP PV.
- Sledování reakcí dětí na podněty a aktivity vycházející z hudebních pohádek a jejich grafické vyjádření.
- Sledování do jaké míry si děti pocházející z odlišně fungujících rodin a různě podnětného prostředí přenášejí návyky verbální komunikace do prostředí mateřské školy a komunikace se svými vrstevníky.
- Porovnání dvou skupin: dětí zdravých a s opožděným vývojem řeči v námi vymezených oblastech.

9.2 Hypotézy

Na základě studia teorie a praktické zkušenosti předpokládáme, že výzkumné šetření potvrdí následující hypotézy:

I. Prostřednictvím hudebních pohádek lze podněcovat zájem dětí o řeč a pěvecké dovednosti. Lze dosáhnout pozitivního posunu u dětí s opožděným vývojem řeči.

II. Vytvořený projekt zaměřený na rozvíjení řečových a pěveckých dovedností je v mateřské škole realizovatelný. Děti jsou při práci s hudební pohádkou více aktivní, pozorné, soustředěné a snaživé.

III. U tří dětí s opožděným vývojem řeči předpokládáme, že jejich rozvoj řečových dovedností nebude vyrovnaný. Předpokládáme, že k největšímu posunu dojde u chlapce z hluchoněmé rodiny, jelikož mu chybí mluvní vzor ze strany rodičů.

IV. Kontrolní skupina dětí s normálním rozvojem mluvních a komunikativních dovedností bude mít během celého výzkumu větší předpoklady k plnění očekávaných výstupů dle RVP PV, lépe se budou rozvíjet ve všech oblastech a veškeré činnosti povedou nejen k rychlejšímu rozvoji jazykových dovedností, ale i k širšímu rozvoji motorických, sluchových, hudebních i pěveckých dovedností. Tato kontrolní skupina dětí bude lépe naslouchat a plnit uložené úkoly než skupina výzkumná.

9.3 Metody výzkumu

Při svém výzkumném šetření bylo využito dvou metod:

1. Metoda pozorování (cíleně zaměřená na chování dětí v průběhu celého výzkumu, při samostatných i řízených činnostech a při sledování sociálního kontaktu mezi dětmi). Přímé pozorování bylo systematicky zaznamenáváno do záznamových archů a následně vyhodnoceno podle předem stanovených kritérií. Bylo využito pozorování krátkodobé (během dne při volných hrách) a dlouhodobé (po celou dobu trvání projektu).
2. Metoda rozhovoru. Rozhovor byl prováděn individuálně a skupinově v průběhu celého výzkumu. U rozhovoru skupinového byly sledovány reakce, názory i postoje k danému tématu ve skupině. Otevřený rozhovor dával velký prostor dětem a jejich odpovědím. Rozhovory byly zaznamenávány prostřednictvím diktafonu.

9.4 Organizace a průběh výzkumného šetření

Výzkumné šetření se realizovalo na mateřské škole Sluníčko Klatovy v rozmezí deseti měsíců od září 2011 do června 2012. Z heterogenní třídy (28 dětí) se výzkumného šetření zúčastnilo 13 dětí stejného věku. Tři z nich tvoří skupinu, pro níž je příznačný opožděný vývoj řeči, a to z různých důvodů (podrobněji viz kasuistiky).

Druhá skupina 10 dětí stejného věku prodělala normální vývoj a pochází z rodin, které odpovídají současnému běžnému standardu. Tato skupina zastává funkci tzv. kontrolní skupiny. Výzkumné šetření probíhalo při volných hrách dětí v ranních hodinách v prostoru třídy na koberci či v hracích koutcích, nebo při řízené činnosti, např. v komunitních kruzích. Základem výzkumného šetření bylo naplnění programu RVP PV (výtvarné, pracovní, hudební, pěvecké, řečové a pohybové). Činnosti se v průběhu dne promyšleně vzájemně prolínaly.

Průběh výzkumného šetření:

1. Na počátku byla stanovena diagnostika tří dětí s opožděným vývojem řeči. Bylo sledováno rodinné zázemí ve vztahu k úrovni rozvoje řečových dovedností, motoriky, rozumových dovedností, sebeobsluhy a samostatnosti.
2. Na základě RVP PV byly vymezeny zkoumané oblasti rozvoje dovedností a definována kritéria hodnocení (škálování).
3. Výzkumné šetření proběhlo ve čtyřech etapách:
 - Nultá fáze - Výchozí úroveň dovedností dětí byla zmapována pomocí testů zaměřených na sluchové vnímání, řečové, hudební a pěvecké dovednosti a dovednosti sociální. Testy byly zadány před realizací hlavního projektu. (vyhodnocení testů podle kritérii viz příloha č. 5).
 - První fáze – Realizace projektu pohádky Sněhurka (září 2011 – listopad 2011) a vyhodnocení podle kritérii viz příloha č. 5.
 - Druhá fáze - Realizace projektu pohádky Koblížek (prosinec 2011 - leden 2012) a vyhodnocení podle kritérii viz příloha č. 5.
 - Třetí fáze - Realizace projektu pohádky – Kohoutek a slepička (únor 2012 – duben 2012) a vyhodnocení podle kritérii viz příloha č. 5.
 - Čtvrtá fáze - Realizace projektu pohádky – Neposlušná kůzlata (květen 2012 - červen 2012) a vyhodnocení podle kritérii viz příloha č. 5.
4. Celkové vyhodnocení projektu a doporučení závěru pro praxi.

9.4.1 Charakteristika třídy

Třída - „KOŤATA“

Počet dětí – 28 (14 děvčat, 14 chlapců)

Věkové složení třídy – 3 – 6 let (jde o skupinu věkově heterogenní)

Věkové skupiny dětí - 3 - 4 roky 7 dětí

- 4 - 5 let 13 dětí

- 5 - 6 let 8 dětí

Výzkumný vzorek – 3 děti s opožděným vývojem řeči (věk 4 – 5 let) – viz charakteristika kapitola 9.4.2.

Kontrolní skupina - 10 dětí s normálním rozvojem mluvních a komunikativních dovedností (věk 4 - 5 let) – detailní charakteristiku neuvádíme, děti odpovídají úrovni svých schopností průměrnému vzorku současných dětí tohoto věkového období (hodnoceno na základě dlouholeté pedagogické praxe autorky výzkum).

9.4.2 Charakteristika skupiny dětí s opožděným vývojem řeči

(Kasuistiky tří dětí)

Charakteristika výzkumného vzorku I.

Dítě A - chlapec

Věk - 4,2 roku

Zařazení – mateřská škola, třída Koťat

Diagnóza - opožděný vývoj řeči

Osobní charakteristika

Chlapec je malý, drobnější postavy. Modrooký, blondatý. Je klidný, pohodový, tichý a veselý. Rád si hraje s dětmi, je nekonfliktní. Nejraději se věnuje kreslení, stavění kostek a velice rád se věnuje pracovním činnostem. Učitelku bere jako autoritu. Využívá očního kontaktu na vyžádání.

Rodinná anamnéza

Plně fungující, harmonická rodina, s dobrými vztahy, z vyšší sociální vrstvy. Oba rodiče pracují jako lékaři, jsou zdraví a v dětství se u nich neprojevovaly žádné nápadnější problémy s osvojováním komunikačních dovedností.

Chlapec je jedináček, je v neustálém kontaktu s celou rodinou včetně prarodičů, kteří jsou rovněž lékaři a bydlí společně v jednom domě.

Jedná se o úplnou rodinu s příliš pečlivou výchovou. Vše, co chlapec potřebuje je ihned splněno, občas ho rodiče „nepustí“ ke slovu a odpovídají za něj. Rodina je velice ochranná, zahlcuje chlapce přemírou informací a klade na něj neúměrné nároky. Po úvodním setkání s rodiči lze ale říci, že rodina poskytuje velice dobré sociální zázemí, plní všechny funkce a při zdolávání chlapcových komunikačních obtíží plní svoji roli spolehlivě.

Osobní anamnéza

Těhotenství matky proběhlo bez větších komplikací. Chlapec se narodil v termínu, měřil 52 centimetrů a vážil 3,2 kilogramů, porod proběhl spontánně a neprovázely ho žádné komplikace. Počáteční vývoj byl lehce opožděn. Začal sedět až kolem jednoho roku. V patnácti měsících začal lézt a asi kolem roku a půl začal chodit. Okolo prvního roku, si osvojil přibližně 3-5 základních slov např. *máma, táta, hamu atd.* Brzy nato se však rozvoj řeči úplně zastavil.

Okolo druhého roku se začali rodiče obávat, zda se nejedná o nějakou poruchu. Absolvoval tedy všechna potřebná vyšetření, např. neurologické, psychologické a logopedické, které vyvrátilo jakoukoli sluchovou vadu.

Má velikou pasivní slovní zásobu, na požádání ukáže, ale chybí mu vlastní akce, potřeba cosi sdělit. Řeč nijak zvlášť nepotřebuje, a ta se proto také nerozvíjí.

Od tří let navštěvuje mateřskou školu – třídu Kot'at, se zaměřením hudebně pohybově dramatickým. Tato třída je heterogenní a navštěvují ji děti ve věku 3-6 let. Chlapec se velice dobře zadaptoval a na mateřskou školu si poměrně rychle zvykl. Nové situace a změny přijímal přirozeně a bezproblémově. Pouze první den se těžko loučil s rodiči, ale od druhého dne vše odeznělo. Od začátku školní docházky zůstával i přes polední odpočinek.

Při nástupu do MŠ (1. 9. 2010) se jeho slovní zásoba skládala pouze ze slov *máma, tatu, baba, dada, koo, bum, mišum, Ben* a další nesrozumitelná slova. Velice často používal

posuňky. I přes nízkou slovní zásobu se snažil o komunikaci s okolím. Mezi dětmi byl od počátku školní docházky oblíbeným a nikomu nevadilo, že je jeho řeč nesrozumitelná. Děti tomu nevěnovaly pozornost, protože nebyl ve třídě sám, kdo měl komunikační obtíže.

Řečový vývoj

Vývoj řeči je výrazně opožděn, slovní zásoba od tří let věku stagnuje. Chlapec „mluví“ velmi rád, ale i přes neustálou snahu rodičů, učitelek i odborné péče se jeho vyjadřování nelepší. Od dvou let navštěvuje klinického logopeda. Od tří a půl roku je zařazen do normální třídy MŠ, kde možnost pracovat s logopedem nemá.

Motorika

Pohybově schopný, má dobrou prostorovou orientaci. V oblasti jemné motoriky a grafomotoriky projevuje velkou snahu. Velmi rád maluje pastelkou, suchým pastelem i temperou. Bohužel uchopení pastelek je nesprávné a křečovitě.

Rozumové dovednosti

Dokáže přiřadit správně zvuky ke zvířatům, rád hraje pexeso a další stolní hry. Celkové myšlení odpovídá věku. Jen jeho verbální projev není srozumitelný.

Sebeobsluha, samostatnost

Zvládá běžné, věku přiměřené úkony spojené s oblékáním, pozná své oblečení, umí se vysvléknout, obléknout, používá kapesník, dokáže sám a včas chodit na toaletu – nemusí být vybízen. Zvládá přiměřené úkony týkající se osobní hygieny. Zvládá samostatně sedět u stolu, jíst příborem, sklídit po sobě nádobí.

Charakteristika výzkumného vzorku II.

Dítě B - chlapec

Věk – 4,3 roky

Zařazení – mateřská škola, třída Koťat

Diagnóza - opožděný vývoj řeči

Osobní charakteristika

Chlapec je na svůj věk menší, robustnější postavy. Zelenooký, hnědovlasý. Je neklidný, hlučný, roztěkaný. Neumí si hrát s dětmi, neustále běhá po třídě, rozhazuje věci, je konfliktní. Nebaví ho klidnější aktivity, nejeví zájem o kreslení, stavění kostek

či pracovní činnosti. Učitelku nebere jako autoritu, nereaguje na zavolání jména, dělá, že neslyší. Reaguje pouze na větší hluk. Po chycení za ruku se teprve zastaví a zpozorní. Oční kontakt odmítá.

Rodinná anamnéza

Hluchoněmá rodina ze střední sociální vrstvy. Oba rodiče mají problém s komunikační dovedností – neslyší ani nemluví. Vydávají pouze zvuky a skřeky. Nepoužívají znakovou řeč. Jde o úplnou, patrně plně fungující a harmonickou rodinu. Chlapec má půlroční sestřičku. Rodina není v pravidelném kontaktu s prarodiči, ač jsou slyšící i mluvící. Navštěvují se pouze zřídkka. Po úvodním setkání s rodiči nelze říci, jak rodina funguje. Nedorozumíme se. Domníváme se však, že má chlapec dobré sociální zázemí, avšak chybí mu řečový vzor. Má nedostatek mluvního kontaktu – vyrůstá v nepodnětném prostředí, které je důvodem jeho opoždění. Bohužel není u chlapce podpora v komunikačních dovednostech ani u již zmíněných prarodičů. Chlapcova snaha o dorozumění byla patrně nepochopena. To vedlo k polevení v úsilí a vývoj jeho řeči se opozdil.

Osobní anamnéza

Těhotenství matky proběhlo dle informace babičky bez problémů. Chlapec se narodil v termínu, měřil 54 centimetrů a vážil 3,5 kilogramů, porod proběhl spontánně a neprovázely ho žádné komplikace. Počáteční vývoj byl dobrý. Chlapec začal sedět již kolem půl roku, lezení nastalo kolem 8. měsíce a chodit začal ve třinácti měsících. Mluvit však nezačal, neosvojil si ani základní slova. Vydával pouze zvuky, často ječel, pištěl a bouchal do předmětů. Snažil se experimentovat s hlasem a mluvidly. Rodiče chlapcovu nemluvnost neřešili. Přesná diagnóza nám není známa, patrně se jedná o **opožděný vývoj řeči**. Žádná vyšetření chlapec neabsolvoval – alespoň nám není známo. Ve třech letech doporučila dětská lékařka při preventivní prohlídce docházku do mateřské školy, kam chlapec skutečně (1. 9. 2010) nastoupil. Začal navštěvovat třídu Kořat, se zaměřením hudebně – pohybově - dramatickým. Tato třída je heterogenní a navštěvují ji děti ve věku 3-6 let. Adaptace proběhla s výraznými obtížemi. Chlapec si jen těžko zvykal na nové prostředí. Případné změny zvládal pouze v přítomnosti učitelky. Z počátku se těžce loučil s maminkou. Plakal, jelikož maminka sama při loučení projevovala lítost a stále prodlužovala dobu svého odchodu z MŠ. Po dvou měsících se však dokázal od maminky odloučit bez nejmenších problémů. Již od

začátku školní docházky zůstával chlapec ve škole i přes polední odpočinek. Jeho chování bylo mírně agresivní, zlobil se, pokud děti jeho „řeči“ nerozuměly. Vadil mu velký hluk, zacpával si uši a ječel. Stále častěji se pro něj prostředí stávalo flustrujícím, jelikož mu děti nerozuměly, stranily se ho, vadilo jim jeho „zvláštní“ chování. Chlapec se náhle stáhl do sebe, stranil se dětí a měl pocit nepochopení a ukřivdění. Začal se izolovat a urážet. Zde byl patrný řečový handicap, který byl důvodem obtíží v sociální interakci (postavení a uplatnění ve skupině). Jeho slovní zásoba byla na počátku docházky do mateřské školy nulová. Chlapec vůbec nemluvil. Ani se o komunikaci s okolím nesnažil. Mezi dětmi nebyl moc oblíbeným.

Řečový vývoj

Vývoj řeči je výrazně opožděn, slovní zásoba je nulová. Není zde podpora v žádné odborné péči, chlapec nenavštěvuje klinického logopeda – ač jsme upozorňovali babičku.

Motorika

Pohybově velmi schopný. Menší problémy přetrvávají v oblasti prostorové orientace. V oblasti jemné motoriky a grafomotoriky neprojevuje chlapec žádnou snahu. Uchopení psacích pomůcek je nesprávné a křečovitě.

Rozumové dovednosti

Neumí se představit, pouze ukáže na ruce, kolik mu je roků. Otázka se mu však musí několikrát zopakovat. Celkové myšlení neodpovídá věku. Je schopný si zapamatovat pouze své místo u stolečku, svoji značku, svůj ručník – pouze zrakové vjemy, které nemusí slovně popisovat. Jeho verbální projev je nesrozumitelný, nelze ve většině případů pochopit význam. Pozornost je u něj krátkodobá. Chlapec se pohybuje ve všech oblastech pod normu.

Sebeobsluha, samostatnost

S dopomocí zvládá běžné, věku přiměřené úkony spojené s oblékáním, pozná své oblečení, umí se vysvléknout, ale obléknout se neumí. Používá kapesník, dokáže sám a včas chodit na toaletu. Zvládá přiměřené úkony týkající se osobní hygieny.

Zvládá samostatně sedět u stolu, jíst lžící, sklídit po sobě nádoby.

Charakteristika výzkumného vzorku III.

Dítě C - dívka

Věk – 4,5 roky

Zařazení – mateřská škola, třída Kořat

Diagnóza - opožděný vývoj řeči

Osobní charakteristika

Holčička je na svůj věk přiměřené postavy. Má hnědé oči a hnědé vlasy. Je neklidná a roztěkaná. Neumí si hrát s dětmi, neustále za nimi jen pobíhá a piští. Je nekonfliktní. Na pokyn učitelky nereaguje, nereaguje ani na své jméno, patrně nerozumí tomu, co říkáme. Reaguje pouze na zvýšený hlas. Velice ráda kreslí u stolečku. Nedokáže však nic jiného než čmáranici. Nemluví – místo slov houká či se hlasitě a bezvýznamně směje. Učitelku bere jako autoritu. Oční kontakt odmítá.

Rodinná anamnéza

Neúplná, patrně nefunkční rodina. Rozvedená matka samoživitelka, ze střední sociální vrstvy. Holčička se narodila jako páté dítě. Dle našeho pozorování nejsou u ní zajištěny základní potřeby. Jednou z nich je i narušení citových vazeb. Matka neplní funkci emocionální, je velice rázná, autoritativní, hrubá a trestající. V oblasti řeči nemá matka žádný problém s komunikační dovedností. Správně se vyjadřuje, její řeč je plynulá a srozumitelná.

Po úvodním setkání s ní nelze říci, jaké má holčička sociální zázemí. Zdá se nám, že má na ni maminka „málo času“, málo si s ní hraje, povídá, a proto je holčička celé hodiny odkázána sama na sebe. Má sice řečový vzor od matky, však nelze na první pohled říci, zda má i dostatek mluvního kontaktu a podnětné prostředí kolem sebe. Holčička je velice opožděná nejen v řeči.

Osobní anamnéza

Jak proběhlo těhotenství matky nám není známo. Stejně tak průběh porodu, porodní váha či délka. Maminka nespolupracuje, odmítá podat jakékoliv informace. Nevíme, zda proběhl porod spontánně či ho provázely nějaké komplikace. Maminka tvrdí, že je holčička po všech stránkách vyzrálá a její počáteční vývoj byl v normě. Bohužel nám není známo, kdy začala holčička sedět, lézt či chodit. Maminka odmítá

navštívit i pedagogicko-psychologickou poradnu, kterou jsme jí doporučili. Mluvit holčička nezačala, neosvojila si ani základní slova. Vydávala pouze zvuky a její nesrozumitelnou „řeč“. Často ječela, pištěla, hlasitě se smála čemukoli, bez důvodu. Rozvoj řeči vůbec nezačal. Maminka neřešila její nemluvnost, doma prý komunikuje normálně a má bohatou slovní zásobu. Neabsolvovala žádná vyšetření, přesná diagnóza nám tedy také není známa. Patrně se jedná o **opožděný vývoj řeči a celkovou zaostalost**. Holčička je velice zanedbaná ve všech směrech. Nemá základní hygienické návyky, pomočuje se a stále chodí spát s plenou. Dětská lékařka údajně matce sdělila, že neshledává žádné příznaky zaostalosti, na evidenčním listu při nástupu do MŠ uvádí, že je holčička zdravá. S tímto vyjádřením však nesouhlasíme.

Ve 4,5 letech začala navštěvovat třídu Kořat, se zaměřením hudebně – pohybově -dramatickým. Tato třída je heterogenní a navštěvují ji děti ve věku 3-6 let. Holčička měla velký problém s adaptací na MŠ. Nezvládala a odmítala nové prostředí, změny i učitelku. Projevovala velký nezáměr. Měla velký problém s odpoutáním se od matky. Vždy nastal velký pláč až panický křik, když ji maminka rázně odstrčila do třídy s nevhodnou poznámkou. Holčička mnohdy z této zkušenosti ve školce zvracela a byla apatická. Občas se loučení nevyhnulo plácnutí po zadečku či vyhrožování – nedostaneš, nepřijdu, nepojedeš. Již od začátku školní docházky (1. 9. 2010) zůstávala holčička ve školce i přes polední odpočinek, avšak stále se dožadovala plenky. Dětem vadilo její „zvláštní“ chování, stejně tak zanedbanost po stránce hygienické. Její slovní zásoba byla na počátku docházky do mateřské školy nulová.

Řečový vývoj

Vývoj řeči je u holčičky výrazně opožděn. Nenavštěvuje klinického logopeda, matka nespolupracuje, na upozornění učitelek nereaguje. Stále tvrdí, že doma holčička plynule a čistě hovoří.

Motorika

Těžkopádná, pohybově nemotorná. Velké problémy v oblasti prostorové orientaci.

Rozumové dovednosti

Velice zaostalá v rozumových dovednostech. Celkové myšlení neodpovídá věku. Verbální projev je nesrozumitelný. Pozornost je nulová, vůbec nerozumí tomu, co

říkáme. Nerozumí tomu, nač se ji ptáme. Má velmi sníženou úroveň rozumových schopností.

Sebeobsluha, samostatnost

Nezvládá běžné, věku přiměřené úkony spojené s oblékáním. Nepozná své oblečení, neumí se vysvléknout, obléknout, nepoužívá kapesník, nedokáže sama včas chodit na toaletu – musí být vybízena. Nezvládá přiměřené úkony, týkající se osobní hygieny. Zvládá samostatně sedět u stolu, jíst lžící, sklídit po sobě nádoby.

10. Nultá fáze výzkumu

10.1 Konkrétní činnosti vedoucí k vyhodnocení testu

Před zahájením výzkumného šetření byl proveden test jednotlivých dovedností prostřednictvím rozhovorů, nejrozličnějších činností a přímého, strukturovaného pozorování, jak skupiny výzkumné – tedy tří dětí s opožděným vývojem řeči, tak skupiny kontrolní, kterou tvoří děti s normálním rozvojem mluvních a komunikativních dovedností. Pozorování probíhalo v prostředí třídy mateřské školy. Výsledky hodnocené dle kritérií (viz příloha č. 5) jsem zaznamenala do tabulek a na závěr vyhodnotila pro lepší názornost v grafech. V tabulkách jsou čísla označena zelenou barvou, upozorňují na zlepšení v dané oblasti v každé fázi výzkumu.

Cílem tohoto úvodního testu bylo posouzení úrovně, na které se děti nacházejí před uskutečněním projektu. K zjištěným hodnotám pak budou porovnávána zlepšení v jednotlivých etapách zkoumané problematiky.

10.2 Vyhodnocení testu

K vyhodnocení jednotlivých testů jsem využila třístupňového škálování viz příloha. Za pomoci stupnice 1 - 3 jsem postupně sbírala data a zaznamenávala je do předem připravených tabulek. Výsledky dětí před realizací výzkumného šetření jsem zprůměrovala a zpracovala do grafů, pro lepší znázornění konkrétní úrovně na počátku výzkumného šetření.

Skupinu (výzkumnou) tvořily 3 děti s opožděným vývojem řeči – v tabulce i grafech Uváděná pod zkratkou (VS) – modré sloupce. Druhou skupinu (kontrolní), tvořilo 10 dětí s normálním rozvojem mluvních a komunikativních dovedností – v tabulkách i grafech uváděná pod zkratkou (KS) – červené sloupce. K porovnání 3 dětí z výzkumné skupiny mezi sebou jsem využila v grafech tří odlišných barev.

Dítě A – modrý sloupec, dítě B - červený sloupec, dítě C – zelený sloupec.

Výzkumná skupina – děti s opožděným vývojem řeči

I. vzorek – **dítě A (chlapec)**

II. vzorek – **dítě B (chlapec)**

III. vzorek – **dítě C (dívka)**

Kontrolní skupina – děti s normálním rozvojem mluvních a komunikativních dovedností

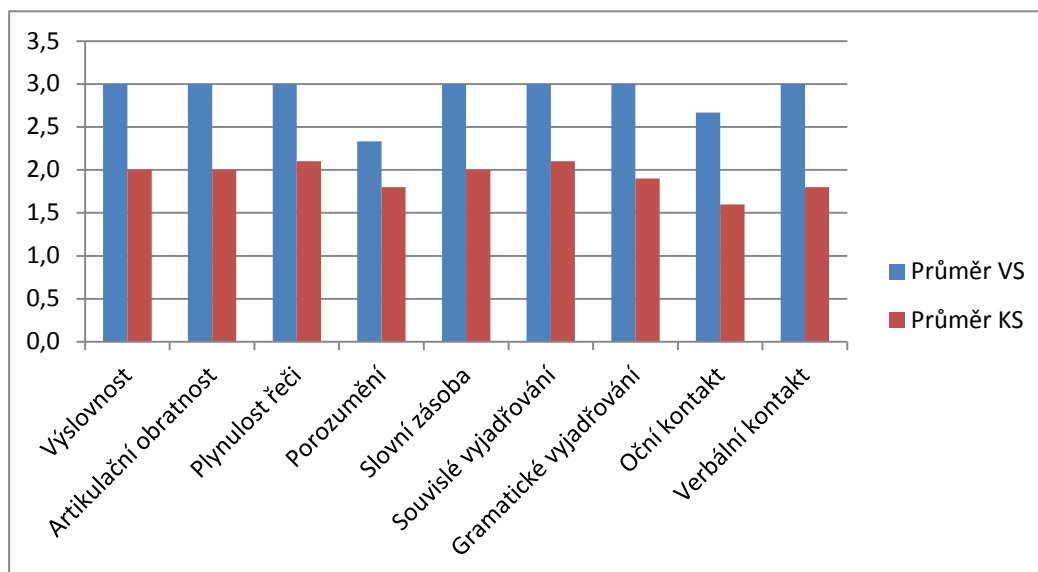
věková skupina **4-5 let (10 dětí)**

10.2.1 Vyhodnocení testu řečových dovedností všech dětí před výzkumným šetřením

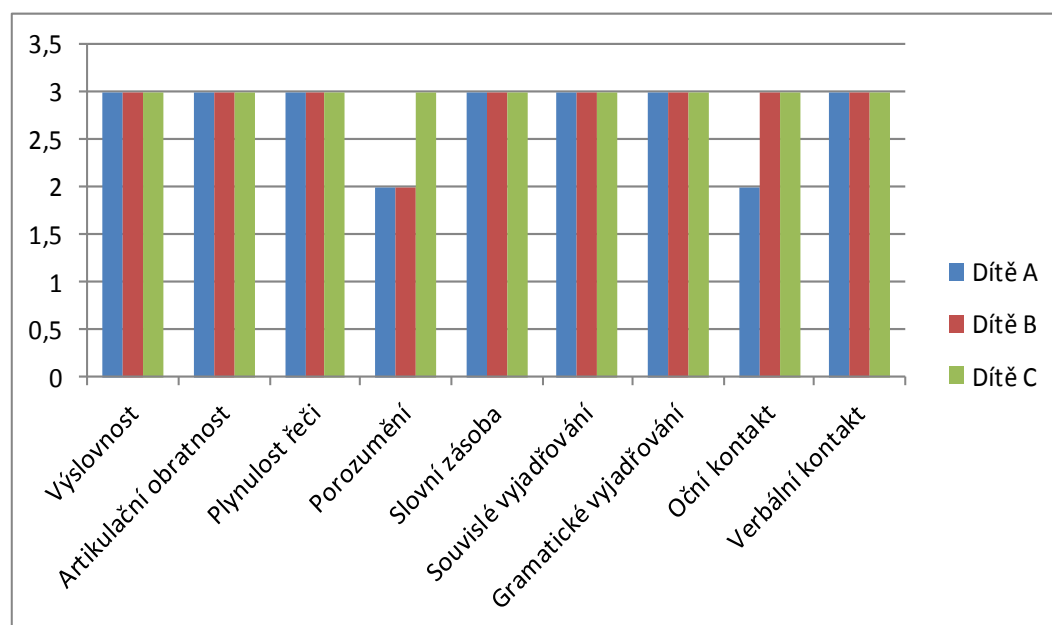
Tabulka č. 1: Sběr dat VS a KS v oblasti řečových dovedností před výzkumným šetřením

	ŘEČ									
	Foneticko-fonologická rovina			Lexikálně-sémantická rovina			Morfologicko-syntaktická rovina	Pragmatická rovina		
	Výslovnost	Artikulační obratnost	Plynulost řeči	Porozumění	Slovní zásoba	Souvislé vyjadřování	Gramatické vyjadřování	Oční kontakt	Verbální kontakt	
Dítě A	3	3	3	2	3	3	3	2	3	
Dítě B	3	3	3	2	3	3	3	3	3	
Dítě C	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Průměr VS	3,0	3,0	3,0	2,3	3,0	3,0	3,0	2,7	3,0	2,9
Dítě 1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Dítě 2	1	1	2	1	1	2	2	1	1	
Dítě 3	2	2	2	1	2	2	1	1	1	
Dítě 4	2	2	2	1	2	2	1	1	1	
Dítě 5	2	2	2	2	2	2	2	1	2	
Dítě 6	2	2	2	2	2	2	2	1	2	
Dítě 7	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Dítě 8	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Dítě 9	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Dítě 10	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Průměr KS	2,0	2,0	2,1	1,8	2,0	2,1	1,9	1,6	1,8	1,9

Graf č. 1: Bodové hodnocení VS a KS – porovnání řečových dovedností před výzkumným šetřením

Graf č. 2: Bodové hodnocení VS – porovnání řečových dovedností před výzkumným šetřením

Komentář ke grafům

Výzkumná skupina - děti s opožděným vývojem řeči

Foneticko-fonologickou rovinu tyto děti nezvládly. Ani jedno z dětí nekomunikovalo. Z tohoto důvodu nebylo možné hodnotit jejich výslovnost, artikulaci či plynulost řeči. Stejně tomu tak bylo v případě roviny Morfologicko-syntaktické. Ani jedno ze tří dětí nebylo možné hodnotit. Děti ji nezvládly z důvodu nemluvnosti. U

Lexikálně-sémantické roviny byly úspěšné pouze dvě děti A, B, a to ve sledované složce porozumění, kterou zvládly s dopomocí učitelky. U Pragmatické roviny bylo úspěšné pouze jedno dítě (A), které užívalo oční kontakt, pokud k tomu bylo opakovaně vyzváno. Druhé dvě děti se mu stále vyhýbaly a bránily se mu.

Kontrolní skupina –dětí s normálním rozvojem mluvních a komunikativních dovedností

Děti s normálním vývojem řeči zvládly Foneticko – fonologickou i rovinu Lexikálně – sémantickou průměrně. Problémy se vyskytly hlavně ve výslovnosti, která byla nedokonalá a neupevněná. Dokonce hlásky artikulačně nejlehčí byly nesprávně vyslovované. (P, B, H, T, D). U některých dětí se objevovala chybná výslovnost pouze u hlásek těžších, např. R, Ř, S, Z, Š, Č, Ž. Docházelo ke komolení a zkracování artikulačně náročnějších slov. Objevovalo se šišlání z důvodu špatné výslovnosti sykavek. Děti nebyly schopné plynulého vyprávění. Měly menší slovní zásobu, postrádaly verbální pohotovost a obratnost. Obtížně hledaly správný výraz. Těžko vystihly myšlenku. Občas s dopomocí zformulovaly odpovědi. Většinou odpovídaly na otázky stručně, s nejistotou. Děti měly rovněž oslabený jazykový cit, vyskytovaly se občasné obtíže při užívání přídavných jmen a osobních zájmen. Oční kontakt používaly kromě čtyř dětí přirozeně a nevyhýbaly se mu. Téměř stejně úspěšné byly děti při kontaktu verbálním. Dvě děti obtížněji navazovaly konverzaci, jelikož byly nejisté a měly trému, další dvě děti nejevily zájem vůbec.

Srovnání 3 dětí z výzkumné skupiny mezi sebou

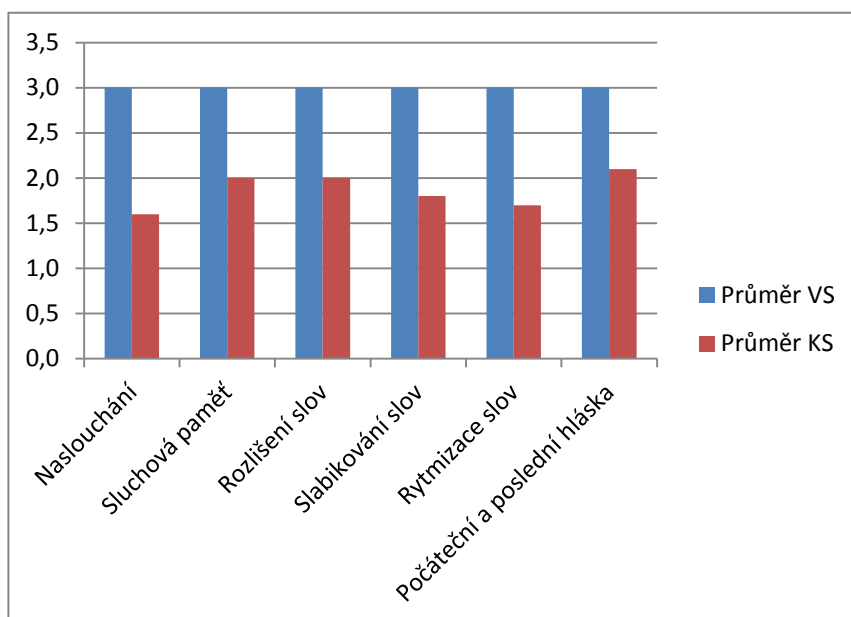
Na základě grafu je patrné, že tyto tři děti se nacházely v řečových dovednostech na téměř stejné úrovni. Nekomunikovaly, nejevily zájem, komunikaci se vyhýbaly, měly strach z mluveného slova. Nerozuměly, nespolupracovaly ani s dopomocí. Pouze u položky porozumění se děti A, B ojediněle zapojily. Oční kontakt zvládlo pouze dítě A. Občas zareagovalo na pobídnutí učitelky a krátce se podívalo do očí. V oblasti řečových dovedností mělo nejlepší výsledky dítě A.

10.2.2 Vyhodnocení testu sluchového vnímání všech dětí před výzkumným šetřením

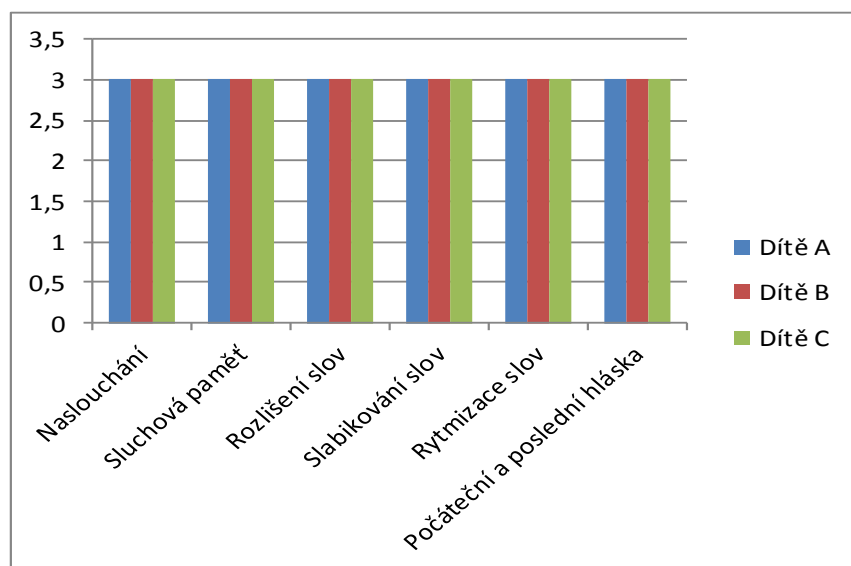
Tabulka č. 2: Sběr dat VS a KS v oblasti sluchového vnímání před výzkumným šetřením

	SLUCHOVÉ VNÍMÁNÍ						
			Sluchové rozlišení (sluchová diferenciace)	Sluchová analýza a syntéza			
	Naslouchání	Sluchová paměť	Rozlišení slov	Slabikování slov	Rytmizace slov	Počáteční a poslední hláska	
Dítě A	3	3	3	3	3	3	
Dítě B	3	3	3	3	3	3	
Dítě C	3	3	3	3	3	3	
Průměr VS	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Dítě 1	1	1	1	1	1	1	
Dítě 2	1	1	1	1	1	2	
Dítě 3	1	2	2	1	1	2	
Dítě 4	1	2	2	2	2	2	
Dítě 5	2	2	2	2	2	2	
Dítě 6	2	2	2	2	2	2	
Dítě 7	2	2	2	1	1	2	
Dítě 8	2	2	2	2	2	2	
Dítě 9	2	3	3	3	2	3	
Dítě 10	2	3	3	3	3	3	
Průměr KS	1,6	2,0	2,0	1,8	1,7	2,1	1,9

Graf č. 3.: Bodové hodnocení VS a KS – porovnání sluchového vnímání před výzkumným šetřením

Graf č. 4: Bodové hodnocení VS – porovnání sluchového vnímání před výzkumným šetřením

Komentář ke grafům

Výzkumná skupina - děti s opožděným vývojem řeči

Výzkumná skupina byla ve všech sledovaných položkách podprůměrná. Tyto tři děti s opožděným vývojem řeči nedokázaly naslouchat vyprávění, byly nesoustředěné. Nebylo možné posoudit, zda poznají předměty podle zvuku, jelikož nekomunikovaly a

nejevily jakýkoliv zájem o činnosti. Stejně tak tomu bylo i při sluchové paměti, rozlišení slov či sluchové analýze.

Kontrolní skupina– děti s normálním rozvojem mluvních a komunikativních dovedností

Tato skupina dětí si vedla oproti výzkumné skupině lépe. Z výsledku šetření bylo patrné, že jsou tyto děti schopné naslouchat vyprávění kratší pohádky zcela soustředěně. Téměř polovina dětí neměla nejmenší problém. Stejně tak děti poznaly předměty podle zvuku z 50% bez obtíží. Dokázaly určit správně i lokalizaci zvuku. Sluchová paměť byla průměrná. Děti byly schopné zopakovat dvouverší, však jednoduché věty a souvětí zopakovat nedokázaly. Při sluchové diferenciaci se děti zapojily, však byla nutná dopomoc dospělého. Nebyly vždy schopné na 100% rozlišit slova bez vizuálního podnětu. I při sluchové analýze byla nutná občasná dopomoc. Děti měly potíže správně vytleskat slabiky a určit jejich počet. Největší potíže však měly při určování počáteční a poslední hlásky ve slově.

Srovnání 3 dětí z výzkumné skupiny mezi sebou

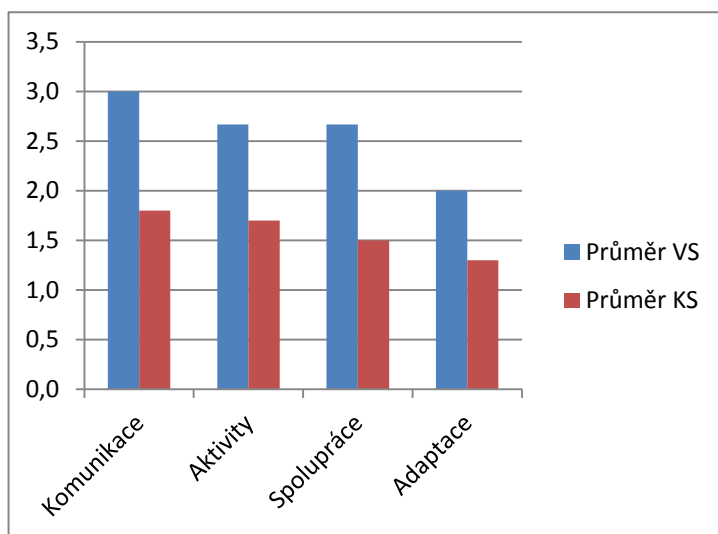
Na základě grafu je patrné, že tyto tři děti se nacházely v oblasti sluchového vnímání naprosto na stejné úrovni. Tuto oblast nezvládly, nejevily o činnosti zájem, neposlouchaly, nedokázaly rytmicky vytleskat jednoduchá slova, od činností odbíhaly.

10.2.3 Vyhodnocení testu sociálních dovedností všech dětí před výzkumným šetřením

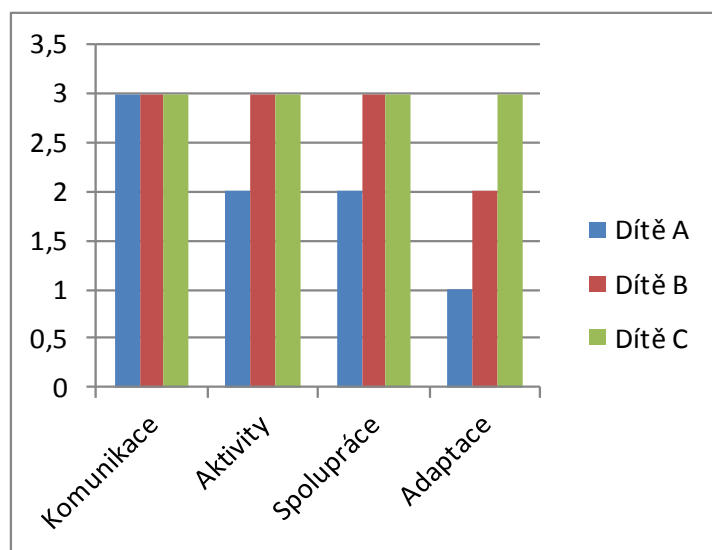
Tabulka č. 3: Sběr dat VS a KS v oblasti sociálních dovedností před výzkumným šetřením

	SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI				
	Komunikace	Aktivity	Spolupráce	Adaptace	
Dítě A	3	2	2	1	
Dítě B	3	3	3	2	
Dítě C	3	3	3	3	
Průměr VS	3,0	2,7	2,7	2,0	2,6
Dítě 1	1	1	1	1	
Dítě 2	1	1	1	1	
Dítě 3	1	1	1	1	
Dítě 4	1	2	1	1	
Dítě 5	2	2	1	1	
Dítě 6	2	2	2	1	
Dítě 7	2	2	2	1	
Dítě 8	2	2	2	2	
Dítě 9	3	2	2	2	
Dítě 10	3	2	2	2	
Průměr KS	1,8	1,7	1,5	1,3	1,6

Graf č. 5.: Bodové hodnocení VS a KS – porovnání sociálních dovedností před výzkumným šetřením

Graf č. 6: Bodové hodnocení VS – porovnání sociálních dovedností před výzkumným šetřením

Komentář ke grafům

Výzkumná skupina - děti s opožděným vývojem řeči

Výzkumná skupina měla opět nejhorší výsledky, co se týče komunikace, jelikož o nic nejevila zájem. V aktivitě bylo úspěšné pouze dítě A, které se ojediněle zapojovalo do činností, pokud bylo individuálně podněcováno. Stejně tak tomu bylo při spolupráci mezi dětmi. Pouze tentýž chlapec se občas dokázal zapojovat do činností ve skupině. Druhé dvě děti se do činností ve skupině vůbec nezapojili, zcela odmítaly i

spolupráci dospělého. Adaptace na začátku školního roku byla u dětí s opožděným vývojem řeči naprosto odlišná. Každé z dětí ji zvládlo jinak.

Dítě A zvládlo adaptaci přirozeně a bezproblémově, odloučení od matky mu nedělalo problém. Stejně tak změny a nové situace ho „nevyvedly z míry“. Druhé z dětí B mělo problém s odloučením od rodičů, obtíže mělo i v navazování kontaktů s ostatními a případné změny zvládalo pouze v přítomnosti dospělého. Největší problém s adaptací mělo dítě C. Nezvládlo ji vůbec, mělo velké problémy a naprosto odmítalo nové prostředí i učitelku.

Kontrolní skupina - děti s normálním rozvojem mluvních a komunikativních dovedností

Komunikaci naprosto odmítaly dvě děti 9, 10. Nejevily zájem, stranily se. Menší problém jsem zachytila u čtyř dalších dětí, které byly zamlklé a jen ojediněle se zapojovaly. Vyžadovaly dopomoc učitelky. Ostatní děti komunikovaly přirozeně i aktivně, spíše se občas předháněly, kdo dříve na položenou otázku odpoví.

Co se týče aktivity, tři děti byly naprosto vtaženy do veškerého dění, byly nadšené a zaujaté z každé maličkosti. Ostatní děti vše zvládly s dopomocí. Adaptace dopadla téměř na výbornou. Ani jedno z dětí nemělo velký problém s odloučením se od matky.

Srovnání 3 dětí z výzkumné skupiny mezi sebou

Na základě grafu je patrné, že v oblasti sociálních dovedností byly u těchto tří dětí velké rozdíly. Jedinou oblastí, kde se nacházely na stejné úrovni, byla komunikace – děti nemluvily a nejevily o ni zájem. U aktivity se ojediněle zapojilo pouze dítě A, stejně tomu bylo u spolupráce. Vyžadovalo sice individuální péči, ale díky ní bylo občas schopné práce v kolektivu. Co se týče adaptace, zde byly patrné největší rozdíly. Každé z dětí ji zvládlo jinak.

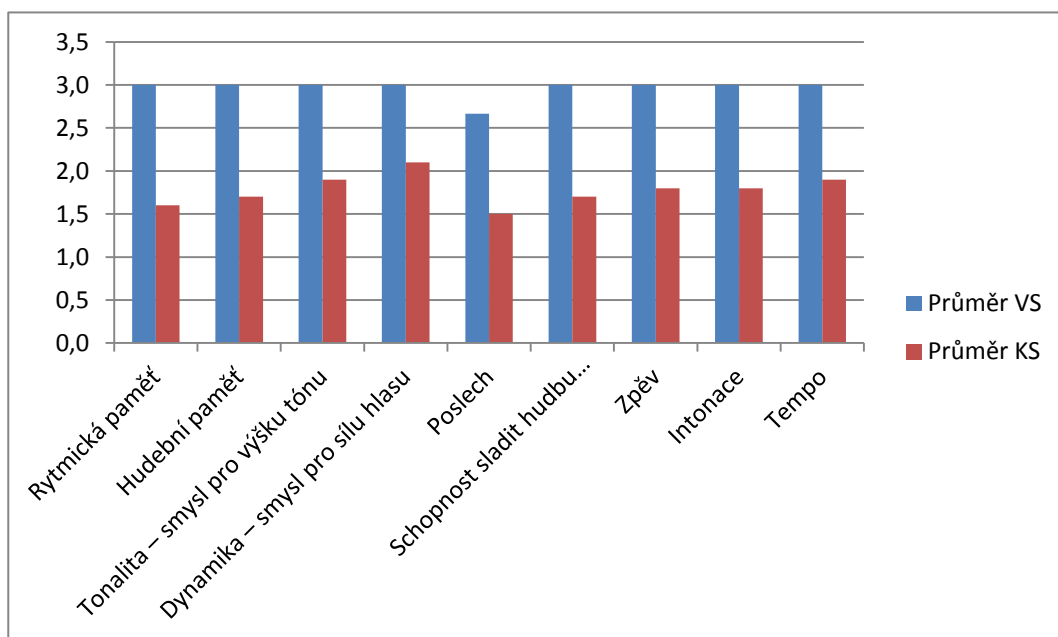
Dítě A přirozeně a bezproblémově přijímalo změny, nové situace mu nedělaly problém. Dítě B mělo obtíže a změny zvládalo jen v přítomnosti dospělého, vyžadovalo neustálou pozornost. Dítě C adaptaci nezvládlo, odmítalo nové prostředí s panickým pláčem a křikem, nejevilo o nové prostředí zájem.

10.2.4 Vyhodnocení testu hudebních a pěveckých dovedností všech dětí před výzkumným šetřením

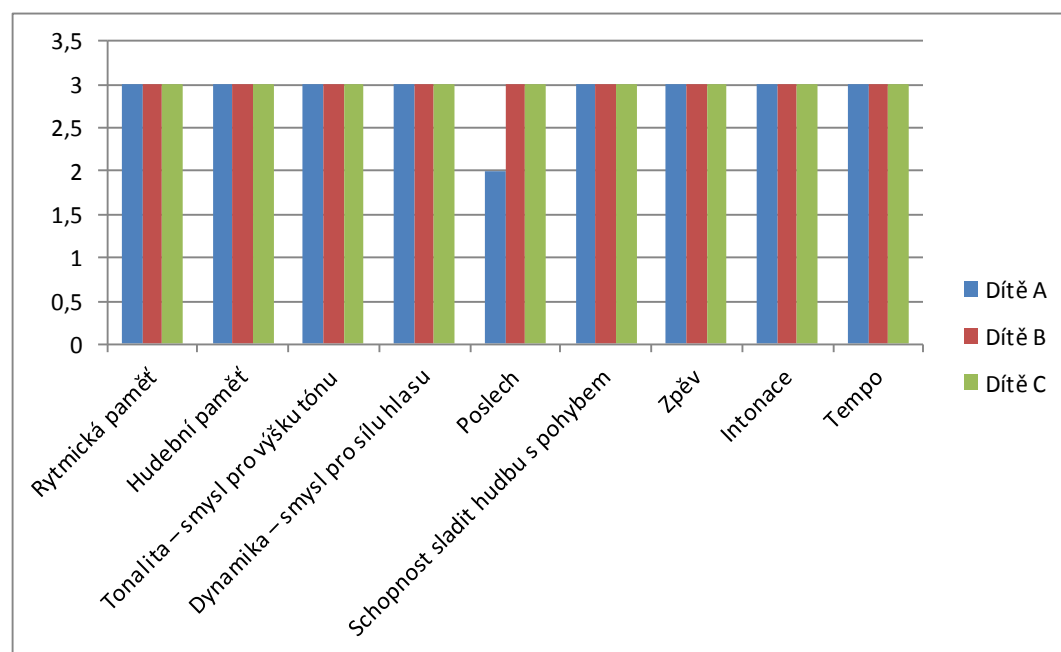
Tabulka č. 4: Sběr dat VS a KS v oblasti hudebních a pěveckých dovedností před výzkumným šetřením

		HUDEBNÍ A PĚVECKÉ DOVEDNOSTI								
	Rytmická paměť	Hudební paměť	Smysl pro výšku tónu	Dynamika – smysl pro sílu hlasu	Poslech	Schopnost sladit hudbu s pohybem	Zpěv	Intonace	Tempo	
Dítě A	3	3	3	3	2	3	3	3	3	
Dítě B	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Dítě C	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Průměr VS	3,0	3,0	3,0	3,0	2,7	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Dítě 1	1	2	2	1	1	1	1	1	2	
Dítě 2	1	1	2	1	1	1	1	1	1	
Dítě 3	1	1	1	2	2	2	2	2	2	
Dítě 4	1	1	2	2	1	2	2	1	1	
Dítě 5	2	2	1	2	1	1	1	2	2	
Dítě 6	2	2	2	3	1	2	1	1	2	
Dítě 7	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Dítě 8	2	2	2	2	2	2	2	2	1	
Dítě 9	2	2	2	3	2	2	3	3	3	
Dítě 10	2	2	3	3	2	2	3	3	3	
Průměr KS	1,6	1,7	1,9	2,1	1,5	1,7	1,8	1,8	1,9	1,8

Graf č. 7.: Bodové hodnocení VS a KS – porovnání hudebních a pěveckých dovedností před výzkumným šetřením

Graf č. 8: Bodové hodnocení VS – porovnání hudebních a pěveckých dovedností před výzkumným šetřením

Komentář ke grafům

Výzkumná skupina - děti s opožděným vývojem řeči

Oblast hudebních a pěveckých dovedností byla pro tuto skupinu tří dětí nevládnutelná. Většinou nejevily zájem, nebyly zaujaté, všechny činnosti si pouze „odžily“, oproti druhé skupině dětí, která si je užívala. Výjimkou byl poslech, kdy dítě A bylo schopné krátkodobého soustředění.

Kontrolní skupina - děti s normálním rozvojem mluvních a komunikativních dovedností

Tato skupina byla úspěšnější. Rytmická paměť dělala menší potíže šesti dětem. Chybovaly ve vytleskávání rytmu, ale s dopomocí vše zvládly. Téměř stejně tomu bylo v hudební paměti. Všechny děti jevíly zájem o tyto činnosti, občas vyžadovaly dopomoc. Tři děti zvládly zopakovat správně zadaný motiv, stejně tak rytmickou strukturu. Smysl pro výšku tónu, tempo a poslech zvládly tyto děti průměrně. Nebyly schopné vždy spontánně reprodukovat přehrávané tóny, neudržely danou rychlost písničky. Při poslechu byly schopné soustředění spíše kratší chvílku. Smysl pro výšku tónu převážně rozlišovaly s chybou, však dítě 3 a dítě 5 vše zvládly výborně.

Největší problém byl však u dynamiky, kterou s výjimkou dvou dětí nikdo bez dopomoci nezvládl. Tři děti neovládaly svůj hlas, nepomohla jim ani dopomoc učitelky. Sladění hudby s pohybem a zpěv byly dětem velice blízké. Čtyři děti dokonce samostatně, rytmicky i melodicky zazpívaly jednoduchou píseň, tři děti se přirozeně při hudbě pohybovaly a dokázaly samostatně improvizovat.

Závěrečné srovnání VS a KS mezi sebou

Výzkumná skupina - děti s opožděným vývojem řeči měla daleko horší výsledky ve všech testech a nacházela se před zahájením výzkumného šetření na podstatně nižší úrovni než skupina kontrolní. Velkým handicapem jim byla právě jejich nemluvnost, kvůli které nebylo možné vyhodnotit všechny uvedené položky. Tato výzkumná skupina spadá do věku 4-5 let, stejně tak kontrolní skupina deseti dětí. Jejich úroveň však je naprosto odlišná.

Závěrečné srovnání VS mezi sebou

Výzkumná skupina tří dětí po provedených testech byla před zahájením celoročního projektu téměř na stejné úrovni. Nekomunikovala, měla ve všech

činnostech velké problémy. Nejhuře z dětí dopadlo dítě C. Nejlepší výsledky mělo dítě A.

11. Projekt a jeho čtyři fáze

Projekt nazvaný stejně jako náš TVP „Balónem objevujeme barevný svět hudebních pohádek“ trval celkem deset měsíců. Nepřinesl dětem pouze pohádky ve slovesné podobě, ale i možnost si je v roli herců, zpěváků. a hudebníků zahrát, zazpívat a doprovodit se na jednoduché rytmické a hudební nástroje. Nabídl dětem možnost vyzkoušet si nejrůznější role, seznámit se s pestrkou nabídkou činností a prožít si mnoho situací na vlastní kůži právě prostřednictvím hudebních pohádek. Dal dětem prostor naučit se nové říkanky, písničky i tanečky. Osvojit si hodnoty v naší společnosti, rozvinout své schopnosti, najít si své místo ve skupině, umět řešit problémy, naučit se samostatně rozhodovat a dokázat sdělit svůj názor.

Záměrně byly vybrané ve třech případech pohádky se zvířecími hrdiny, jelikož právě ony jsou plné prostoty a srdečnosti. Děti je rády poslouchají a nechají se unášet nejen jejich fantazií, nýbrž i poučností. Bystře si všímají pohádkových ctností, jako jsou například štedrost, poslušnost, upřímnost, pravdomluvnost a úcta. Tyto pohádky jsou pro děti „výchovným prostředkem“, jimž vkládáme do dětí nenásilnou formou dobro.

Náš dlouhodobý projekt byl rozdělen do čtyř fází, každá z nich v sobě ukrývala jednu hudební pohádku.

Projekt „Balónem objevujeme barevný svět hudebních pohádek“

1. fáze - Sněhurka

2. fáze - O Koblížkovi

3. fáze - Kohoutek a slepička

4. fáze – Neposlušná kůzlata

Dílčí cíle projektu

- rozvoj pohybových dovedností (DT)
- rozvoj a užívání všech smyslů (DT, DP)
- osvojení praktických dovedností (DT)
- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností ((DP)
- rozvoj komunikativních dovedností (DP)
- rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka a verbální i neverbální formu sdělení (DP)
- rozvoj paměti, pozornosti a tvořivosti (DP)
- rozvoj estetického vnímání, cítění, prožívání (DP)
- získávání sebevědomí (DP)
- rozvoj hudebních a pěveckých dovedností (DP)
- posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem (DD)
- vytvoření pozitivního vztahu ke kultuře a umění (DSp)
- vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem (DSv)
- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije (DSv)

Pozn.: Uvádím zde zkratky pěti oblastí RVP PV (ze s. 19 v teoretické části).

Hlavní cíle projektu

- probudit v dětech zájem o lokomoční i nelokomoční pohybové činnosti (DT)
- naučit děti vnímat všemi smysly (DT)
- vést děti k výtvarným, hudebním, pohybovým a dramatickým aktivitám
- seznámit děti prostřednictvím hudební pohádky se všemi praktickými dovednostmi (DT)
- probudit a rozvinout zájem o zpěv, hudební činnosti, rytmické hry (DT, DP)
- rozvíjet zájem o naslouchání, zdokonalovat výslovnost, mluvní projev, vyjadřování (DT, DP)
- rozvíjet zvědavost, tvořivost, prosociální chování a vzájemné vztahy ve skupině (DP, DD, DSp, DSv)
- pomocí hudby rozvíjet a zkvalitňovat řečové dovednosti, komunikaci a slovní zásobu (DP)
- zdokonalovat správné a srozumitelné vyjadřování, usilovat o výraznost řeči (DP)

- dokázat sladit pohyb s hudbou (DP)
- probudit hlavový tón, uvolnit hlasovou polohu, rozvíjet intonační citění (DP)
- podpořit zájem o časové pojmy, logické posloupnosti dějů (DP)
- rozvíjet zájem o samostatné vystupování (DP)
- seznámit děti s hudebním žánrem, kterým je opera (DP, DSv)
- radovat se ze svých pokroků, úspěchů, překonat ostych a obavy z veřejného vystoupení, získat sebevědomí, mít možnost se projevit (DP, DD, DSp)
- vytvořit si pozitivní vztah k umění, podpořit děti v tvůrčích činnostech (DSp)
- seznámit děti s okolním světem prostřednictvím pohádky (DSv)
- rozlišit dobro a zlo, uvědomit si nebezpečnou situaci (DP, DD, DSp)

Záměry projektu:

- zaměřit se na rozvoj řeči, slovní zásobu, správnost vyslovování jednotlivých hlásek
- uvědomit si vlastní tělo, vést ke správnému držení těla při zpěvu
- vést děti k bezpečné orientaci v prostoru
- seznámit se s různými verzemi pohádek
- soustředěně poslouchat pohádky v prozaické, veršované i zpívané podobě
- dát dětem svobodnou volbu při výběru role v hudební pohádce, role přidělit dle zájmu
- umět udržet rytmickou přesnost, zvládnout správné frázování písně – nádechy
- umět udržet svůj hlas, správně se slovně vyjadřovat
- snažit se pomocí dramatizace hudební pohádky vytvořit pozitivní a přátelské prostředí
- vést děti k názoru, že každý je v pohádce důležitý a má své místo
- vést děti k názoru, že pouze jako skupina, která má společný cíl – hudební pohádku, dokážeme udělat radost sobě i druhým

Organizace projektu:

- individuální na židlích u stolu
- v kruhu na koberci s učitelkou
- v půlkruhu na koberci
- v půlkruhu u klavíru

- skupinové v prostoru herny
- volně v prostoru herny

Pomůcky:

- gymnastické a cvičební nářadí
- klavír, kytara
- rytmické nástroje, netradiční hudební nástroje
- obrazový materiál
- výtvarný materiál
- víčka od PET lahví
- pracovní listy

Metody:

- hudba, pohyb
- smyslové hry, výtvarné vyjádření prožitků
- rozhovor, poslech, zpěv
- matematické pojmy
- kognitivní činnosti /kladení otázek, hledání odpovědí/
- tvůrčí činnosti literární, dramatické, výtvarné, hudební, hudebně-pohybové, dramatické

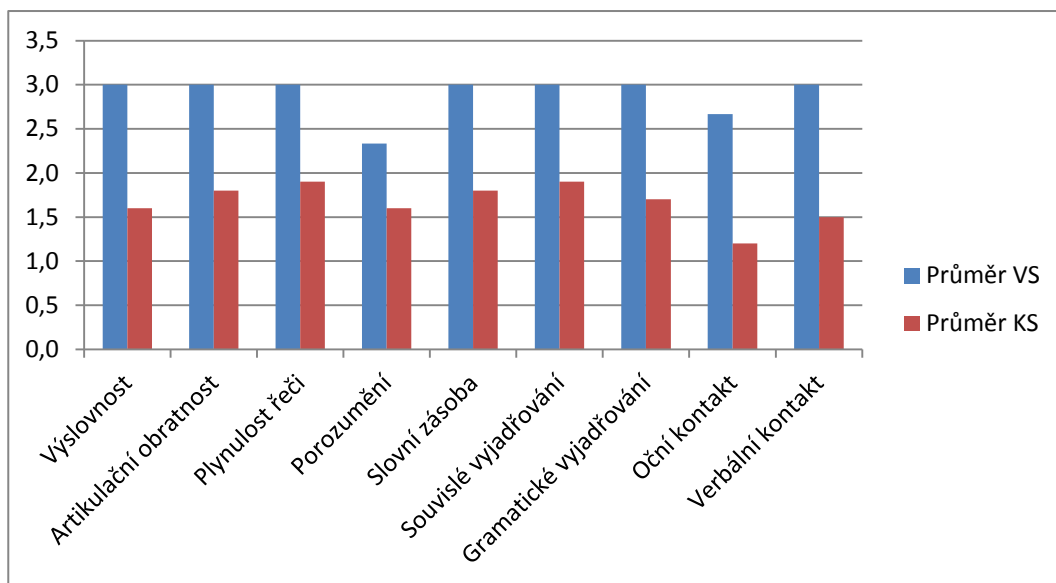
Detailní průběh 1. fáze projektu (viz příloha č. 6)

11.1 Vyhodnocení posunu dětí po 1. fázi - hudební pohádce „Sněhurka“

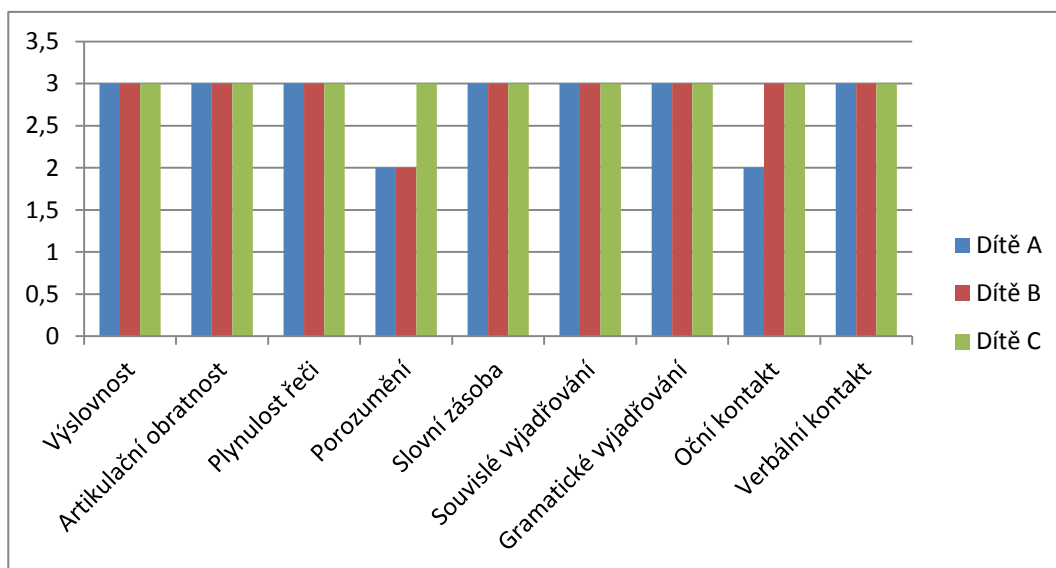
Tabulka č. 5: Sběr dat VS a KS v oblasti řečových dovedností po 1. fázi projektu

	ŘEČ									
	Foneticko-fonologická rovina			Lexikálně-sémantická rovina			Morfologicko-syntaktická rovina	Pragmatická rovina		
	Výslovnost	Artikulační obratnost	Plynulost řeči	Porozumění	Slovní zásoba	Souvislé vyjadřování	Gramatické vyjadřování	Oční kontakt	Verbální kontakt	
Dítě A	3	3	3	2	3	3	3	2	3	
Dítě B	3	3	3	2	3	3	3	3	3	
Dítě C	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Průměr VS	3,0	3,0	3,0	2,3	3,0	3,0	3,0	2,7	3,0	2,9
Dítě 1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Dítě 2	1	1	2	1	1	2	2	1	1	
Dítě 3	2	2	2	1	2	2	1	1	1	
Dítě 4	1	2	2	1	2	2	1	1	1	
Dítě 5	2	2	2	2	2	2	2	1	1	
Dítě 6	1	2	2	2	2	2	2	1	2	
Dítě 7	2	2	2	2	2	2	2	1	2	
Dítě 8	2	2	2	2	2	2	2	1	2	
Dítě 9	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Dítě 10	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Průměr KS	1,6	1,8	1,9	1,6	1,8	1,9	1,7	1,2	1,5	1,7

Graf č. 9.: Bodové hodnocení VS a KS – porovnání řečových dovedností po 1. fázi projektu

Graf č. 10.: Bodové hodnocení VS – porovnání řečových dovedností po 1. fázi projektu

Komentář ke grafům

Řeč

1. Skupina:

Dítě A porozumělo a bylo aktivní v očním kontaktu, nepoužívalo verbální kontakt.

Dítě B porozumělo, avšak nekomunikovalo verbálně ani očním kontaktem.

Dítě C neporozumělo ani nekomunikovalo.

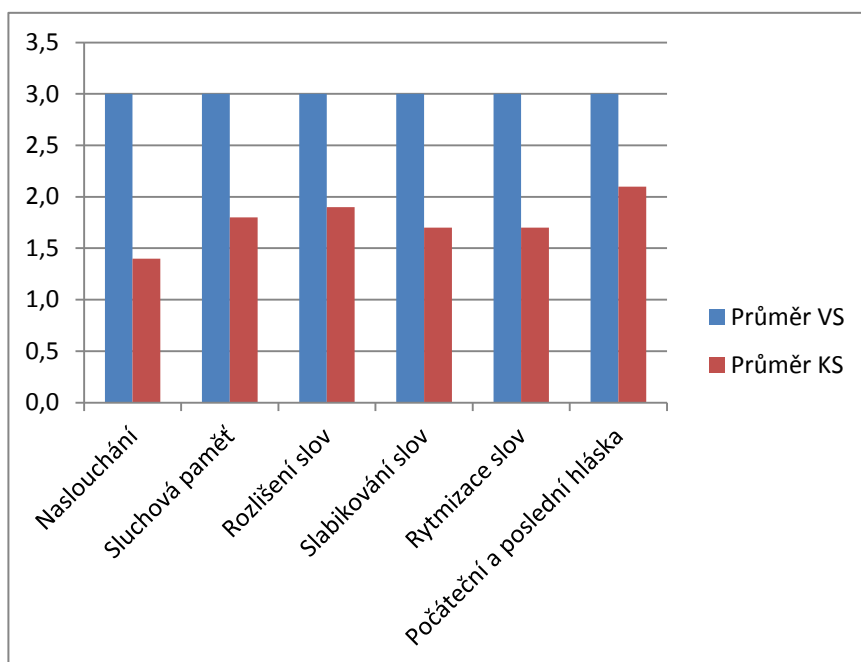
2. Skupina

Byl zaznamenán posun ze všech zkoumaných hledisek. Největší v rovině Foneticko-fonologické, ve složce výslovnosti. Dále v rovině Pragmatické, ve složce oční a verbální kontakt. Rovněž byl zaznamenán posun v oblasti gramatického vyjadřování. Největší posun zaznamenaly děti 9, 10. Ty se posunuly ve všech oblastech. Motivace pohádkou byla podnětem k aktivní komunikaci dětí.

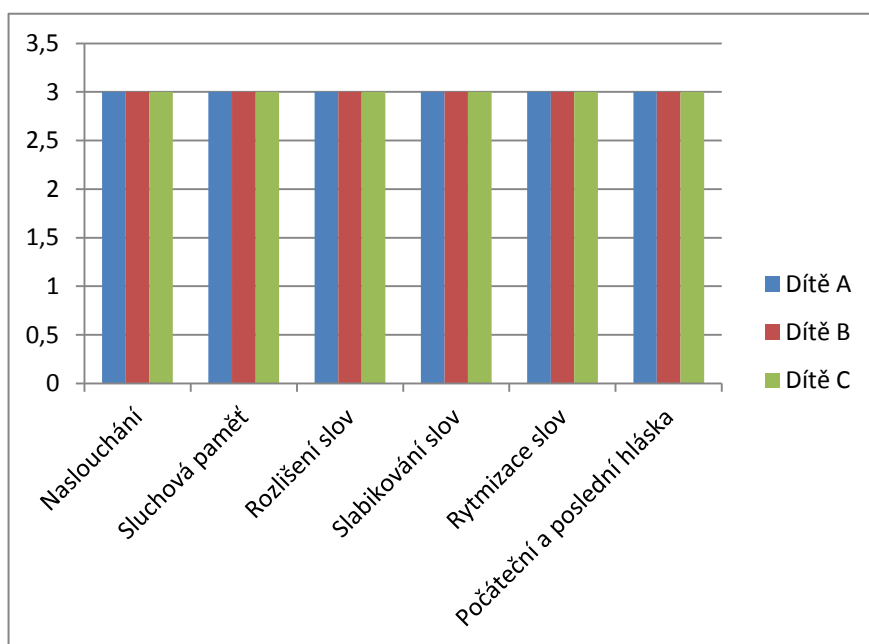
Tabulka č. 6: Sběr dat VS a KS v oblasti sluchového vnímání po 1. fázi projektu

	SLUCHOVÉ VNÍMÁNÍ						
			Sluchové rozlišení (sluchová diferenciacce)	Sluchová analýza a syntéza			
	Naslouchání	Sluchová paměť	Rozlišení slov	Slabikování slov	Rytmizace slov	Počáteční a poslední Hláška	
Dítě A	3	3	3	3	3	3	
Dítě B	3	3	3	3	3	3	
Dítě C	3	3	3	3	3	3	
Průměr VS	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Dítě 1	1	1	1	1	1	1	
Dítě 2	1	1	1	1	1	2	
Dítě 3	1	2	2	1	1	2	
Dítě 4	1	2	2	2	2	2	
Dítě 5	1	2	2	2	2	2	
Dítě 6	2	2	2	2	2	2	
Dítě 7	1	2	2	1	1	2	
Dítě 8	2	2	2	2	2	2	
Dítě 9	2	2	2	2	2	3	
Dítě 10	2	2	3	3	3	3	
Průměr KS	1,4	1,8	1,9	1,7	1,7	2,1	1,8

Graf č. 11.: Bodové hodnocení VS a KS – porovnání sluchového vnímání po 1. fázi projektu

Graf č. 12.: Bodové hodnocení VS – porovnání sluchového vnímání po 1. fázi projektu

Komentář ke grafům

Sluchové vnímání

1. Skupina

Ve sluchovém vnímání nenastal posun ani u jednoho zkoumaného dítěte.

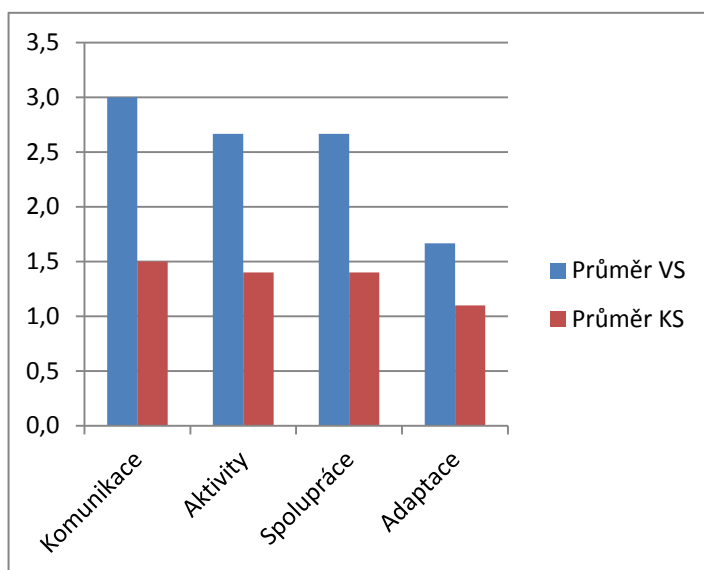
2. Skupina

Děti zaznamenaly rozvoj především v soustředěném naslouchání, sluchové paměti, rozlišení a slabikování slov. V ostatních sledovaných složkách posun nenastal. Pouze jedno dítě nezvládlo rozdělení slov a aktivity s tím spojené.

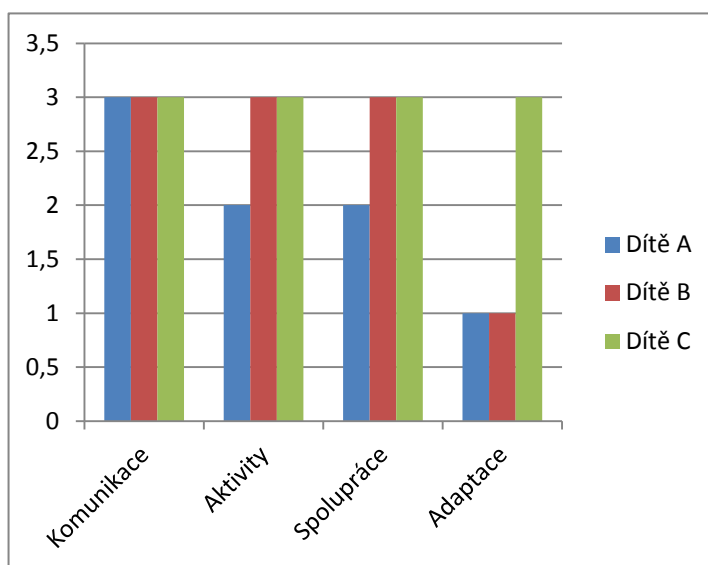
Tabulka č. 7: Sběr dat VS a KS v oblasti sociálních dovedností po 1. fázi projektu

	SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI				
	Komunikace	Aktivity	Spolupráce	Adaptace	
Dítě A	3	2	2	1	
Dítě B	3	3	3	1	
Dítě C	3	3	3	3	
Průměr VS	3,0	2,7	2,7	1,7	2,5
Dítě 1	1	1	1	1	
Dítě 2	1	1	1	1	
Dítě 3	1	1	1	1	
Dítě 4	1	1	1	1	
Dítě 5	1	1	1	1	
Dítě 6	2	2	2	1	
Dítě 7	2	1	1	1	
Dítě 8	2	2	2	1	
Dítě 9	2	2	2	1	
Dítě 10	2	2	2	2	
Průměr KS	1,5	1,4	1,4	1,1	1,4

Graf č. 13.: Bodové hodnocení VS a KS – porovnání sociálních dovedností po 1. fázi projektu

Graf č. 14.: Bodové hodnocení VS – porovnání sociálních dovedností po 1. fázi projektu

Komentář ke grafům

Sociální dovednosti

1. Skupina

Dítě A se projevovalo nejaktivněji, i když verbálně nekomunikovalo, přesto se zapojovalo do společné práce (v menší skupině).

Dítě B nekomunikovalo, nespolupracovalo, avšak v oblasti adaptace nebyl již žádný problém při odloučení od matky.

Dítě C nekomunikovalo, nespolupracovalo, odloučení s matkou prožívalo negativně.

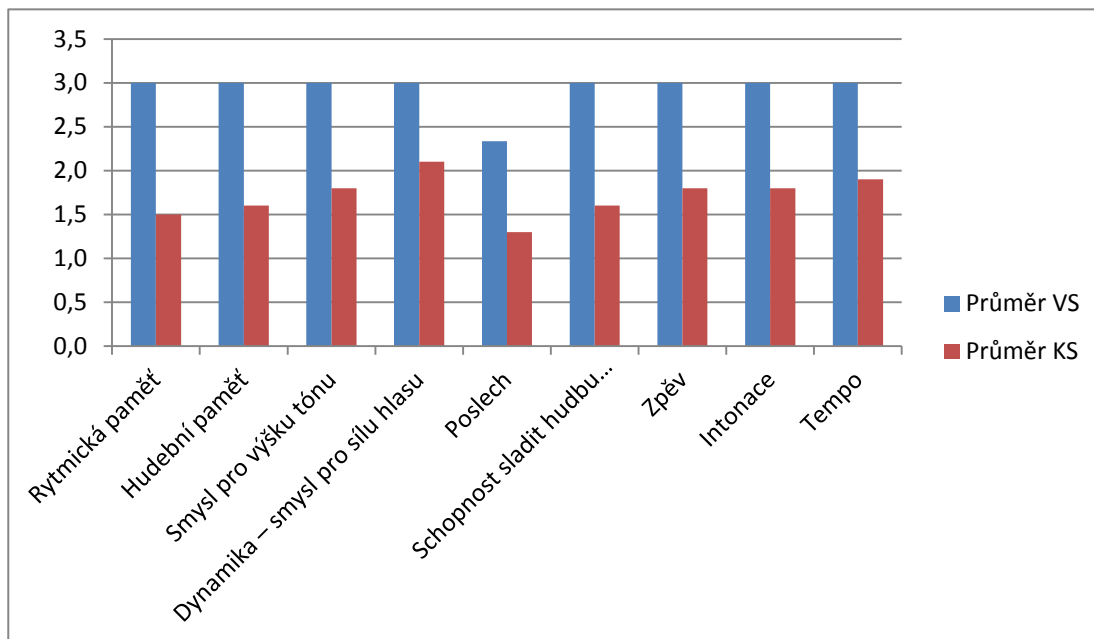
2. Skupina

U druhé skupiny dětí se neprojeví žádné výrazné problémy ve zvládnutí sociálních dovedností. Posun nastal u 6 dětí.

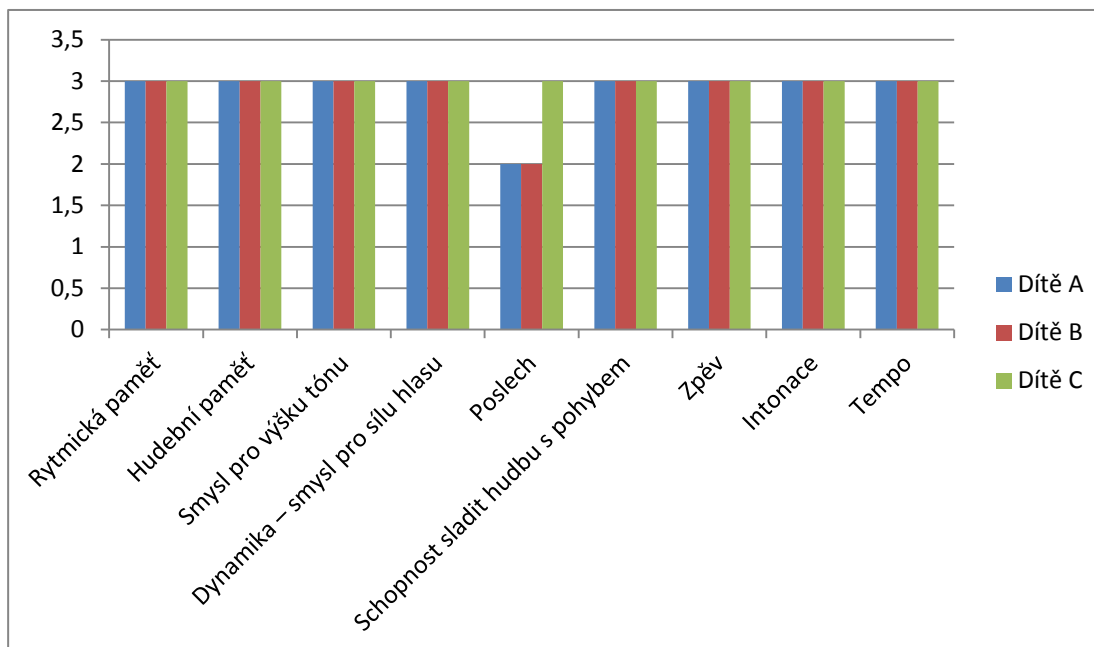
Tabulka č. 8: Sběr dat VS a KS v oblasti hudebních a pěveckých dovedností po 1. fázi projektu

	HUDEBNÍ A PĚVECKÉ DOVEDNOSTI									
	Rytmická paměť	Hudební paměť	Smysl pro výšku tónu	Dynamika – smysl pro sílu hlasu	Poslech	Schopnost sladit hudbu s pohybem	Zpěv	Intonace	Tempo	
Dítě A	3	3	3	3	2	3	3	3	3	
Dítě B	3	3	3	3	2	3	3	3	3	
Dítě C	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Průměr VS	3,0	3,0	3,0	3,0	2,3	3,0	3,0	3,0	3,0	2,9
Dítě 1	1	2	2	1	1	1	1	1	2	
Dítě 2	1	1	2	1	1	1	1	1	1	
Dítě 3	1	1	1	2	1	1	2	2	2	
Dítě 4	1	1	1	2	1	2	2	1	1	
Dítě 5	1	1	1	2	1	1	1	2	2	
Dítě 6	2	2	2	3	1	2	1	1	2	
Dítě 7	2	2	2	2	1	2	2	2	2	
Dítě 8	2	2	2	2	2	2	2	2	1	
Dítě 9	2	2	2	3	2	2	3	3	3	
Dítě 10	2	2	3	3	2	2	3	3	3	
Průměr KS	1,5	1,6	1,8	2,1	1,3	1,6	1,8	1,8	1,9	1,7

Graf č. 15.: Bodové hodnocení VS a KS – porovnání hudebních a pěveckých dovedností po 1. fázi projektu

Graf č. 16.: Bodové hodnocení VS a KS – porovnání hudebních a pěveckých dovedností po 1. fázi projektu

Komentář ke grafům

Hudební a pěvecké dovednosti

1. Skupina

V rámci všech sledovaných složek děti nereagovaly, pouze při poslechu nastal posun u dítěte B. Toto dítě bylo již schopné s dopomocí či při opakování činnosti projevít zájem.

2. Skupina

Většina dětí dovednosti zvládla, problémy se vyskytly u dětí 6, 9 a 10 v důsledku jejich nedostatečné soustředěnosti a snížených hudebních předpokladů. Posun nastal u čtyř dětí, a to v oblastech rytmické a hudební paměti, smyslu pro výšku tónu, sladění hudby s pohybem a poslechu.

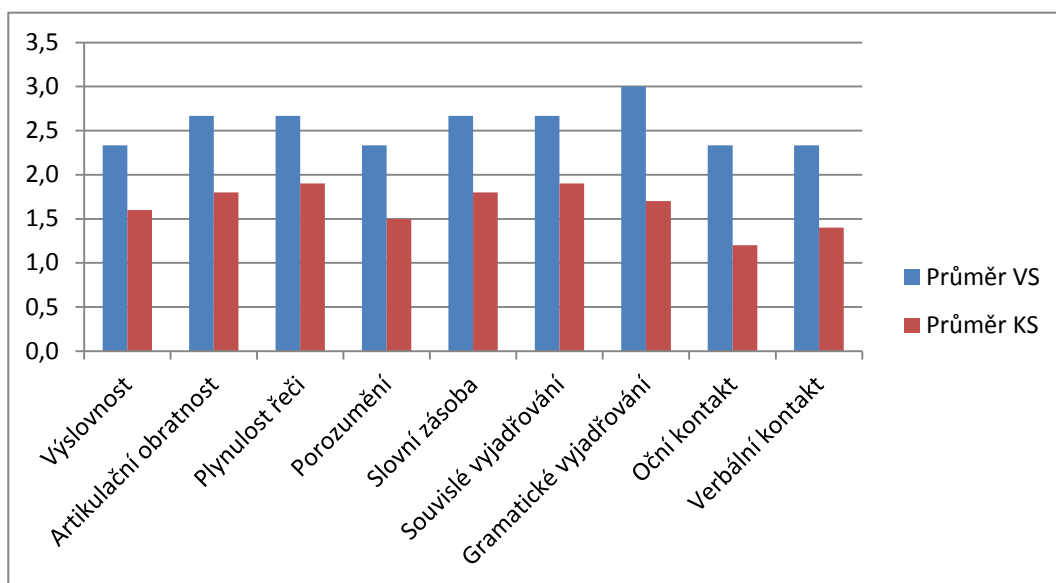
Detailní průběh 2. fáze projektu (viz příloha č. 7)

11.2 Vyhodnocení posunu dětí po 2. fázi projektu - hudební pohádce „Koblížek“

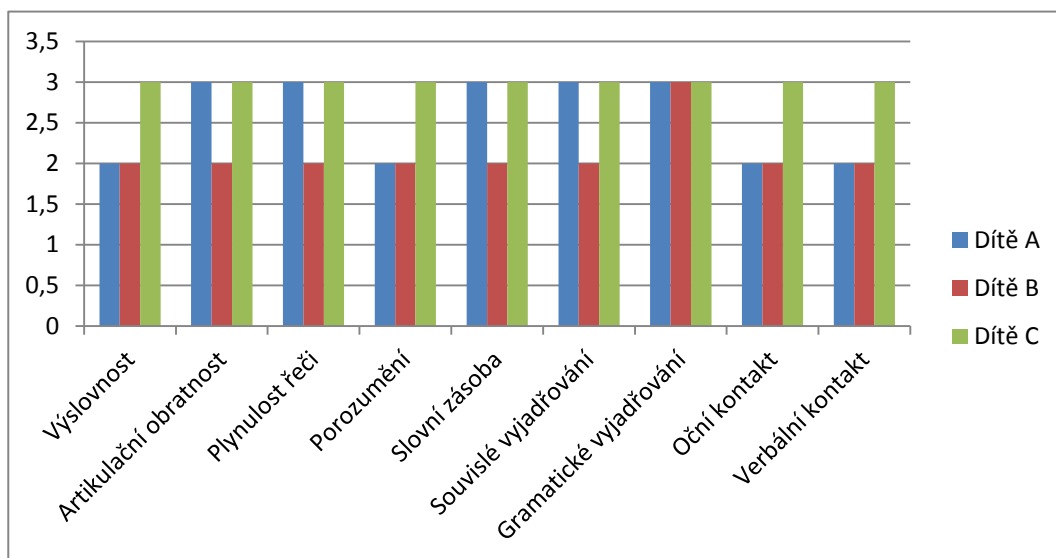
Tabulka č. 9: Sběr dat VS a KS v oblasti řečových dovedností po 2. fázi projektu

	ŘEČ									
	Foneticko-fonologická Rovina			Lexikálně-sémantická rovina			Morfologicko-syntaktická Rovina	Pragmatická rovina		
	Výslovnost	Artikulační obratnost	Plynulost řeči	Porozumění	Slovní zásoba	Souvislé vyjadřování	Gramatické vyjadřování	Oční kontakt	Verbální kontakt	
Dítě A	2	3	3	2	3	3	3	2	2	
Dítě B	2	2	2	2	2	2	3	2	2	
Dítě C	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Průměr VS	2,3	2,7	2,7	2,3	2,7	2,7	3,0	2,3	2,3	2,6
Dítě 1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Dítě 2	1	1	2	1	1	2	2	1	1	
Dítě 3	2	2	2	1	2	2	1	1	1	
Dítě 4	1	2	2	1	2	2	1	1	1	
Dítě 5	2	2	2	2	2	2	2	1	1	
Dítě 6	1	2	2	2	2	2	2	1	2	
Dítě 7	2	2	2	2	2	2	2	1	2	
Dítě 8	2	2	2	1	2	2	2	1	1	
Dítě 9	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Dítě 10	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Průměr KS	1,6	1,8	1,9	1,5	1,8	1,9	1,7	1,2	1,4	1,6

Graf č. 17.: Bodové hodnocení VS a KS – porovnání řečových dovedností po 2. fázi projektu

Graf č. 18.: Bodové hodnocení VS – porovnání řečových dovedností po 2. fázi projektu

Komentář ke grafům

Řeč

1. Skupina:

Dítě A se zlepšilo ve verbálním kontaktu, porozumění a výslovnosti v důsledku osobní zainteresovanosti na ději pohádky, aktivně se chtělo všeho zúčastňovat.

Dítě B dosáhlo velmi dobrých výsledků, kromě gramatického vyjadřování nastal posun ve všech sledovaných oblastech.

Dítě C se stále nezapojovalo do činností, ani nekomunikovalo.

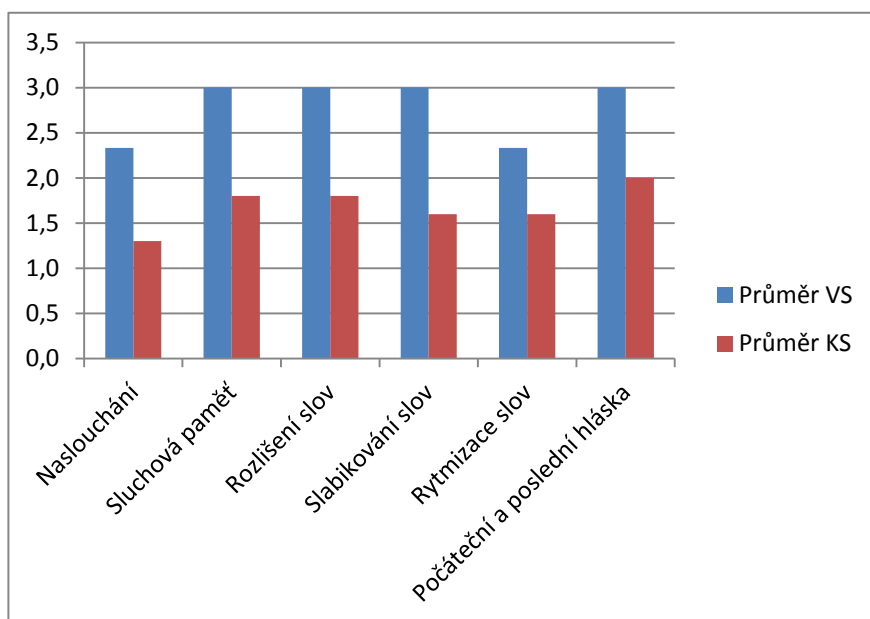
2. Skupina

Posun nastal u dítěte 8 v oblasti porozumění a verbálního kontaktu. Motivace pohádkou byla podnětem k aktivní komunikaci dětí.

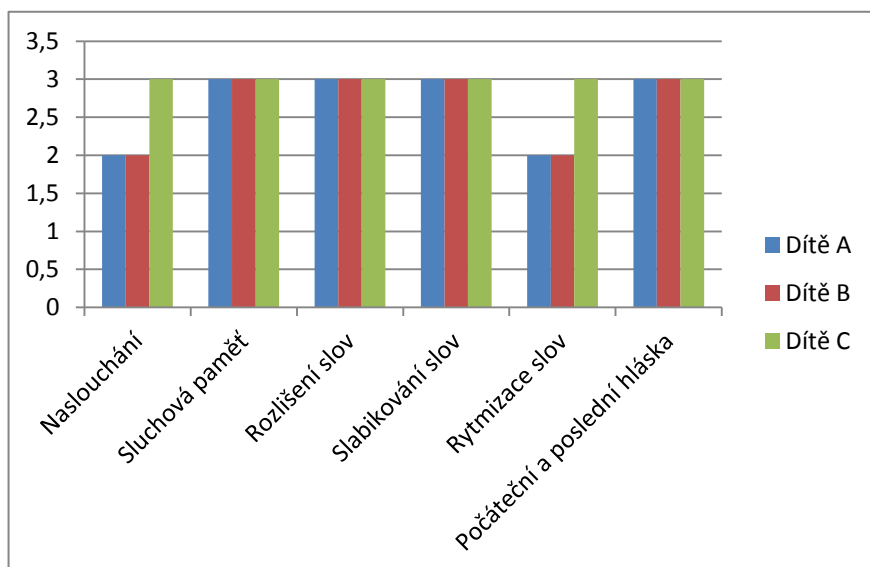
Tabulka č. 10: Sběr dat VS a KS v oblasti sluchového vnímání po 2. fázi projektu

	SLUCHOVÉ VNÍMÁNÍ						
			Sluchové rozlišení (sluchová diferenciacie)	Sluchová analýza a syntéza			
	Naslouchání	Sluchová paměť	Rozlišení slov	Slabikování slov	Rytmizace slov	Počáteční a poslední hláska	
Dítě A	2	3	3	3	2	3	
Dítě B	2	3	3	3	2	3	
Dítě C	3	3	3	3	3	3	
Průměr VS	2,3	3,0	3,0	3,0	2,3	3,0	2,8
Dítě 1	1	1	1	1	1	1	
Dítě 2	1	1	1	1	1	2	
Dítě 3	1	2	2	1	1	1	
Dítě 4	1	2	2	2	2	2	
Dítě 5	1	2	2	2	2	2	
Dítě 6	2	2	2	2	2	2	
Dítě 7	1	2	2	1	1	2	
Dítě 8	1	2	2	2	2	2	
Dítě 9	2	2	2	2	2	3	
Dítě 10	2	2	2	2	2	3	
Průměr KS	1,3	1,8	1,8	1,6	1,6	2,0	1,7

Graf č. 19.: Bodové hodnocení VS a KS – porovnání sluchových dovedností po 2. fázi projektu

Graf č. 20.: Bodové hodnocení VS – porovnání sluchových dovedností po 2. fázi projektu

Komentář ke grafům

Sluchové vnímání

1. Skupina

Ve sluchovém vnímání nastal posun u dítěte A, B v oblasti naslouchání a rytmizace slov. V průběhu projektu si děti osvojily některé pracovní návyky, a tak byly schopné více se soustředit na pokyny učitele a s porozuměním na ně reagovat. Dítě C stále bez posunu.

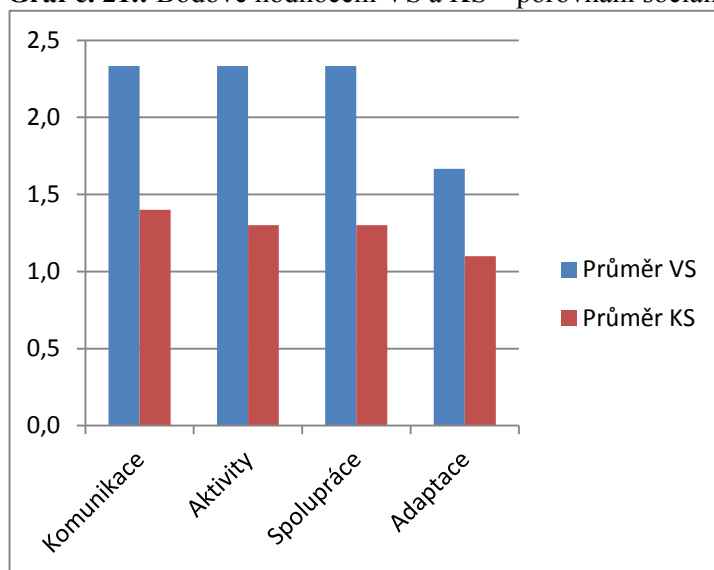
2. Skupina

U všech dětí byly zaznamenány pěkné výsledky, posun ve složce naslouchání mělo dítě 8, počáteční hlásku výborně rozpoznalo dítě 3. Ve všech sledovaných složkách byly pěkné výsledky, pouze děti 10, 9 nejevily zájem o určení počáteční hlásky. U dítěte 10 nastal velký posun ve 3 složkách.

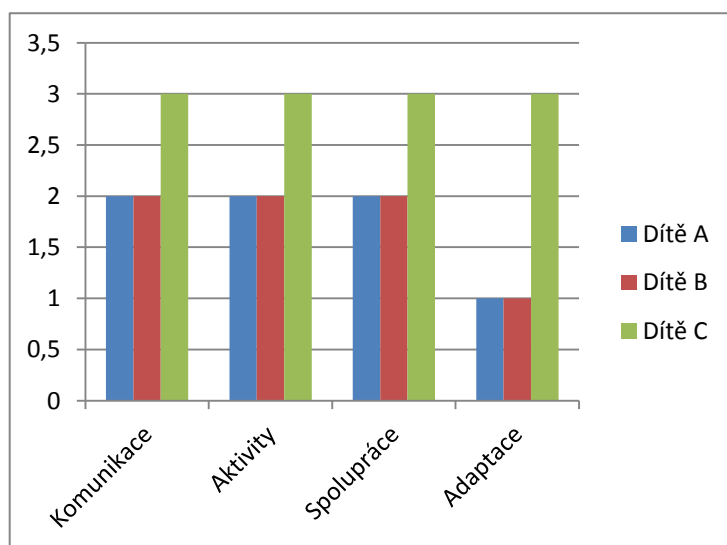
Tabulka č. 11: Sběr dat VS a KS v oblasti sociálních dovedností po 2. fázi projektu

	SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI				
	Komunikace	Aktivita	Spolupráce	Adaptace	
Dítě A	2	2	2	1	
Dítě B	2	2	2	1	
Dítě C	3	3	3	3	
Průměr VS	2,3	2,3	2,3	1,7	2,2
Dítě 1	1	1	1	1	
Dítě 2	1	1	1	1	
Dítě 3	1	1	1	1	
Dítě 4	1	1	1	1	
Dítě 5	1	1	1	1	
Dítě 6	2	2	2	1	
Dítě 7	2	1	1	1	
Dítě 8	1	1	1	1	
Dítě 9	2	2	2	1	
Dítě 10	2	2	2	2	
Průměr KS	1,4	1,3	1,3	1,1	1,3

Graf č. 21.: Bodové hodnocení VS a KS – porovnání sociálních dovedností po 2. fázi projektu

Graf č. 22.: Bodové hodnocení VS – porovnání sociálních dovedností po 2. fázi projektu

Komentář ke grafům

Sociální dovednosti

1. Skupina

Dítě A se projevovalo nejaktivněji, verbálně komunikovalo „svou řečí“, zapojovalo se do společné práce i ve větší skupině.

Dítě B - nastal veliký posun, komunikovalo „svou řečí“, zapojovalo se do společné práce i ve větší skupině.

Dítě C nekomunikovalo, nespolupracovalo, odloučení s matkou prožívalo negativně.

2. Skupina

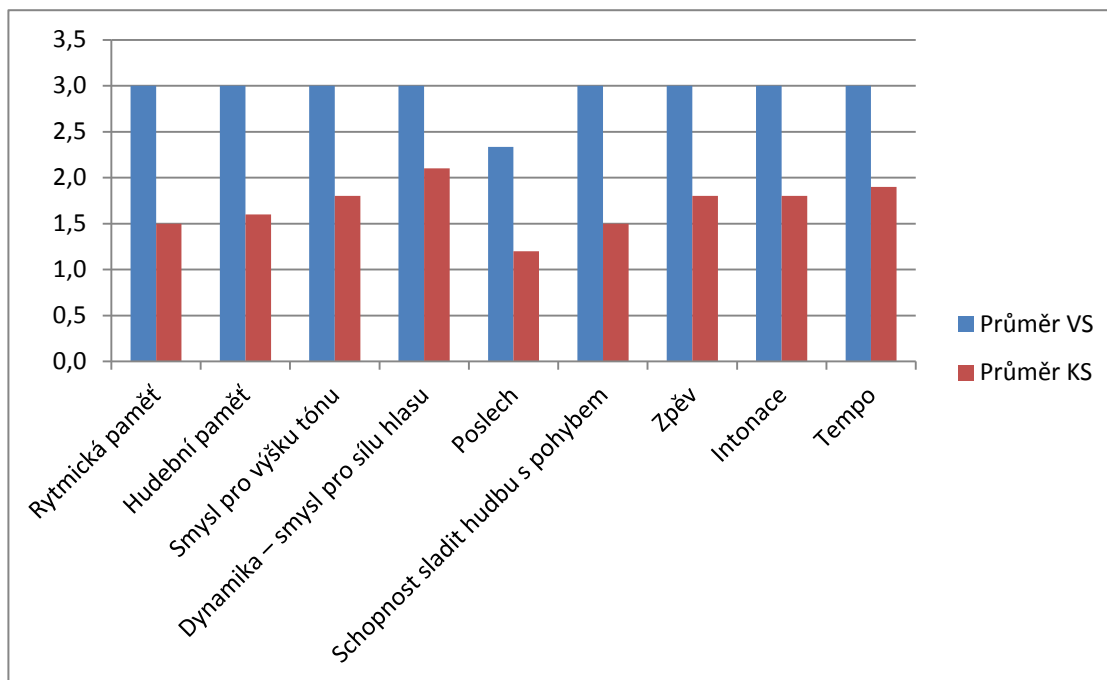
U druhé skupiny dětí se neprojevily žádné výrazné problémy ve zvládnání sociálních dovedností. Posun nastal u dítěte 8 ve třech složkách. U dětí 6, 9, 10 bylo třeba povzbuzení ze strany učitele.

Tabulka č. 12: Sběr dat VS a KS v oblasti hudebních a pěveckých dovedností po 2. fázi

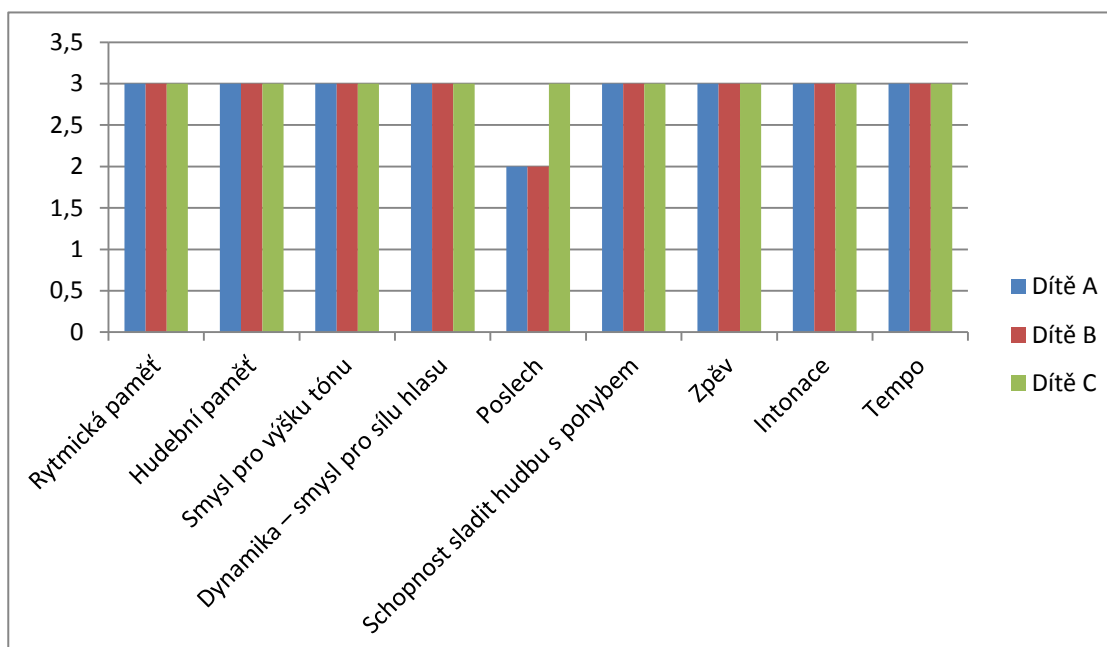
projektu

	HUDEBNÍ A PĚVECKÉ DOVEDNOSTI									
	Rytmická paměť	Hudební paměť	Smysl pro výšku tónu	Dynamika – smysl pro sílu hlasu	Poslech	Schopnost sladit hudbu s pohybem	Zpěv	Intonace	Tempo	
Dítě A	3	3	3	3	2	3	3	3	3	
Dítě B	3	3	3	3	2	3	3	3	3	
Dítě C	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Průměr VS	3,0	3,0	3,0	3,0	2,3	3,0	3,0	3,0	3,0	2,9
Dítě 1	1	2	2	1	1	1	1	1	2	
Dítě 2	1	1	2	1	1	1	1	1	1	
Dítě 3	1	1	1	2	1	1	2	2	2	
Dítě 4	1	1	1	2	1	2	2	1	1	
Dítě 5	1	1	1	2	1	1	1	2	2	
Dítě 6	2	2	2	3	1	2	1	1	2	
Dítě 7	2	2	2	2	1	2	2	2	2	
Dítě 8	2	2	2	2	1	1	2	2	1	
Dítě 9	2	2	2	3	2	2	3	3	3	
Dítě 10	2	2	3	3	2	2	3	3	3	
Průměr KS	1,5	1,6	1,8	2,1	1,2	1,5	1,8	1,8	1,9	1,7

Graf č. 23.: Bodové hodnocení VS a KS – porovnání hudebních a pěveckých dovedností po 2. fázi projektu

Graf č. 24.: Bodové hodnocení VS – porovnání hudebních a pěveckých dovedností po 2. fázi projektu

Komentář ke grafům

Hudební a pěvecké dovednosti

1. Skupina

V rámci všech sledovaných složek děti nereagovaly, pouze při poslechu pohádky děti A, B byly schopné s mírnou dopomocí soustředěně naslouchat. Dítě C stále bez posunu.

2. Skupina

Většina dětí dovednosti zvládla, problémy se vyskytly u dětí 6, 9 a 10 v důsledku jejich nedostatečné soustředěnosti a snížených hudebních předpokladů. Posun nastal u dítěte 8.

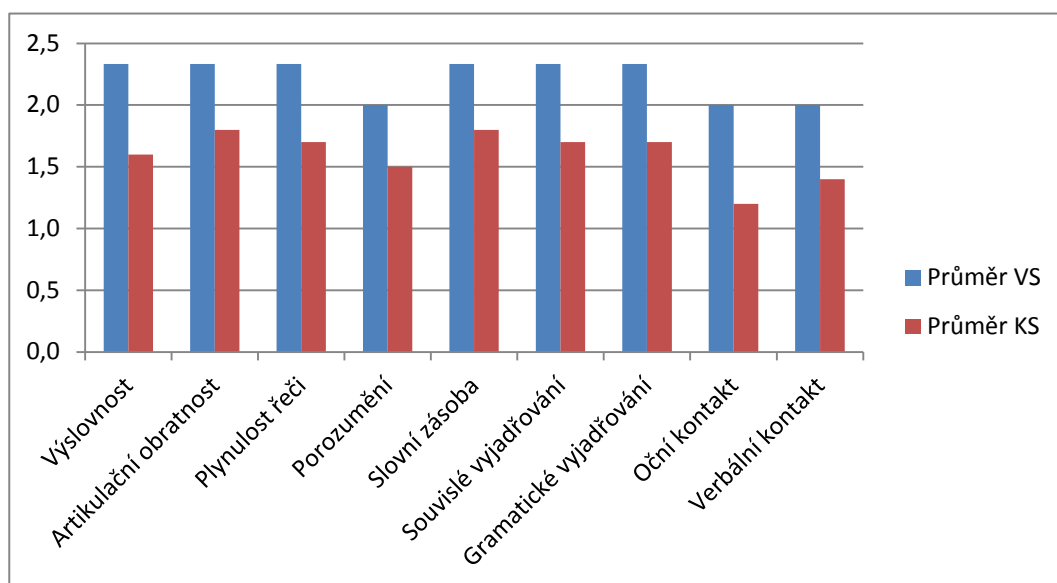
Detailní průběh 3. fáze projektu (viz příloha č. 8)

11.3 Vyhodnocení posunu dětí po 3. fázi -hudební pohádce „Kohoutek a slepička“

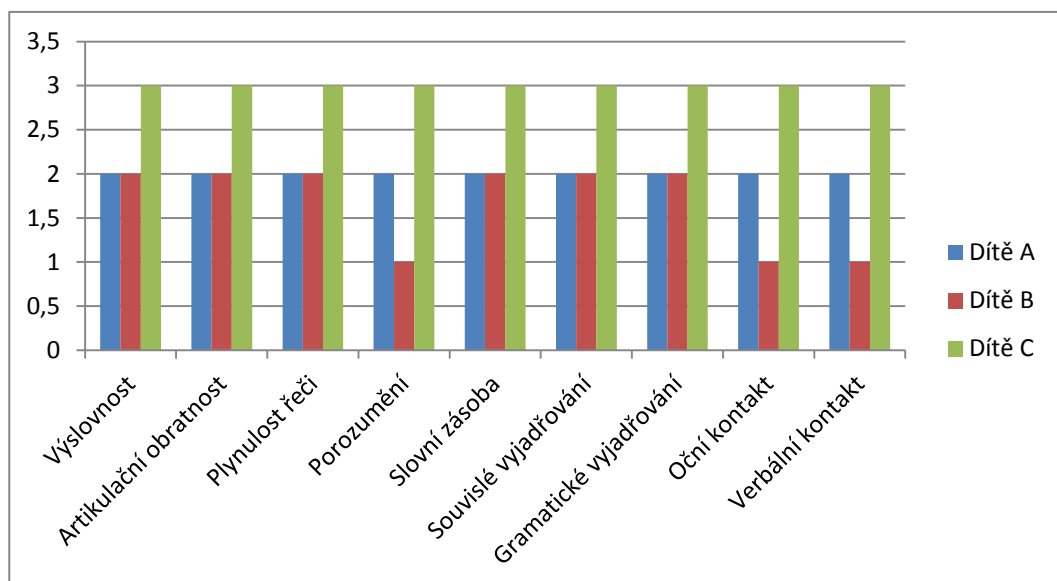
Tabulka č. 13: Sběr dat VS a KS v oblasti řečových dovedností po 3. fázi projektu

	ŘEČ									
	Foneticko-fonologická rovina			Lexikálně-sémantická rovina			Morfologicko-syntaktická rovina	Pragmatická rovina		
	Výslovnost	Artikulační obratnost	Plynulost řeči	Porozumění	Slovní zásoba	Souvislé vyjadřování	Gramatické vyjadřování	Oční kontakt	Verbální kontakt	
Dítě A	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Dítě B	2	2	2	1	2	2	2	1	1	
Dítě C	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Průměr VS	2,3	2,3	2,3	2,0	2,3	2,3	2,3	2,0	2,0	2,2
Dítě 1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Dítě 2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	
Dítě 3	2	2	2	1	2	2	1	1	1	
Dítě 4	1	2	1	1	2	1	1	1	1	
Dítě 5	2	2	2	2	2	2	2	1	1	
Dítě 6	1	2	2	2	2	2	2	1	2	
Dítě 7	2	2	2	2	2	2	2	1	2	
Dítě 8	2	2	2	1	2	2	2	1	1	
Dítě 9	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Dítě 10	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Průměr KS	1,6	1,8	1,7	1,5	1,8	1,7	1,7	1,2	1,4	1,6

Graf č. 25.: Bodové hodnocení VS a KS – porovnání řečových dovedností po 3. fázi projektu

Graf č. 26.: Bodové hodnocení VS – porovnání řečových dovedností po 3. fázi projektu

Komentář ke grafům

Řeč

1. Skupina:

Dítě A se zlepšilo v pěti složkách, výrazný posun nastal v artikulační obratnosti a plynulosti řeči. Stavba věty měla již logické uspořádání, avšak detailní výslovnost hlásek ještě nebyla zvládnuta. Dítě získávalo postupně sebedůvěru a nebálo se verbálního projevu.

Dítě B dosáhlo velmi dobrých výsledků v porozumění, v očním i verbálním kontaktu s dětmi působilo bezprostředně a nevyžadovalo dopomoc.

Dítě C se stále nezapojovalo do činností, ani nekomunikovalo

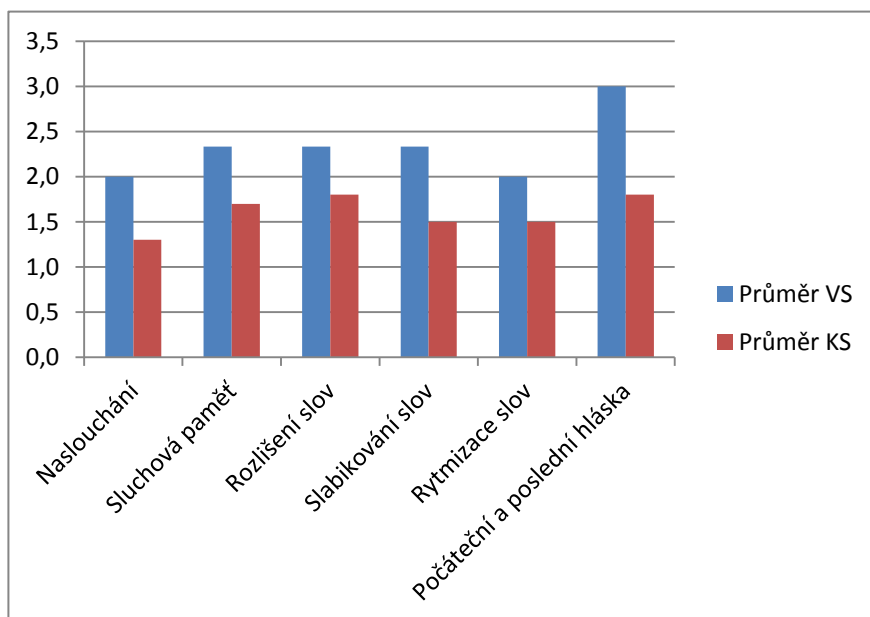
2. Skupina

U všech dětí byly zaznamenány výsledky odpovídající věku. Posun nastal u dětí 2, 4 ve složce plynulost řeči a souvislé vyjadřování.

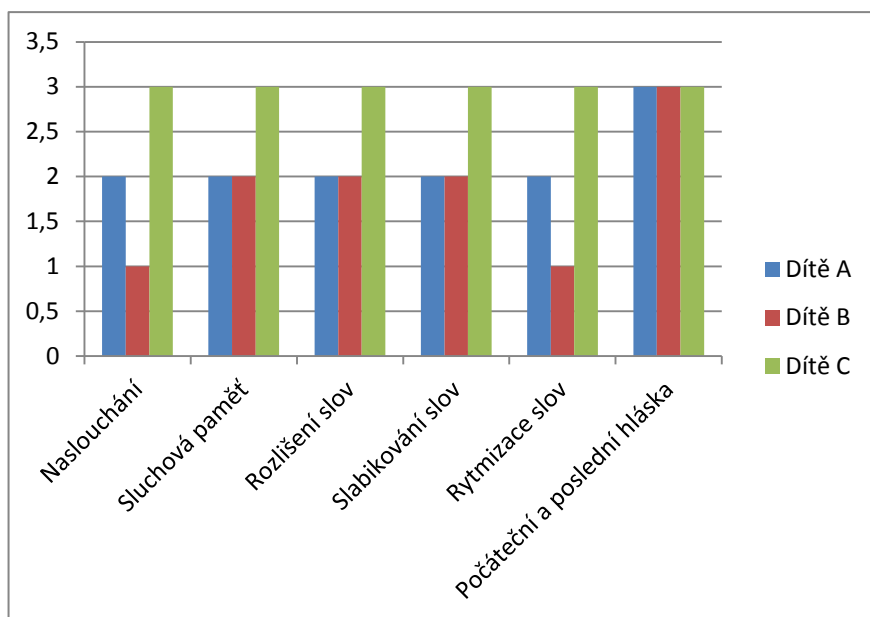
Tabulka č. 14: Sběr dat VS a KS v oblasti sluchového vnímání po 3. fázi projektu

	SLUCHOVÉ VNÍMÁNÍ						
			Sluchové rozlišení (sluchová diferenciace)	Sluchová analýza a syntéza			
	Naslouchání	Sluchová paměť	Rozlišení slov	Slabikování slov	Rytmizace slov	Počáteční a poslední hláska	
Dítě A	2	2	2	2	2	3	
Dítě B	1	2	2	2	1	3	
Dítě C	3	3	3	3	3	3	
Průměr VS	2,0	2,3	2,3	2,3	2,0	3,0	2,3
Dítě 1	1	1	1	1	1	1	
Dítě 2	1	1	1	1	1	2	
Dítě 3	1	2	2	1	1	1	
Dítě 4	1	1	2	1	1	2	
Dítě 5	1	2	2	2	2	2	
Dítě 6	2	2	2	2	2	2	
Dítě 7	1	2	2	1	1	2	
Dítě 8	1	2	2	2	2	2	
Dítě 9	2	2	2	2	2	2	
Dítě 10	2	2	2	2	2	2	
Průměr KS	1,3	1,7	1,8	1,5	1,5	1,8	1,6

Graf č. 27.: Bodové hodnocení VS a KS – sluchových dovedností po 3. fázi projektu

Graf č. 28.: Bodové hodnocení VS – porovnání sluchového vnímání po 3. fázi projektu

Komentář ke grafům

Sluchové vnímání

1. Skupina

Dítě A vnímalo s porozuměním a s dopomocí bylo schopno rozlišit slova a rozdělit slova na slabiky. Nerozlišovalo ještě počáteční a konečnou hlásku ve slově.

Dítě B udělalo velký pokrok v naslouchání a v rytizaci slov. V těchto oblastech se zcela vyrovnalo dětem ze druhé skupiny. Problém přetrvával v rozlišování počáteční a konečné hlásky slova. Dítě C bez posunu.

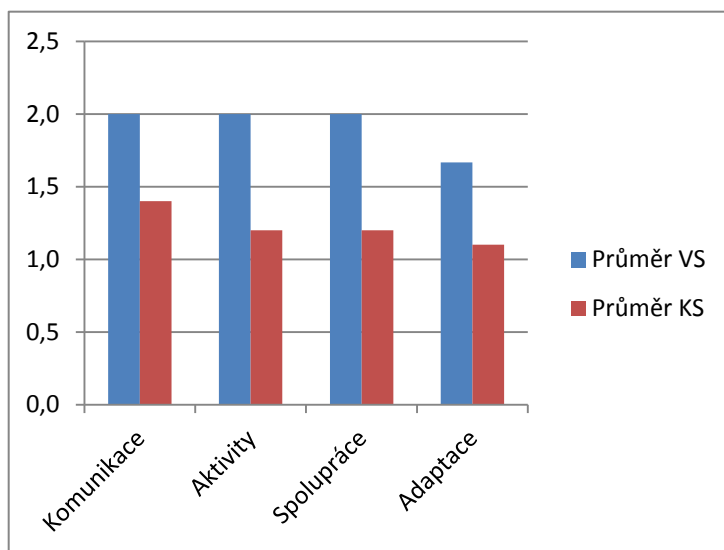
2. Skupina

U všech dětí byly zaznamenány výsledky odpovídající věku. Posun k zlepšení nastal u dětí 9, 10. S dopomocí dokázaly porozumět stavbě slov a stanovit počáteční a poslední hlásku.

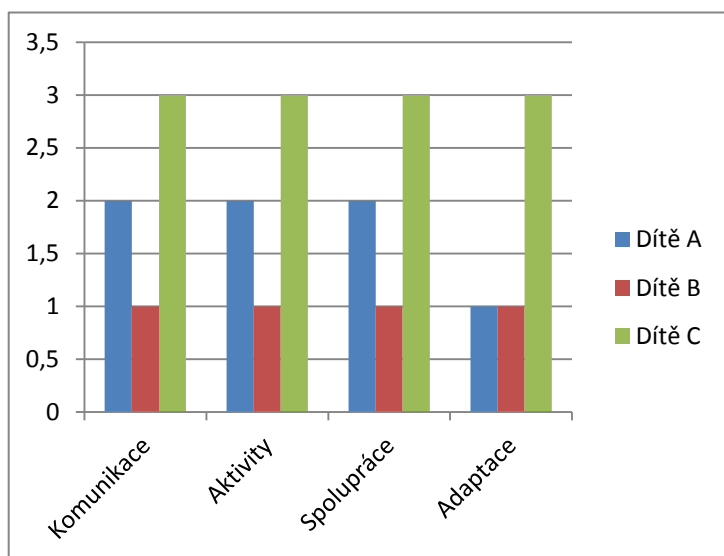
Tabulka č. 15: Sběr dat VS a KS v oblasti sociálních dovedností po 3. fázi projektu

	SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI				
	Komunikace	Aktivity	Spolupráce	Adaptace	
Dítě A	2	2	2	1	
Dítě B	1	1	1	1	
Dítě C	3	3	3	3	
Průměr VS	2,0	2,0	2,0	1,7	1,9
Dítě 1	1	1	1	1	
Dítě 2	1	1	1	1	
Dítě 3	1	1	1	1	
Dítě 4	1	1	1	1	
Dítě 5	1	1	1	1	
Dítě 6	2	1	1	1	
Dítě 7	2	1	1	1	
Dítě 8	1	1	1	1	
Dítě 9	2	2	2	1	
Dítě 10	2	2	2	2	
Průměr KS	1,4	1,2	1,2	1,1	1,2

Graf č. 29.: Bodové hodnocení VS a KS – porovnání sociálních dovedností po 3. fázi projektu

Graf č. 30.: Bodové hodnocení VS – porovnání sociálních dovedností po 3. fázi projektu

Komentář ke grafům

Sociální dovednosti

1. Skupina

Dítě A a C zůstalo na stejné úrovni jako v předchozí fázi. Velký posun nastal u dítěte B, které již nevyžadovalo dopomoc a zvládlo všechny úkoly jako děti druhé skupiny. Zapojovalo se do společné práce. Velmi mu prospělo přijetí skupinou, se kterou se snažilo komunikovat pomocí slov a vět. Přestože výslovnost nebyla čistá, děti mu porozuměly.

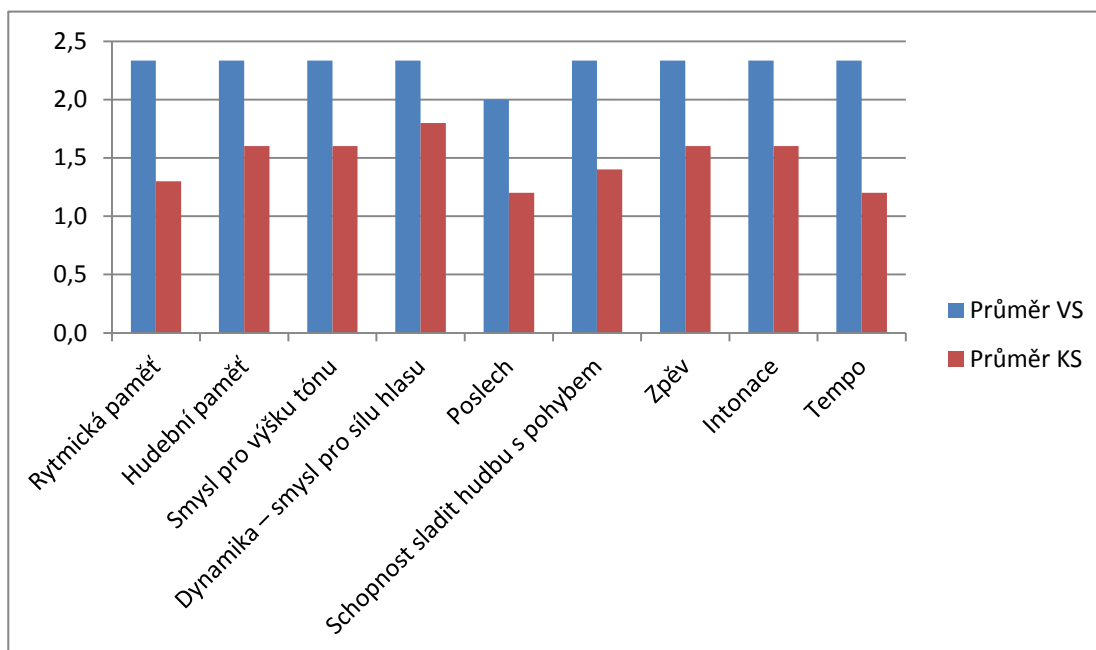
2. Skupina

Druhá skupina dětí zvládala sociální dovednosti bez problému, pouze děti 6, 9, 10 ještě potřebují částečnou pomoc ze strany učitele.

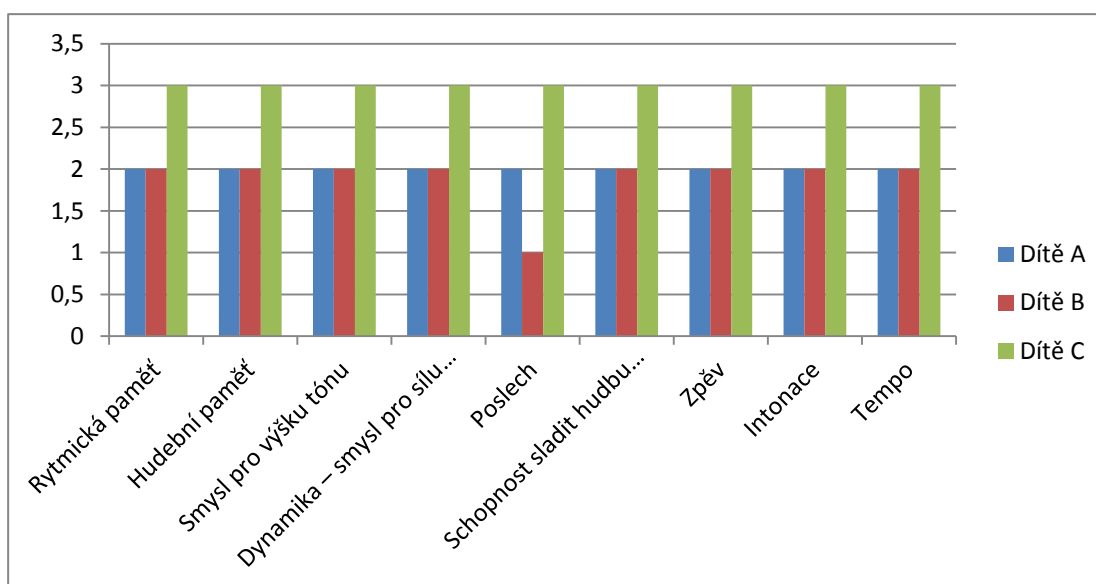
Tabulka č. 16: Sběr dat VS a KS v oblasti hudebních a pěveckých dovedností po 3. fázi projektu

	HUDEBNÍ A PĚVECKÉ DOVEDNOSTI									
	Rytmická paměť	Hudební paměť	Smysl pro výšku tónu	Dynamika – smysl pro sílu hlasu	Poslech	Schopnost sladit hudbu s pohybem	Zpěv	Intonace	Tempo	
Dítě A	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Dítě B	2	2	2	2	1	2	2	2	2	
Dítě C	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Průměr VS	2,3	2,3	2,3	2,3	2,0	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3
Dítě 1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	
Dítě 2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Dítě 3	1	1	1	2	1	1	2	2	1	
Dítě 4	1	1	1	2	1	1	2	1	1	
Dítě 5	1	1	1	2	1	1	1	2	1	
Dítě 6	1	2	2	2	1	2	1	1	1	
Dítě 7	1	2	2	2	1	2	2	2	1	
Dítě 8	2	2	2	2	1	1	2	2	1	
Dítě 9	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Dítě 10	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Průměr KS	1,3	1,6	1,6	1,8	1,2	1,4	1,6	1,6	1,2	1,5

Graf č. 31.: Bodové hodnocení VS a KS – porovnání hudebních a pěveckých dovedností po 3. fázi projektu

Graf č. 32.: Bodové hodnocení VS – porovnání hudebních a pěveckých dovedností po 3. fázi projektu

Komentář ke grafům

Hudební a pěvecké dovednosti

1. Skupina

Největší posun nastal u dítěte B, a to ve všech položkách. Zejména v poslechu bylo dítě schopno soustředěně naslouchat po celou dobu a samo vyžadovalo opakované přečtení celého příběhu.

Dítě A se s dopomocí zlepšilo ve všech složkách.

Dítě C nespolupracovalo.

2. Skupina

Většina dětí dovednosti zvládla v rámci svého věkového vývoje. Největší posun v hudebních a pěveckých dovednostech nastal u této skupiny dětí, ve složce tempo. Celkem sedm z nich již nevyžadovala dopomoc. Největšího posunu dosáhly děti 6, 9, 10, a to hned v několika složkách.

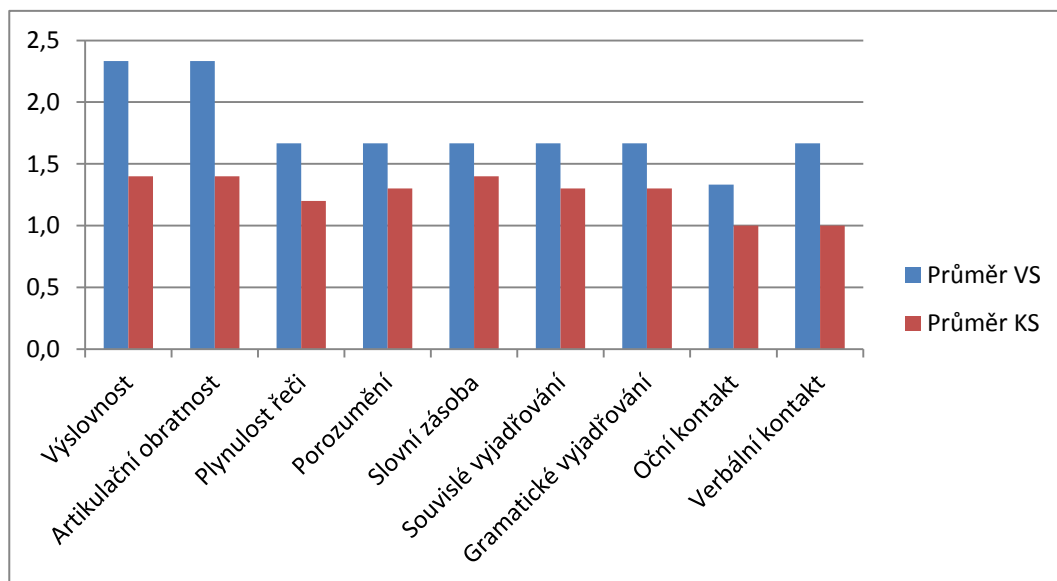
Detailní průběh 4. fáze projektu (viz příloha č. 9)

11.4 Vyhodnocení posunu dětí po 4. fázi – hudební pohádce „Neposlušná kůzlata“

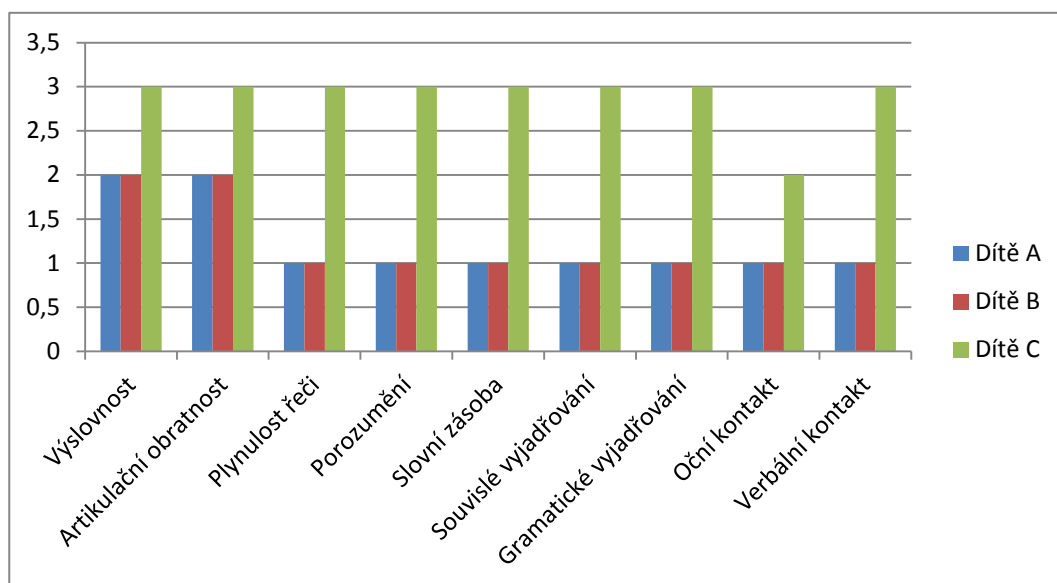
Tabulka č. 17: Sběr dat VS a KS v oblasti řečových dovedností po 4. fázi projektu

	ŘEČ									
	Foneticko-fonologická rovina			Lexikálně-sémantická rovina			Morfologicko-syntaktická rovina	Pragmatická rovina		
	Výslovnost	Artikulační obratnost	Plynulost řeči	Porozumění	Slovní zásoba	Souvislé vyjadřování	Gramatické vyjadřování	Oční kontakt	Verbální kontakt	
Dítě A	2	2	1	1	1	1	1	1	1	
Dítě B	2	2	1	1	1	1	1	1	1	
Dítě C	3	3	3	3	3	3	3	2	3	
Průměr VS	2,3	2,3	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,3	1,7	1,8
Dítě 1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Dítě 2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Dítě 3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Dítě 4	1	2	1	1	2	1	1	1	1	
Dítě 5	2	2	1	2	2	2	2	1	1	
Dítě 6	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Dítě 7	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Dítě 8	2	1	1	1	1	1	1	1	1	
Dítě 9	2	2	2	2	2	2	2	1	1	
Dítě 10	2	2	2	2	2	2	2	1	1	
Průměr KS	1,4	1,4	1,2	1,3	1,4	1,3	1,3	1,0	1,0	1,3

Graf č. 33.: Bodové hodnocení VS a KS – porovnání řečových dovedností po 4. fázi projektu

Graf č. 34.: Bodové hodnocení VS – porovnání řečových dovedností po 4. fázi projektu

Komentář ke grafům

Řeč

1. Skupina:

Děti A a B zvládly všechny složky bez dopomoci, pouze výslovnost a artikulační obratnost u nich stále zaostává. Avšak v porovnání s úrovní výslovnosti na začátku projektu se kvalita vyslovovaných hlásek částečně zlepšila.

Dítě C poprvé projevilo krátký, aktivní oční kontakt při práci s pohádkou. V touze zapojit se do činnosti reagovalo, ne však s plným porozuměním zadanému úkolu.

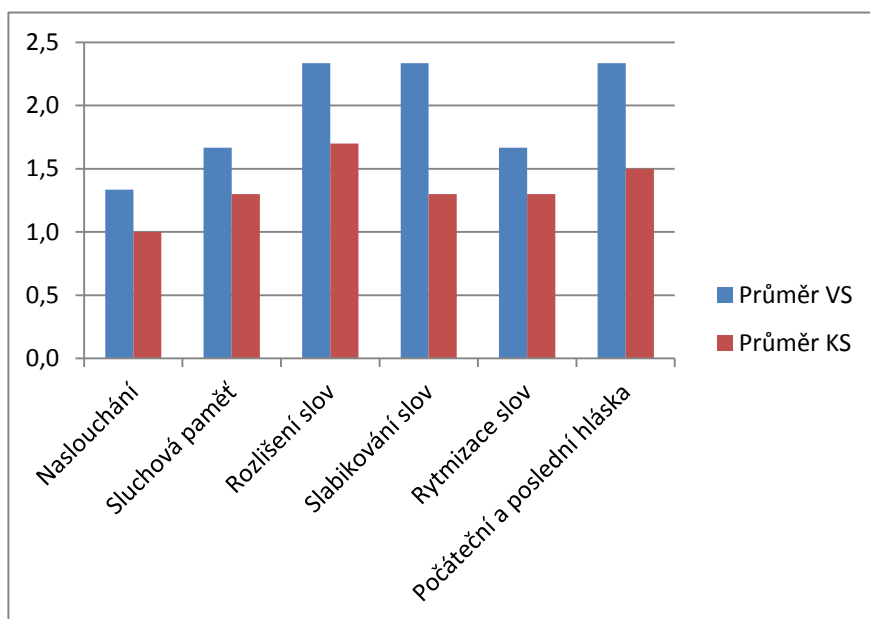
2. Skupina

Téměř u všech dětí byly zaznamenány výsledky nadprůměrné danému věku. Velký posun po čtvrté fázi projektu, byl zaznamenán u čtyř dětí. Výrazný vzestup nastal hned v několika složkách. Téměř žádné z těchto dětí nepotřebovalo již naši pomoc. Celá skupina si vedla výborně, rovněž děti 9, 10 byly úspěšné.

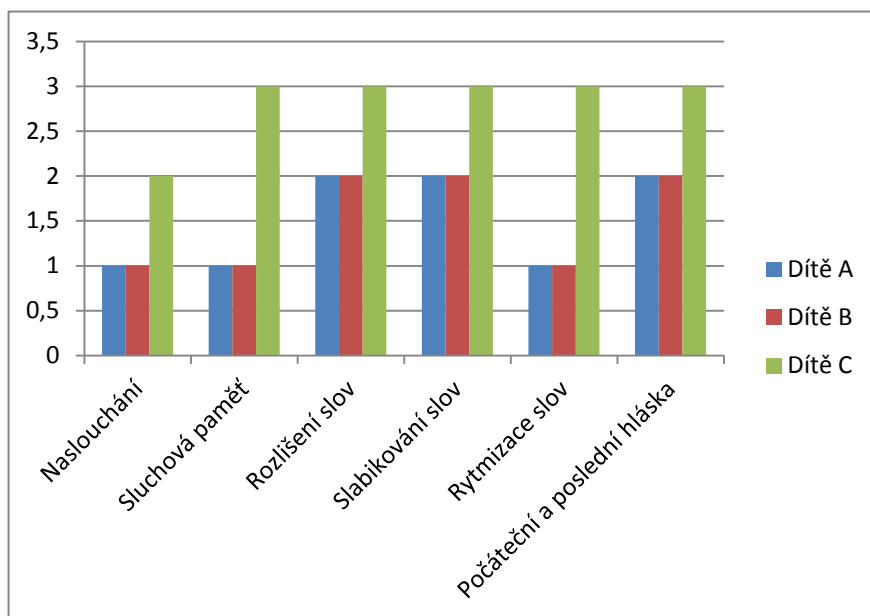
Tabulka č. 18: Sběr dat VS a KS v oblasti sluchového vnímání po 4. fázi projektu

	SLUCHOVÉ VNÍMÁNÍ						
			Sluchové rozlišení (sluchová diferenciaci)	Sluchová analýza a syntéza			
	Naslouchání	Sluchová paměť	Rozlišení slov	Slabikování slov	Rytmizace slov	Počáteční a poslední hláska	
Dítě A	1	1	2	2	1	2	
Dítě B	1	1	2	2	1	2	
Dítě C	2	3	3	3	3	3	
Průměr VS	1,3	1,7	2,3	2,3	1,7	2,3	1,9
Dítě 1	1	1	1	1	1	1	
Dítě 2	1	1	1	1	1	1	
Dítě 3	1	1	1	1	1	1	
Dítě 4	1	1	2	1	1	1	
Dítě 5	1	1	2	1	1	2	
Dítě 6	1	1	2	1	1	2	
Dítě 7	1	1	2	1	1	2	
Dítě 8	1	2	2	2	2	1	
Dítě 9	1	2	2	2	2	2	
Dítě 10	1	2	2	2	2	2	
Průměr KS	1,0	1,3	1,7	1,3	1,3	1,5	1,4

Graf č. 35.: Bodové hodnocení VS a KS – porovnání sluchových dovedností po 4. fázi projektu

Graf č. 36.: Bodové hodnocení VS – porovnání sluchových dovedností po 4. fázi projektu

Komentář ke grafům

Sluchové vnímání

1. Skupina

Dítě A vnímalo s porozuměním, bez dalších podnětů bylo schopno delší dobu soustředěně naslouchat. Sluchová citlivost se zjemnila, dítě bylo schopno rytmitizovat slova a s pomocí rozlišovat počáteční a konečnou hlásku ve slově.

Dítě B prokázalo zlepšení ve sluchové paměti a tím i v představě stavby slova. V důsledku toho došlo k zlepšení v rozlišování počáteční a poslední hlásky slova.

U dítěte C nastal posun ve složce poslechu a schopnosti sladit hudbu s pohybem.

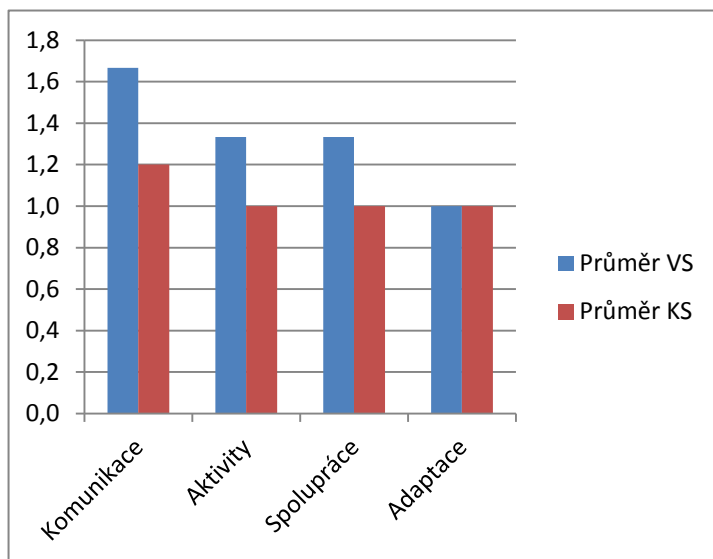
2. Skupina

U všech dětí byly zaznamenány velmi dobré výsledky až na děti č. 5, 6, 8, 9, 10, které v některých sledovaných složkách potřebovaly částečnou učitelovu pomoc. Největší posun u dětí nastal po čtvrté fázi projektu ve složce hudební paměť (4x) a zpěvu (4x).

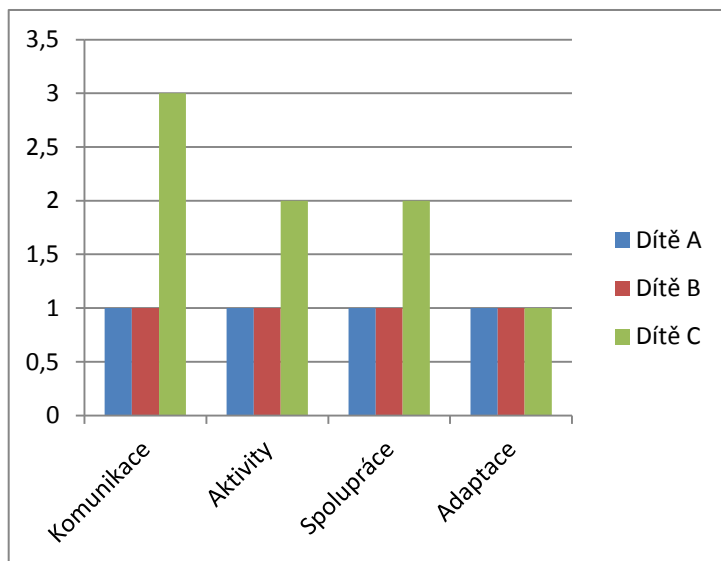
Tabulka č. 19: Sběr dat VS a KS v oblasti sociálních dovedností po 4. fázi projektu

	SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI				
	Komunikace	Aktivity	Spolupráce	Adaptace	
Dítě A	1	1	1	1	
Dítě B	1	1	1	1	
Dítě C	3	2	2	1	
Průměr VS	1,7	1,3	1,3	1,0	1,3
Dítě 1	1	1	1	1	
Dítě 2	1	1	1	1	
Dítě 3	1	1	1	1	
Dítě 4	1	1	1	1	
Dítě 5	1	1	1	1	
Dítě 6	1	1	1	1	
Dítě 7	1	1	1	1	
Dítě 8	1	1	1	1	
Dítě 9	2	1	1	1	
Dítě 10	2	1	1	1	
Průměr KS	1,2	1,0	1,0	1,0	1,0

Graf č. 37.: Bodové hodnocení VS a KS – porovnání sociálních dovedností po 4. fázi projektu

Graf č. 38.: Bodové hodnocení VS – porovnání sociálních dovedností po 4. fázi projektu

Komentář ke grafům

Sociální dovednosti

1. Skupina

Děti A a C udělaly velký pokrok.

Dítě A se ve všech složkách (obdobně jako dítě B v předchozí fázi) vyrovnalo dětem z druhé skupiny. Ve všech složkách již nevyžadovaly naši pomoc, všechny sociální dovednosti zvládly na výbornou. Dítě C velmi dobře zvládlo odloučení od matky,

s pomocí učitele se zapojilo do společné práce dětí. S žádným dítětem však nenavázalo osobní kontakt.

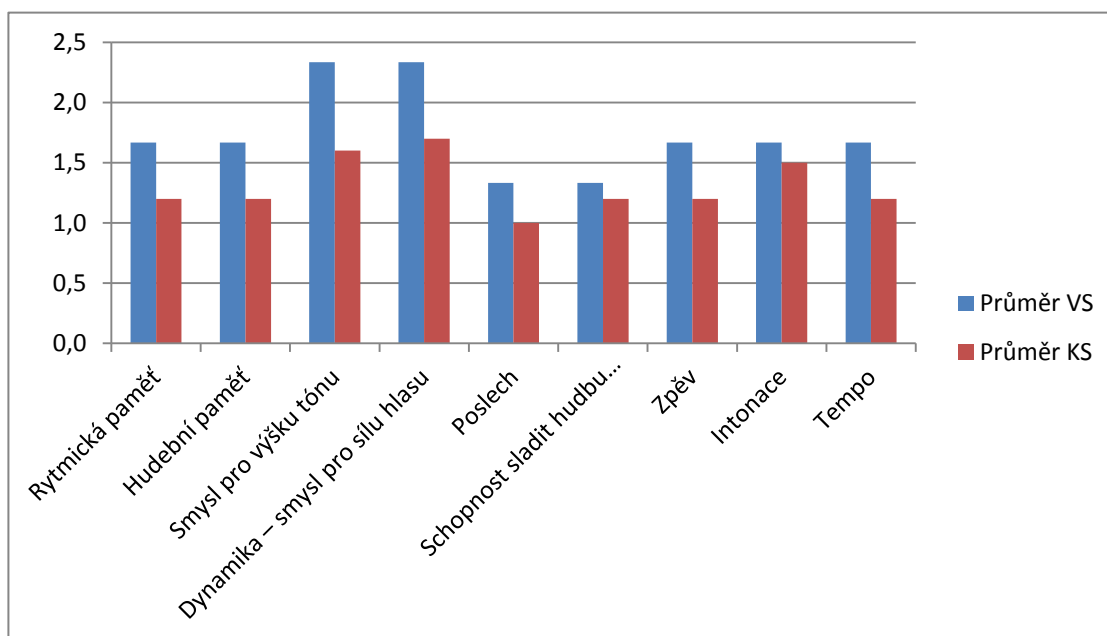
2. Skupina

Druhá skupina dětí zvládala sociální dovednosti bez problému. Zdrženlivé v komunikaci setrvaly děti č. 9, 10.

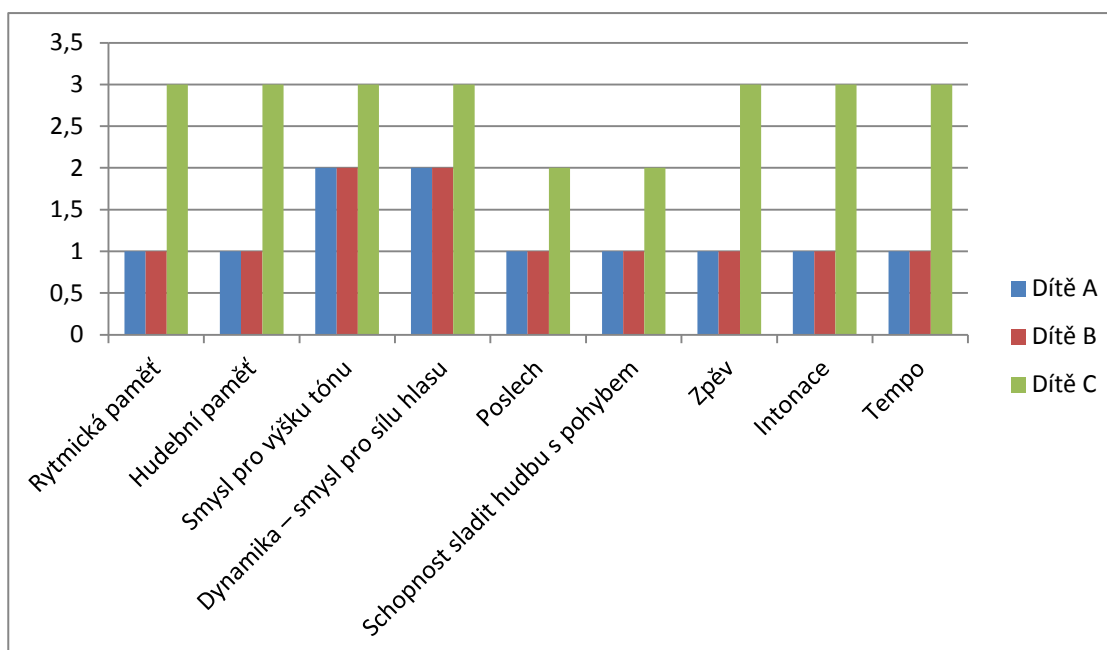
Tabulka č. 20: Sběr dat VS a KS v oblasti hudebních a pěveckých dovedností po 4. fázi projektu

	HUDEBNÍ A PĚVECKÉ DOVEDNOSTI									
	Rytmická paměť	Hudební paměť	Smysl pro výšku tónu	Dynamika – smysl pro sílu hlasu	Poslech	Schopnost sladit hudbu s pohybem	Zpěv	Intonace	Tempo	
Dítě A	1	1	2	2	1	1	1	1	1	
Dítě B	1	1	2	2	1	1	1	1	1	
Dítě C	3	3	3	3	2	2	3	3	3	
Průměr VS	1,7	1,7	2,3	2,3	1,3	1,3	1,7	1,7	1,7	1,7
Dítě 1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	
Dítě 2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Dítě 3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Dítě 4	1	1	1	2	1	1	1	1	1	
Dítě 5	1	1	1	2	1	1	1	2	1	
Dítě 6	1	1	2	2	1	1	1	1	1	
Dítě 7	1	1	2	2	1	1	1	2	1	
Dítě 8	1	1	2	2	1	1	1	2	1	
Dítě 9	2	2	2	2	1	2	2	2	2	
Dítě 10	2	2	2	2	1	2	2	2	2	
Průměr KS	1,2	1,2	1,6	1,7	1,0	1,2	1,2	1,5	1,2	1,3

Graf č. 39.: Bodové hodnocení VS a KS - porovnání hudebních a pěveckých dovedností po 4. fázi projektu

Graf č. 40.: Bodové hodnocení VS – porovnání hudebních a pěveckých dovedností po 4. fázi projektu

Komentář ke grafům

Hudební a pěvecké dovednosti

1. Skupina

Děti A a B se dostaly na stejnou úroveň jako většina dětí z druhé skupiny, dokonce v některých složkách předstihly děti č. 8, 9, 10. Dítě C spolupracovalo v oblasti poslechu a pohybové reakce na hudbu. V ostatních složkách se neprojevovalo, nespolupracovalo.

2. Skupina

Děti 9 a 10 ve svém vývoji zůstávají na stejné úrovni, jako v předchozích fázích projektu. Velký posun byl zaznamenán ve složkách naslouchání (3x), sluchové paměti (4x) a sluchové analýze (7x). U dětí mělo největší posun dítě 6.

12. Vyhodnocení výzkumného šetření (všech čtyř fází)

Tabulka č. 21: Shrnutí dat VS a KS ze všech oblastí v průběhu celého výzkumného šetření

	Řeč	Sluch	Sociální dovednosti	Hudební a pěvecké dovednosti
Průměr VS před výzkumem	2,9	3,0	2,6	3,0
VS po 1. Pohádce	2,9	3,0	2,5	2,9
VS po 2. Pohádce	2,6	2,8	2,2	2,9
VS po 3. Pohádce	2,2	2,3	1,9	2,3
VS po 4. Pohádce	1,8	1,9	1,3	1,7
Rozdíl před a po – VS	1,1	1,1	1,3	1,2
Rozdíl před a po – VS v %	56	53	63	61
Průměr KS před výzkumem	1,9	1,9	1,6	1,8
KS po 1. Pohádce	1,7	1,8	1,4	1,7
KS po 2. Pohádce	1,6	1,7	1,3	1,7
KS po 3. Pohádce	1,6	1,6	1,2	1,5
KS po 4. Pohádce	1,3	1,4	1,0	1,3
Rozdíl před a po – KS	0,6	0,5	0,6	0,5
Rozdíl před a po – KS v %	30	26	29	25

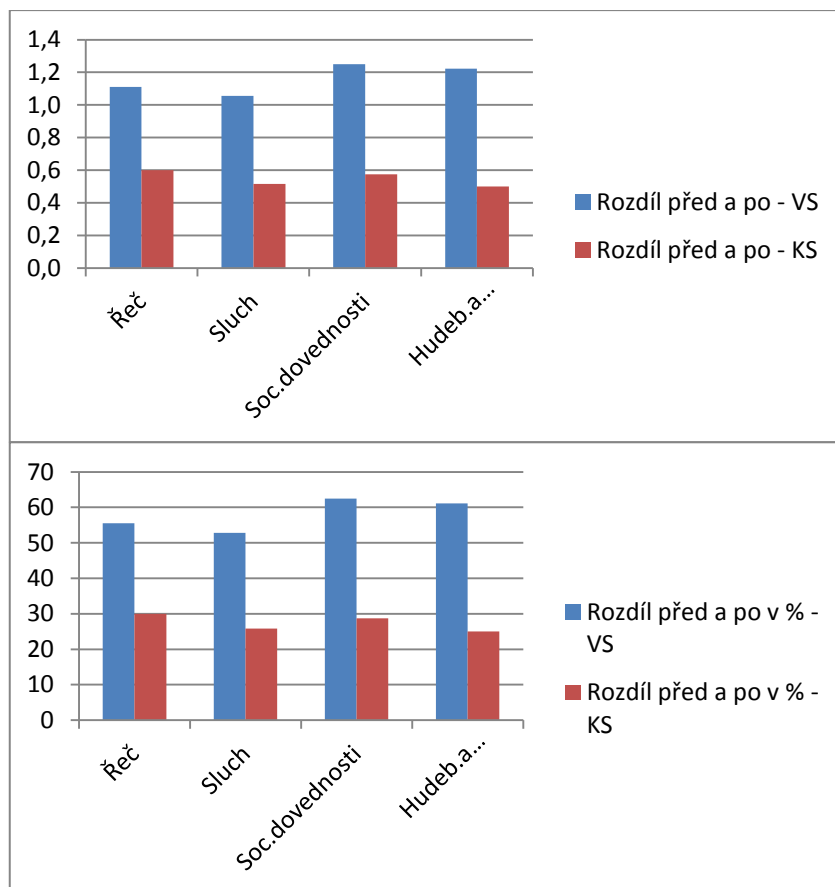
Komentář k tabulce

Z této tabulky shrnující veškerá data z celého průběhu výzkumného šetření je patrné, že děti z VS dosáhly výraznější změny mezi počátkem výzkumu a jeho zakončením.

Největší posun je vidět hlavně ve 3. oblasti - *sociálních dovednostech* (63%) a

prakticky téměř shodný posun ve 4. oblasti v *Hudebních a pěveckých dovednostech* (61%). Posun je přibližně dvojnásobný oproti hodnotám u KS.

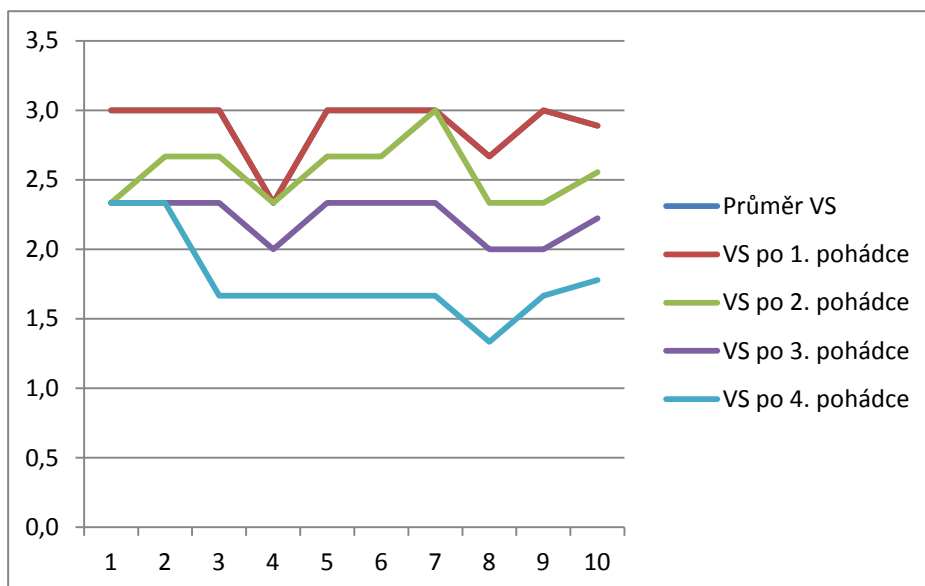
Děti z KS dosáhly největšího posunu v 1. oblasti – *řeči*.

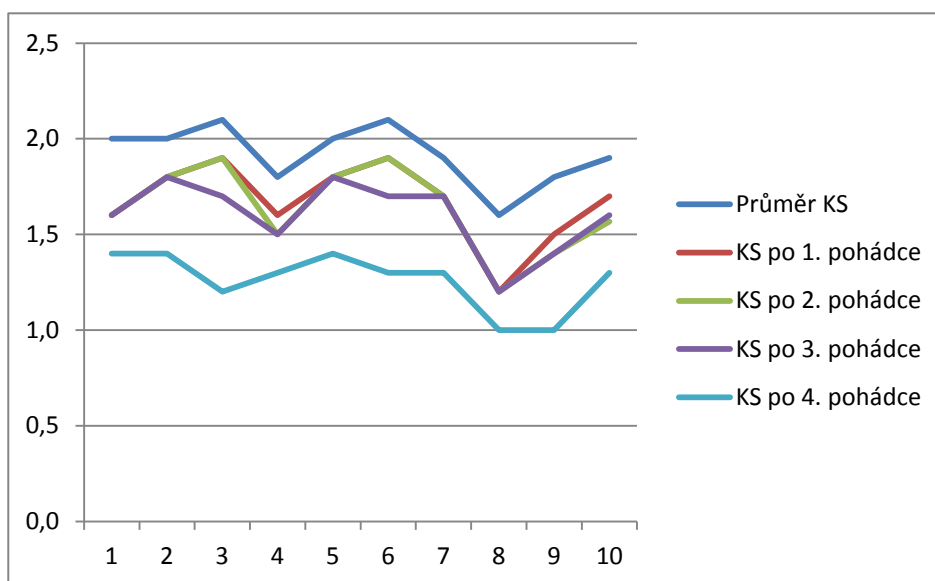
Grafy jsou shrnuté hodnoty **k tabulce č. 21** (pro lepší názornost). První je v bodech, druhý v procentech.

ŘEČ

Graf č. 41.: Bodové hodnocení VS – porovnání posunu v oblasti řeči

Graf č. 42.: Bodové hodnocení KS – porovnání posunu v oblasti řeči

Vysvětlivky: čísla 1- 9 na vodorovné lince, znázorňují položky sledované v oblasti řeči; číslo 10 znázorňuje výsledek celkem v celé oblasti

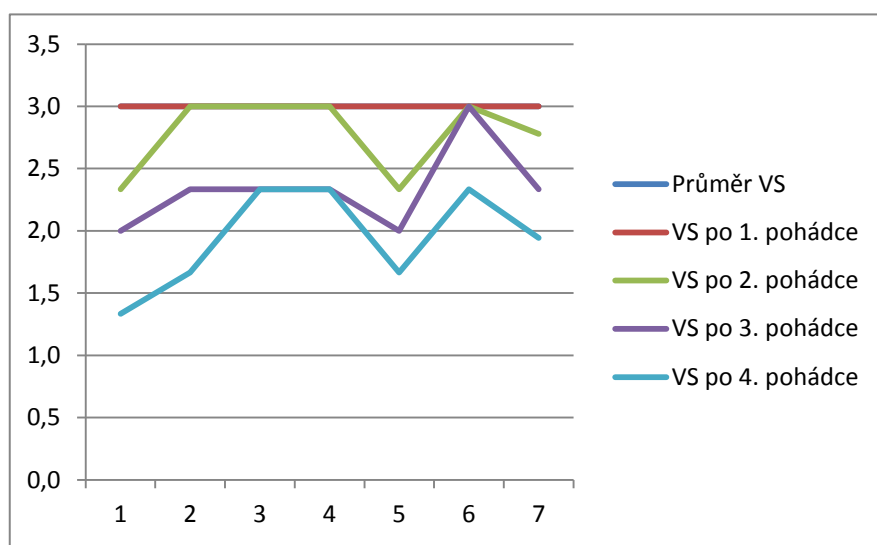
1 Výslovnost; 2 Artikulační obratnost; 3 Plynulost řeči; 4 Porozumění; 5 Slovní zásoba; 6. Souvislé vyjadřování; 7 Gramatické vyjadřování; 8 Oční kontakt; 9 Verbální kontakt

Komentář ke grafům: (řeč)

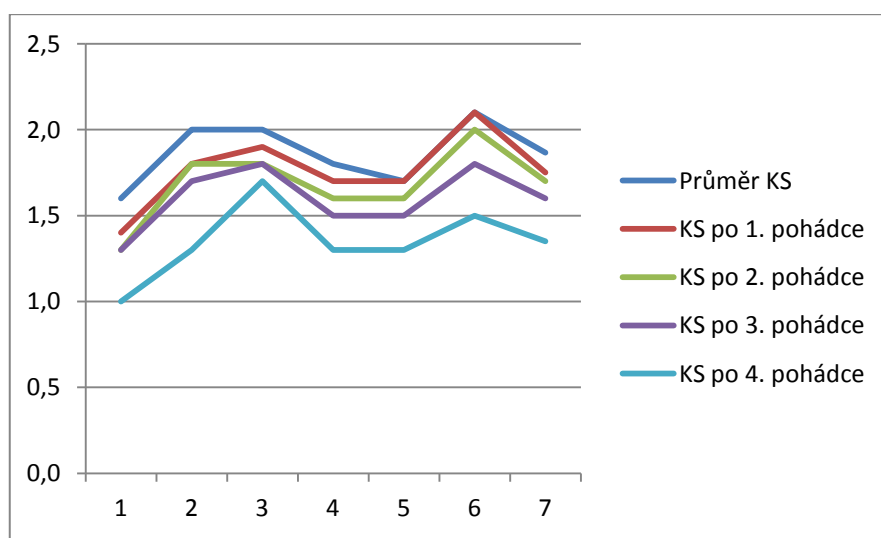
U KS je vidět výraznější zlepšení po 1. pohádce a zejména pak po 4. pohádce. U VS je zlepšování výkonů dětí spíše postupné. KS dosáhla posunu v oblasti řeči již po 1. pohádce, které se potom již neměnilo. Další posun v této oblasti nastal u této skupiny až po 4. pohádce. U obou skupin je na lepších výchozích úrovních porozumění a oční kontakt. U KS ještě kontakt verbální.

SLUCH

Graf č. 43: Bodové hodnocení VS – porovnání posunu v oblasti sluchu

Graf č. 44.: Bodové hodnocení KS – porovnání posunu v oblasti sluchu

Vysvětlivky: čísla **1 - 6** na vodorovné lince, znázorňují položky sledované v oblasti sluchu; číslo **7** znázorňuje výsledek celkem v celé oblasti

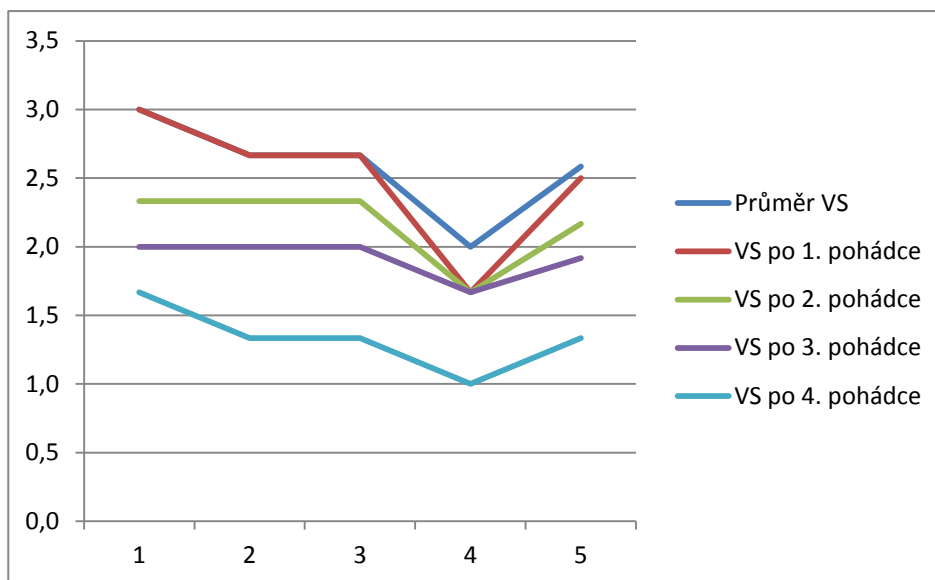
1 Naslouchání; 2 Sluchová paměť; 3 Rozlišení slov; 4 Slabikování slov; 5 Rytmy slov; 6. Počáteční a poslední hláska

Komentář ke grafům: (sluch)

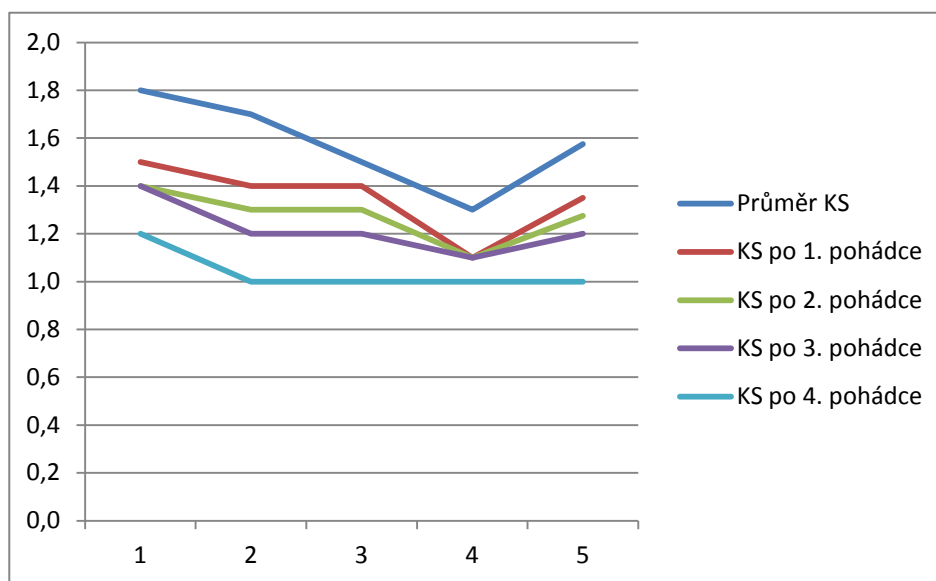
U KS je vidět prakticky ve všech sledovaných položkách průběžné zlepšování výkonů dětí. U VS není zlepšování ve všech sledovaných položkách stejné. Průběžné a postupné zlepšování je viditelné hlavně u položky naslouchání a rytmy slov. U položky sluchové paměti nastal velký posun po 3. pohádce, stejně tak u položky rozlišení slov. Největší problémy dělalo dětem určování počáteční a poslední hlásky ve slovech. Zde nastalo zlepšení až po 4. pohádce. Je tedy zřejmé, že tyto děti z VS nebyly ještě dostatečně zralé v oblasti sluchové analýzy a syntézy.

SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI

Graf č. 45.: Bodové hodnocení VS – porovnání posunu v oblasti sociálních dovedností

Graf č. 46.: Bodové hodnocení KS – porovnání posunu v oblasti sociálních dovedností

Vysvětlivky: čísla 1 - 4 na vodorovné lince v grafu, znázorňují položky sledované v oblasti sluchu; číslo 5 znázorňuje výsledek celkem v celé oblasti

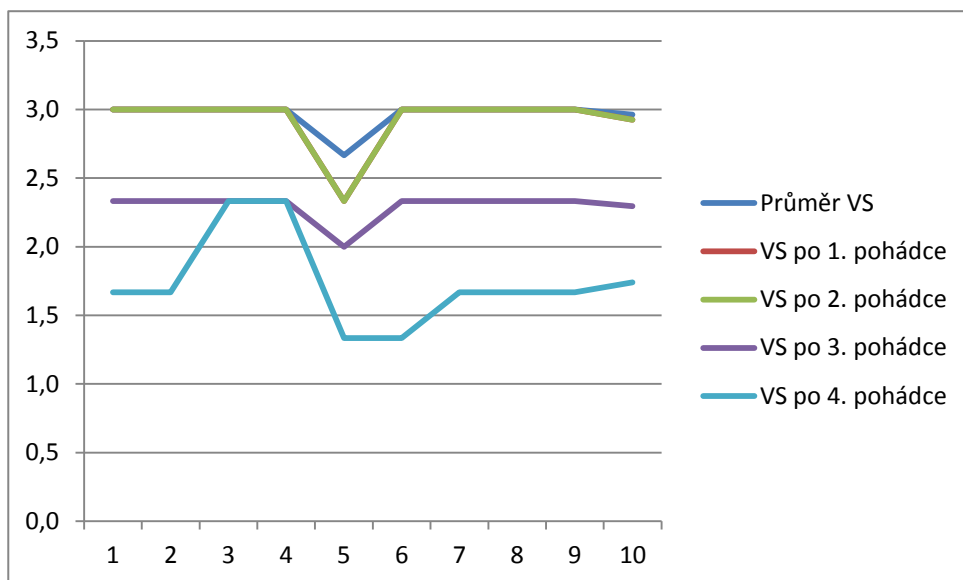
1 Komunikace; 2 Aktivita; 3 Spolupráce; 4 adaptace

Komentář ke grafům: (sociální dovednosti)

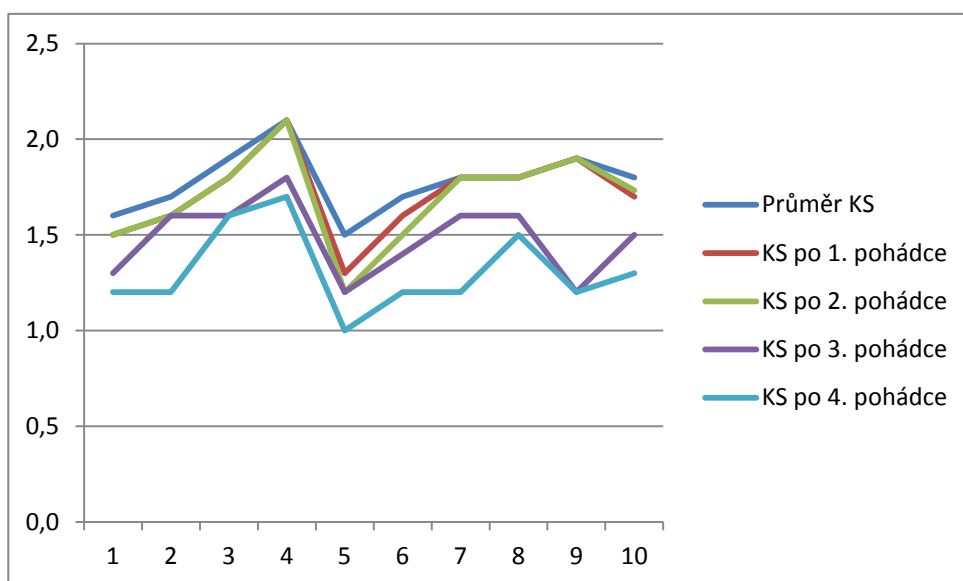
U VS nastal posun v komunikaci až po 2. pohádce. Rovněž tomu bylo u položek aktivity a spolupráce. Oproti tomu KS zaznamenala posun v těchto položkách již po pohádce č. 1. Adaptace obou skupin byla v počáteční úrovni ze všech sociálních dovedností nejlepší. Po ukončení výzkumného šetření ji všechny děti z obou skupin zvládly na 100%. U dětí z KS nastalo v oblasti sociálních dovedností (až na položku komunikace), zlepšení na 100%. Děti z VS též zaznamenali v této oblasti velký posun.

HUDEBNÍ A PĚVECKÉ DOVEDNOSTI

Graf č. 47.: Bodové hodnocení VS – porovnání posunu v oblasti hudebních a pěveckých dovedností

Graf č. 48.: Bodové hodnocení KS – porovnání posunu v oblasti hudebních a pěveckých dovedností

Vysvětlivky: čísla **1 - 9** na vodorovné lince, znázorňují položky sledované v oblasti hudebních a pěveckých dovedností; číslo **10** znázorňuje výsledek celkem v celé oblasti

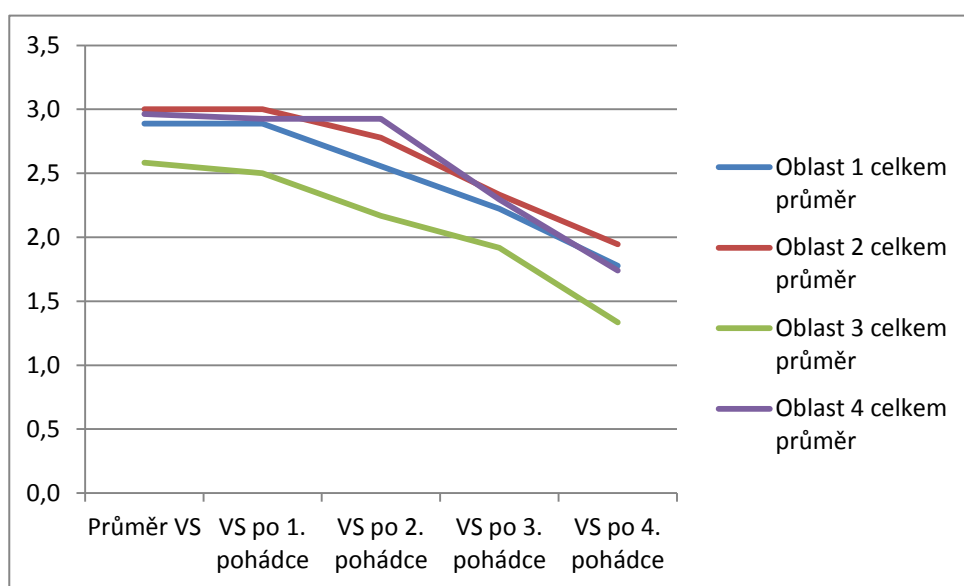
1 Rytmická paměť; 2 Hudební paměť; 3 Smysl pro výšku tónu; 4 Dynamika – smysl pro sílu tónu; 5 Poslech; 6 Schopnost sladit hudbu s pohybem; 7 Zpěv; 8 Intonace; 9 Tempo

Komentář ke grafům: (pěvecké a hudební dovednosti)

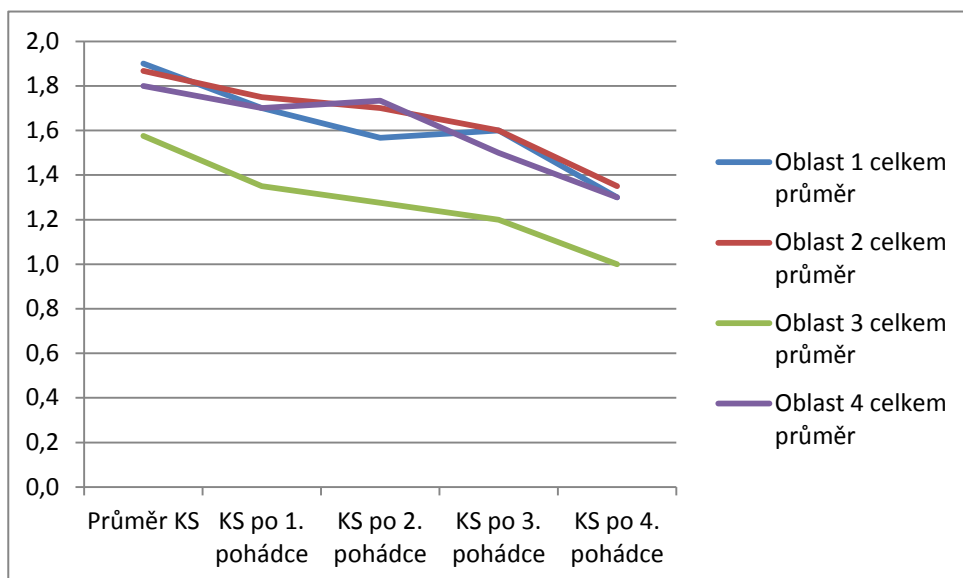
Při výzkumu hudebních a pěveckých dovedností byla výchozí úroveň dětí z KS vyšší než u dětí z VS, proto posun v jednotlivých oblastech není tak výrazný.

VS měla v oblasti hudebních a pěveckých dovedností velkou úspěšnost obdobně jako v oblasti sociálních dovedností. Nejlépe děti obou skupin zvládaly poslech, vysvětlením může být, že právě poslech je položka, kterou děti z domova dobře znají (rozhovory, sledování TV, poslech písniček). Mají tedy s poslechem své zkušenosti a snáze se o ně mohou opřít. Obě skupiny měly problém v oblasti výšky tónu. Po 4. pohádce si již děti zvykly na netradiční práci s hudební pohádkou, osvojili si některé algoritmy a pak jejich zaujetí a soustředění bylo výraznější. Rozlišování výšky tónu se odvíjí od koncentrace pozornosti při naslouchání a k této právě ve 4. pohádce došlo.

Graf č. 49.: Průměrná hodnota u VS v jednotlivých oblastech od výchozí hodnoty až po ukončení výzkumného šetření

Graf č. 50.: Průměrná hodnota u KS v jednotlivých oblastech od výchozí hodnoty až po ukončení výzkumného šetření

Komentář ke grafům:

U obou skupin jsou nejlepší hodnoty v oblasti 3 - *sociálních dovedností*. U obou skupin rovněž platí, že posun byl ve všech oblastech postupný.

13. Verifikace hypotéz

- I. Prostřednictvím hudebních pohádek lze podněcovat zájem dětí o řeč a pěvecké dovednosti. Lze dosáhnout pozitivního posunu u dětí s opožděným vývojem řeči.

Obecně lze konstatovat, že se prostřednictvím pohádek podnítil zájem dětí o mluvní a pěvecké aktivity. Skupina zdravých dětí reagovala spontánně. S velkým zájmem a zaujetím děti plnily jednotlivé úkoly projektu. Skupina dětí s opožděným vývojem řeči zpočátku stagnovala, nedařilo se probudit zájem dětí a motivovat je ke spolupráci. Vůbec nereagovaly. V průběhu projektu se však začaly projevovat rozdíly. Každé dítě s opožděným vývojem řeči reagovalo odlišně. Největší pokrok udělaly děti A a B. V závěru se vypracovaly na úroveň dětí druhé skupiny. Problém přetrvával ve špatné kvalitě výslovnosti. Dítě C, které v průběhu šetření nereagovalo ani nekomunikovalo, se v závěrečné fázi zlepšilo pouze v několika složkách: v adaptaci, ve schopnosti soustředěně naslouchat a pohybem reagovat na hudbu.

II. Vytvořený projekt zaměřený na rozvíjení řečových a pěveckých dovedností je v mateřské škole realizovatelný. Děti jsou při práci s hudební pohádkou více aktivní, pozorné, soustředěné a snaživé.

Tato hypotéza se naplnila.

III. U tří dětí s opožděným vývojem řeči předpokládáme, že jejich rozvoj řečových dovedností nebude vyrovnaný. Předpokládáme, že k největšímu posunu dojde u chlapce z hluchoněmé rodiny, jelikož mu chybí mluvní vzor ze strany rodičů.

Tato hypotéza se naplnila.

IV. Kontrolní skupina dětí s normálním rozvojem mluvních a komunikativních dovedností bude mít během celého výzkumu větší předpoklady k plnění očekávaných výstupů dle RVP PV. Děti se budou rozvíjet ve všech oblastech a veškeré činnosti povedou nejen k rychlejšímu rozvoji jazykových dovedností, ale i k širšímu rozvoji motorických, sluchových, hudebních i pěveckých dovedností. Tato kontrolní skupina dětí bude lépe naslouchat a plnit uložené úkoly než skupina výzkumná.

Tato hypotéza se naplnila.

14. Závěry do praxe

Pro další pedagogickou práci bych doporučila:

- Využívat hudebních pohádek při práci v MŠ, které se osvědčily, jako výborný prostředek pro úspěšné plnění vytyčených cílů a rozvoj řečových a pěveckých dovedností.
- Při nácviku textu a písni pohádek dbát na kvalitu výslovnosti a zpřesňování čistoty zpěvu.
- Práce s pohádkou napomáhá dětem adaptaci ve školce, získání pocitu jistoty a bezpečí
- Pro zpestření a zesílení motivace využívat ústřední postavičku.
- Při práci respektovat potřeby a možnosti každého dítěte.

ZÁVĚR

Diplomová práce je zaměřená na teoretické a praktické aspekty jazykových a pěveckých dovedností v mateřské škole, se zaměřením na děti s opožděným vývojem řeči. V teoretické části zmiňujeme základní terminologii v oblasti hudebních a pěveckých dovedností. Stručně informujeme o RVP PV a charakterizujeme jednotlivé etapy vývoje dětské řeči. Praktická část práce obsahuje kazuistiky dětí výzkumné skupiny, vytvoření projektu s hudebními pohádkami a jeho použití pro výzkumnou činnost, získání a zpracování údajů pro vyhodnocení výsledků.

Předmětem výzkumného šetření bylo sledování dětí s opožděným vývojem řeči a ověřování, jak lze podněcovat jejich zájem o verbální a pěvecký projev prostřednictvím hudebních pohádek. Realizovalo se s dětmi výzkumné a kontrolní skupiny. Pro děti výzkumné skupiny jsou v práci uvedeny jejich kazuistiky.

Výsledky ukazují, že hudební pohádky mají výrazný vliv na rozvoj dětí s opožděným vývojem řeči, je výraznější než u dětí z kontrolní skupiny. Příčiny toho tkví z prostředí, ze kterého děti pocházejí. Děti z kontrolní skupiny pocházejí z běžného typu rodin, kde jsou zajištěny podněty a motivace k normálnímu vývoji dítěte. Prostřední výzkumné skupiny tyto podněty nedává, proto výchozí úroveň byla velmi nízká. Z našeho výzkumu je zřejmé, jak podnětné prostředí motivuje děti k celkovému rozvoji.

Popsané hypotézy se výzkumem potvrdily - prostřednictvím pohádek se podnítil zájem dětí o mluvní a pěvecké aktivity. Vytvořený projekt zaměřený na rozvíjení řečových a pěveckých dovedností je v mateřské škole realizovatelný.

Diplomová práce celkově ukazuje na praktickou využitelnost navrženého projektu s hudebními pohádkami v mateřské škole i na jeho použití pro rozvoj dětí s opožděným vývojem řeči.

Seznam literatury

1. BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. Brno: Computer Press, a.s. 2007. ISBN 978-80-251-1829-0.
2. BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost*. Brno: Computer Press, a.s. 2011. ISBN 978-80-251-2569-4.
3. DRÁBEK, V. *Stručný průvodce hudební psychologií*. Praha: Univerzita Karlova – Pedagogická fakulta 2004. ISBN 80-7290-161-3.
4. DVOŘÁKOVÁ, H. *Pohybové činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe 2011. ISBN 978 -80-86307-88-6.
5. FRANĚK, M. *Hudební psychologie*. Praha: Karolinum 2005. ISBN 80-246-0965-7.
6. JENČKOVÁ, E. *Hudba v současné škole II. Práce s písní*. Nová Paka: FTC 1999. ISBN 80-902662-9-0.
7. JURKOVIČ, P. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál 2012. ISBN 978-80-7367-750-3.
8. KAZDOVÁ, V. *Hrajeme si spolu aneb společná výchova řeči dětí a rodičů*. Ostrava: Montnex 2004. ISBN 80-7225-142-2.
9. KAZDOVÁ, V. *Správná řeč - předpoklad úspěšného školáka*. Ostrava: Montanex 2011. ISBN 978-80-7225-354-8.
10. KLENKOVÁ, J., KOLBÁBKOVÁ, H. *Diagnostika předškoláka – správný vývoj řeči*. Brno: MC nakladatelství 2010.
11. KULHÁNKOVÁ, E. *Řemesla ve hře a tanci*. Praha: Portál 2009. ISBN 978-80-7367- 535-6.
12. KUTÁLKOVÁ, D. *Vývoj dětské řeči krok za krokem*. Praha: Grada 2010. ISBN 978-80-247-3080-6.
13. KUTÁLKOVÁ, D. *Logopedická prevence*. Praha: Portál 1996. ISBN 80-7178-115-0.
14. LIŠKOVÁ, M. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe 2006. ISBN 80-86307-26-3.
15. OSVALDOVÁ, V. *Hravě v rytmu a pohybu*. Plzeň: Pedagogické centrum 1995.

16. SEDLÁK, F. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Praha: Editio Supraphon 1989. ISBN 80-7058-073-9.
17. SEDLÁK, F. *Didaktika hudební výchovy na I. stupni ZŠ*. Praha: SPN 1985.
18. SEDLÁK, F. *Didaktika hudební výchovy na II. stupni ZŠ*. Praha, SPN 1979.
19. SMOLÍKOVÁ, K. /vedoucí týmu/: *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: VÚP 2004.
20. SOVÁK, M. *Logopedie*. Praha: SPN 1978.
21. SOVÁK, M. *Logopedie předškolního věku*. Praha: SPN 1964.
22. STRNADOVÁ, K., ZEŽULA, J. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: Vydavatelství Naše vojsko 1988.
23. TICHÁ, A. *Učíme děti zpívat*. Praha: Portál 2009. ISBN 978-80-7367-562-2.
24. TICHÁ, A., RAKOVÁ, M. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími*. Praha: Portál 2007. ISBN 978-80-7367-100-6.
25. VYŠTEJN, J. *Dítě a jeho řeč*. Beroun: Baroko & Tox 1995.

CD

26. FRIŠTENSKÁ, L. *Koblížek na cestách*. T Production CZ, 2011
27. FRIŠTENSKÁ, L. *Neposlušná kůzlátka*. T Production CZ, 2011
28. ŠLAMPA, L. *Pohádkové muzikály Bobra Hermana*. Comodospol s.r.o.
30. *Písničky z pohádek*. Platon, 2005

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č.:

1 Sběr dat VS a KS v oblasti řečových dovedností před výzkumným šetřením.....	50
2 Sběr dat VS a KS v oblasti sluchového vnímání před výzkumným šetřením.....	53
3 Sběr dat VS a KS v oblasti sociálních dovedností před výzkumným šetřením.....	56
4 Sběr dat VS a KS v oblasti hudebních a pěveckých dovedností před výzkumným šetřením.....	59
5 Sběr dat VS a KS v oblasti řečových dovedností	

po 1. fázi projektu	67
6 Sběr dat VS a KS v oblasti sluchového vnímání	
po 1. fázi projektu	69
7 Sběr dat VS a KS v oblasti sociálních dovedností	
po 1. fázi projektu	71
8 Sběr dat VS a KS v oblasti hudebních a pěveckých dovedností	
po 1. fázi projektu	73
9 Sběr dat VS a KS v oblasti řečových dovedností	
po 2. fázi projektu	76
10 Sběr dat VS a KS v oblasti sluchového vnímání	
po 2. fázi projektu	78
11 Sběr dat VS a KS v oblasti sociálních dovedností	
po 2. fázi projektu	80
12 Sběr dat VS a KS v oblasti hudebních a pěveckých dovedností	
po 2. fázi projektu	82
13 Sběr dat VS a KS v oblasti řečových dovedností	
po 3. fázi projektu	85
14 Sběr dat VS a KS v oblasti sluchového vnímání	
po 3. fázi projektu	87
15 Sběr dat VS a KS v oblasti sociálních dovedností	
po 3. fázi projektu	89
16 Sběr dat VS a KS v oblasti hudebních a pěveckých dovedností	
po 3. fázi projektu	91
17 Sběr dat VS a KS v oblasti řečových dovedností	
po 4. fázi projektu	94
18 Sběr dat VS a KS v oblasti sluchového vnímání	
po 4. fázi projektu	96
19 Sběr dat VS a KS v oblasti sociálních dovedností	
po 4. fázi projektu	98
20 Sběr dat VS a KS v oblasti hudebních a pěveckých dovedností	
po 4. fázi projektu	100

Graf č.:

1 Bodové hodnocení VS a KS – porovnání řečových dovedností před výzkumným šetřením.....	51
2 Bodové hodnocení VS – porovnání řečových dovedností před výzkumným šetřením.....	51
3 Bodové hodnocení VS a KS – porovnání sluchového vnímání před výzkumným šetřením.....	54
4 Bodové hodnocení VS – porovnání sluchového vnímání před výzkumným šetřením.....	54
5 Bodové hodnocení VS a KS – porovnání sociálních dovedností před výzkumným šetřením.....	57
6 Bodové hodnocení VS – porovnání sociálních dovedností před výzkumným šetřením.....	57
7 Bodové hodnocení VS a KS – porovnání hudebních a pěveckých dovedností před výzkumným šetřením	60
8 Bodové hodnocení VS – porovnání hudebních a pěveckých dovedností před výzkumným šetřením	60
9 Bodové hodnocení VS a KS – porovnání řečových dovedností po 1. fázi projektu	68
10 Bodové hodnocení VS – porovnání řečových dovedností po 1. fázi projektu	68
11 Bodové hodnocení VS a KS – porovnání sluchového vnímání po 1. fázi projektu	70
12 Bodové hodnocení VS – porovnání sluchového vnímání po 1. fázi projektu	70
13 Bodové hodnocení VS a KS – porovnání sociálních dovedností po 1. fázi projektu	72
14 Bodové hodnocení VS – porovnání sociálních dovedností po 1. fázi projektu	72
15 Bodové hodnocení VS a KS – porovnání hudebních a pěveckých dovedností po 1. fázi projektu.....	74
16 Bodové hodnocení VS – porovnání hudebních a pěveckých dovedností	

po 1. fázi projektu	74
17 Bodové hodnocení VS a KS – porovnání řečových dovedností	
po 2. fázi projektu	77
18 Bodové hodnocení VS – porovnání řečových dovedností	
po 2. fázi projektu	77
19 Bodové hodnocení VS a KS – porovnání sluchového vnímání	
po 2. fázi projektu	79
20 Bodové hodnocení VS – porovnání sluchového vnímání	
po 2. fázi projektu	79
21 Bodové hodnocení VS a KS – porovnání sociálních dovedností	
po 2. fázi projektu	81
22 Bodové hodnocení VS – porovnání sociálních dovedností	
po 2. fázi projektu	81
23 Bodové hodnocení VS a KS – porovnání hudebních a pěveckých dovedností	
po 2. fázi projektu	83
24 Bodové hodnocení VS – porovnání hudebních a pěveckých dovedností	
po 2. fázi projektu	83
25 Bodové hodnocení VS a KS – porovnání řečových dovedností	
po 3. fázi projektu	86
26 Bodové hodnocení VS – porovnání řečových dovedností	
po 3. fázi projektu	86
27 Bodové hodnocení VS a KS – porovnání sluchového vnímání	
po 3. fázi projektu	88
28 Bodové hodnocení VS – porovnání sluchového vnímání	
po 3. fázi projektu	88
29 Bodové hodnocení VS a KS – porovnání sociálních dovedností	
po 3. fázi projektu	90
30 Bodové hodnocení VS – porovnání sociálních dovedností	
po 3. fázi projektu	90
31 Bodové hodnocení VS a KS – porovnání hudebních a pěveckých dovedností	
po 3. fázi projektu	92
32 Bodové hodnocení VS – porovnání hudebních a pěveckých dovedností	

po 3. fázi projektu	92
33 Bodové hodnocení VS a KS – porovnání řečových dovedností	
po 4. fázi projektu	95
34 Bodové hodnocení VS – porovnání řečových dovedností	
po 4. fázi projektu	95
35 Bodové hodnocení VS a KS – porovnání sluchového vnímání	
po 4. fázi projektu	97
36 Bodové hodnocení VS – porovnání sluchového vnímání	
po 4. fázi projektu	97
37 Bodové hodnocení VS a KS – porovnání sociálních dovedností	
po 4. fázi projektu	99
38 Bodové hodnocení VS – porovnání sociálních dovedností	
po 4. fázi projektu	99
39 Bodové hodnocení VS a KS – porovnání hudebních a pěveckých dovedností	
po 4. fázi projektu	101
40 Bodové hodnocení VS – porovnání hudebních a pěveckých dovedností	
po 4. fázi projektu	101
41 Bodové hodnocení VS – porovnání posunu v oblasti řeči	104
42 Bodové hodnocení KS – porovnání posunu v oblasti řeči	104
43 Bodové hodnocení VS – porovnání posunu v oblasti sluchu	105
44 Bodové hodnocení KS – porovnání posunu v oblasti sluchu	105
45 Bodové hodnocení VS – porovnání posunu v oblasti sociálních dovedností	106
46 Bodové hodnocení KS – porovnání posunu v oblasti sociálních dovedností	107
47 Bodové hodnocení VS – porovnání posunu v oblasti hudebních a pěveckých dovedností	108
48 Bodové hodnocení KS – porovnání posunu v oblasti hudebních a pěveckých dovedností	108
49 Průběžná hodnota VS v jednotlivých oblastech od výchozí hodnoty až po ukončení – po 4. pohádce	109
50 Průběžná hodnota KS v jednotlivých oblastech od výchozí hodnoty až po ukončení – po 4. pohádce	110

Seznam příloh:

Příloha č. 1 - Test řečových dovedností před výzkumným šetřením	2
Příloha č. 2 - Test sluchových dovedností před výzkumným šetřením	4
Příloha č. 3 - Test sociálních dovedností před výzkumným šetřením	6
Příloha č. 4 - Test hudebních a pěveckých dovedností před výzkumným šetřením	7
Příloha č. 5 - Vymezení kritérií k porovnávání	9
Příloha č. 6 – Detailní průběh 1. fáze projektu	15
Příloha č. 7 – Detailní průběh 2. fáze projektu	24
Příloha č. 8 – Detailní průběh 3. fáze projektu	33
Příloha č. 9 – Detailní průběh 4. fáze projektu	44
Příloha č. 10 – Notový záznam písně „Kouzelné zrcadlo“	53
Příloha č. 11 – Notový záznam písně „Královna a princ Jarmil“	55
Příloha č. 12 – Notový záznam písně „Hodná sova“	58
Příloha č. 13 – Notový záznam písně „Sedm trpaslíků“	60
Příloha č. 14 – Pracovní list „Sestavování příběhu“	62
Příloha č. 15 – Pracovní list „Zvířátko žijící v lese“	63
Příloha č. 16 – Pracovní list „Bludiště“	64
Příloha č. 17 – Článek v novinách „Koblížek“	66
Příloha č. 18 – Článek v novinách „Sněhurka a sedm trpaslíků“	67

Fotografické přílohy: (Zdroj: HNOJSKÁ, Jana)

Foto č. 1 – 2: Třídění trpaslíků do skupin dle barev	69
Foto č. 3 – 4: Stavba cest z víček	69
Foto č. 5: Trpasličí kapela, využití rytmických nástrojů.....	69
Foto č. 6 – 8: Nácvič dramaturgie hudební pohádky „Sněhurka“	70
Foto č. 9: Vystoupení dětí – besídka pro rodiče v MŠ.....	71
Foto č. 10 – 12: Dramaturgie pohádky „Koblížek“ – využití maňásků	71
Foto č. 13 – 15: Vystoupení dětí v Domově pokojného stáří „Koblížek“	72
Foto č. 16 – 18: Pohybové činnosti – lokomoční dovednosti	73
Foto č. 19: Dramaturgie záběru „Slepička u studánky“	74
Foto č. 20 – 21: Vystoupení dětí v Domově pokojného stáří „Kůzlata“.....	74
Foto č. 22 – 23: Volné námětové hry „Na kůzlata“	75

Fotografické přílohy na CD: (Zdroj: HNOJSKÁ, Jana)

Foto č. 1: Komunitní kruh

Foto č. 2: Překážková dráha

Foto č. 3 - 5: Domeček pro trpaslíky

Foto č. 6 - 7: Tematická kresba „Sněhurka“

Foto č. 8 - 11: Červený den

Foto č. 12 - 14: Tematická kresba „Koblížek“

Foto č. 15: Modrý den

Foto č. 16: Dramatizace záběru „Kohoutek se dusí“

Foto č. 17 - 20: Výtvarně pracovní činnosti – pěnová technika

Foto č. 21 - 23: Hudební činnosti

Foto č. 24 - 26: Stavba studánky

Foto č. 27 - 28: Třídění hrníčků dle barev

Foto č. 29 - 31: Environmentální výchova – čištění studánky

Foto č. 32 - 34: Dramatizace záběru „Záchrana kohoutka“

Foto č. 35 - 39: Výtvarné činnosti – tupování korkovou zátkou

Foto č. 40 - 44: Pracovně výtvarné činnosti - výroba boty

Foto č. 45 - 46: Zachycení děje pohádky - kresba tuší

Foto č. 47: Zelený den

Foto č. 48: Tematická kresba „Kůzlata“

Foto č. 49 - 52: Volné hry dětí „Na kůzlata“

Foto č. 53: Žlutý den

Foto č. 54 - 56: Vystoupení dětí v Domově pokojného stáří „Kůzlata“